

Sari Laamanen & Anna-Maria Toivanen

"Tästä eteenpäin mie toivoisin, että itseäni pääsen töihin ja sain oman palkka ja oma elämä"

- Maahanmuuttajaopiskelijoiden ajatuksia tulevaisuudesta ja kouluttautumisesta

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
Filosofinen tiedekunta
Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2016

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Kasvatustieteiden ja psykologian osasto, ohjauksen koulutus	
Tekijät – Author Sari Laamanen & Anna-Maria Toivanen			
Työn nimi – Title ”Tästä eteenpäin mie toivoisin, että itseäni pääsen töihin ja sain oman palkka ja oma elämä” – Maahanmuuttajaopiskelijoiden ajatuksia tulevaisuudesta ja kouluttautumisesta			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Kasvatustiede, ohjaus	Pro gradu -tutkielma Sivuainetutkielma Kandidaatin tutkielma Aineopintojen tutkielma	x 24.03.2016	75 sivua + 5 liitettä
Tiivistelmä – Abstract <p>Maahanmuutto on moninainen ilmiö. Se käsittää muuton perhesyistä, työn perässä, etnisen paluumuutto-ohjelman mahdollistamana sekä turvapaikanhakijana. Turvapaikanhakijoiden määrä on kuluneen vuoden aikana kasvanut Suomessa ja Euroopassa Lähi-idän ja Afrikan pitkittyneiden kriisien vuoksi. Vuonna 2015 Suomeen tuli yhteensä 32476 turvapaikanhakijaa, joista 17796 sai oleskeluluvan Suomeen. Maahanmuutto lisää tarvetta maahanmuuttajien valmistaviin ja valmentaviin koulutuksiin niin lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa kuin ammattikorkeakouluissakin. Myös tarve tutkintojen tunnustamiseen ja osaamisen tunnustamiseen ja erilaisiin täydentäviin opintoihin lisääntyy. Puutteellinen suomen kielen taito tuottaa maahanmuuttajille haasteita suomalaisille työmarkkinoille siirtymiseen. Työllistyminen on merkittävä tekijä yhteiskuntaan integroitumisessa. Koulutus puolestaan edistää mahdollisuuksia siirtyä työelämään.</p> <p>Enemmistö maahanmuuttajista hakeutuu opiskelemaan toiselle asteelle ammatillista perustutkintoa, sillä tavoitteena on usein nopea työelämään siirtyminen. Ennen ammatilliseen peruskoulutukseen siirtymistä useat maahanmuuttajat käyvät valmistavan koulutuksen, jossa he voivat esimerkiksi kehittää suomen kielen taitoaan ja opiskeluvaihtoehtojaan. MAVA-opintojen päätavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet opiskella ammatillisessa peruskoulutuksessa.</p> <p>Tutkielman tavoitteena on kuvata, millaisia kokemuksia maahanmuuttajaopiskelijoilla on valmistavasta koulutuksesta ja millaisia tulevaisuudensuunnitelmia heillä on. Tutkielmassa kartoitetaan myös maahanmuuttajaopiskelijoiden saamaa ohjausta ja tukea. Lisäksi tutkielmassa pohditaan monikulttuuriseen haastattelututkimukseen liittyviä haasteita. Teoreettinen viitekehys rakentuu tulevaisuuden suunnittelun, monikulttuurisen ohjauksen ja monikulttuurisen kohtaamisen ympärille.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2015 puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Haastattelututkimukseen osallistui yhteensä 11 maahanmuuttajaopiskelijaa, joista kuusi opiskeli MAVA-koulutuksessa ja viisi oli MAVA-koulutuksen jälkeen siirtynyt ammatilliseen peruskoulutukseen. Iältään haastateltavat olivat 16–52-vuotiaita. Tutkimusaineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Ensimmäisessä analyysivaiheessa aineisto teemoiteltiin ja toisessa vaiheessa teemoittelun pohjalta rakentui kolme tyyppitarinaa, jotka ovat ”Suomeen sopeutuneet”, ”nopeasti työelämään” ja ”ahkerat opiskelijat”.</p> <p>Tutkielmasta käy ilmi, että maahanmuuttajaopiskelijoiden ensisijaisena tulevaisuuden haaveena oli työllistyminen suomalaisille työmarkkinoille. Tutkinnon merkitys ymmärrettiin tärkeänä väylänä työllistymisen kannalta. Haastateltavien kuvauksista heijastui kiitollisuus suomalaista opetus- ja ohjaushenkilöstöä kohtaan. Vakaa ja turvallinen elämä Suomessa kävi ilmi haastateltavien kerronnassa ja suurin osa haastateltavista halusi asettua asumaan Suomeen. Haastateltavien suomen kielen taito asetti haasteita tutkielman toteuttamiselle. Haastattelut jäivät puutteellisen kielitaidon vuoksi niukoiksi.</p> <p>Tulkintojen ja johtopäätösten tekemisessä tulee olla hyvin varovainen, sillä kulttuuritausta vaikuttaa kokemuksiin ja tulkintoihin ympäröivästä todellisuudesta. Tämä vaikuttaa edelleen siihen, kuinka haastattelija ja haastateltava ymmärtävät toisiaan. Näistä johtuen tutkijan on oltava varovainen tehdessään tulkintoja haastatteluaineistosta. Lisäksi kerätty aineisto on varsin pieni ja haastateltavien tuottama kerronta oli osalla haastateltavista verrattain suppeaa, minkä vuoksi pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei voi lähteä aineiston pohjalta tekemään.</p>			
Avainsanat – Keywords Maahanmuuttajat, ohjaus, tulevaisuuden suunnittelu, MAVA-koulutus, ammatillinen peruskoulutus			

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Philosophical faculty		Osasto – School School of Educational Sciences and Psychology, Career Counselling Education		
Tekijät – Author Sari Laamanen & Anna-Maria Toivanen				
Työn nimi – Title Immigrant students' views on the future and preparatory vocational education and training				
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages	
Education (Career counselling)	Pro gradu -tutkielma	x	24 March 2016	75 pages + 5 appendices
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatin tutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
Tiivistelmä – Abstract				
<p>The main causes for immigration range from family reunification to a search of job opportunities, being an ethnic returnee to seeking asylum. Over the past year, the number of asylum seekers has increased in Finland and Europe due to prolonged crisis in Middle East and Africa. In 2015, 32476 asylum seekers arrived to Finland and 17796 of them got a residence permit to Finland. Immigration increases the need of preparatory training for upper secondary school, vocational upper secondary education and training, and polytechnic. Thus, the need for recognition of prior learning and qualification and supplementary studies increases. Inadequate language skills in Finnish hinder immigrants' transition to the Finnish labour market. Employment is a significant factor in integration to the society. Education promotes opportunities to transit to labour market.</p> <p>The majority major of immigrants apply to study in vocational upper secondary education and training. Their goal is to transit to the labour market fast. Many immigrants complete a preparatory vocational education and training to enhance their Finnish language and study skills. The main goal of the preparatory vocational education and training (MAVA) is to prepare students to study in vocational upper secondary education and training.</p> <p>The aim of this study is to describe what kind of experiences immigrant students have about preparatory vocational education and training, and what kind of plans they have for the future. In addition, it was examined what kind of guidance they had received. Thus, the challenges a multicultural interview research are reflected. The theoretical framework of the study leans on theories of future orientation, multicultural guidance and multicultural encounters.</p> <p>The research method used in this study is qualitative. Semi-structured interviews were conducted in May 2015. In total 11 immigrant students participated the study. Six of the interviewees studied in the preparatory vocational education and training (MAVA) and five in the vocational upper secondary education and training. The ages of the interviewees ranged from 16 to 52 years. The data was analysed by using a data-oriented content analysis. The analysis resulted in three categories: "Settled in Finland", "Quickly to work life" and "Hard-working students".</p> <p>The study shows that the immigrant students want to find employment from the Finnish labour market. The interviewees acknowledged the significance of a diploma as a way to employment. Thus, the findings show that the immigrant students are grateful for the guidance they have received from the teaching staff in the educational institutions in Finland. The interviewees are looking forward to stable and safe life in Finland and most of them want to settle in Finland in the future. Moreover, the interviewees' Finnish language skills set challenges to interviews.</p> <p>Extensive generalizations based on the findings of this study cannot be made because of the lack of substantial data. Furthermore, one's own cultural background affects the experiences and interpretations of the surrounding reality. This influences how the interviewer and the interviewee understand each other.</p>				
Avainsanat – Keywords Immigrants, career counselling, future orientation, preparatory vocational education and training, vocational upper secondary education and training				

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO.....	1
2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA	4
3 MAAHANMUUTTAJIEN KOULUTUSMAHDOLLISUUDET	6
3.1 MAVA – Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus	8
3.2 Maahanmuuttajat ammatillisessa peruskoulutuksessa.....	14
3.2.1 Ammatillisten opintojen keskeyttäminen	17
3.2.2 Jatkopolut ammatillisten opintojen päätyttyä.....	19
3.3 Maahanmuuttajaopiskelijoiden ohjaus ja tuki	21
4 TULEVAISUUDEN SUUNNITTELUA JA MONIKULTTUURISTA OHJAUSTA.....	25
4.1 Tulevaisuuden suunnittelu	25
4.2 Monikulttuurinen ohjaus.....	27
4.3 Monikulttuurinen kohtaaminen haastaa tutkijaa.....	30
5 TEORIASTA KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSEEN	32
5.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	32
5.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä.....	32
5.3 Tiedonkeruun toteutus	35
5.4 Haastatteluun osallistuneiden kuvaus	36
5.5 Tutkimusaineiston analysointi.....	41
5.6 Tutkimuksen luotettavuudesta	43
6 MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJOIDEN TARINAT.....	44
6.1 Suomeen asettuneet.....	44
6.2 Nopeasti työelämään	48
6.3 Ahkerat opiskelijat.....	56
6.4 Yhteenveto tyyppitarinoiden pohjalta.....	62
7 POHDINTA.....	66
LÄHTEET	70
LIITTEET	76

1 JOHDANTO

Maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyvä uutisointi ja yhteiskunnallinen keskustelu on lisääntynyt huomattavasti kuluneen vuoden sisällä, kun turvapaikanhakijoiden määrä niin Suomessa kuin Euroopassa on kasvanut Lähi-idän ja Afrikan pitkittyneiden kriisien vuoksi. Maahanmuutto on varsin monimuotoinen ilmiö, sillä turvapaikanhakijoiden lisäksi Suomeen muutetaan perhesyistä, työn perässä sekä etnisen paluumuutto-ohjelman mahdollistamana. Vuonna 2015 Suomeen tuli yhteensä 32476 turvapaikanhakijaa, joista 17796 sai oleskeluluvan Suomeen (Maahanmuuttovirasto 2015). Näistä turvapaikanhakijoista 8500 oli alaikäisiä ja alaikäisistä yksin maahan tulleita oli 2800. Myös vuonna 2016 kansainvälistä suojelua hakevien määrän ennustetaan olevan varsin suuri. Suomeen on saapunut eniten turvapaikanhakijoita Irakista, Somaliasta, Albaniasta, Afganistanista sekä Syyriasta. Hakijamäärän kasvu vaikuttaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tarpeeseen ja on todettu, että nykyinen järjestelmä ja rahoitus eivät pysty vastaamaan tilanteeseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.)

Arviolta 35 prosenttia turvapaikanhakijoista saa oleskeluluvan ja yksin tulleista lapsista jopa 90 prosenttia. Varautuminen maahanmuuttajien koulutuspolkujen tukemiseen sekä riittävien kotoutumista tukevien palveluiden tarjoamiseen on erityisen tärkeää. Kotoutumista tukevia palveluita on esimerkiksi eritasoinen kielenopetus. Maahanmuutto lisää tarvetta maahanmuuttajien valmistaviin ja valmentaviin koulutuksiin niin lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa kuin ammattikorkeakouluissakin. Myös tarve tutkintojen tunnustamiseen ja osaamisen tunnistamiseen ja erilaisiin täydentäviin opintoihin lisääntyy. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.)

Syksyllä 2015 Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti kartoituksen turvapaikanhakijoiden koulutus- ja työkokemusprofiilista. Sen tarkoituksena on saada turvapaikanhakijoiden ikärakennetietojen avulla kuva siitä, missä vaiheessa ja laajuudessa hakijat tulevat osallistumaan varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen ja kuinka he etenevät ammatilliseen kou-

lutukseen, lukiokoulutukseen ja korkeakouluopintoihin. Lisäksi tavoitteena on selvittää, missä vaiheessa he hyödyntävät vapaan sivistystyön mahdollisuuksia. Samalla arvioidaan myös maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden määrän kasvun vaikutuksia opettajatarpeisiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.)

Maahanmuuttajien määrän kasvu on näkynyt laajalti myös uutisointina mediassa. Esimerkiksi Yle (2016a) on uutisoanut huonon taloustilanteen vaikutuksesta maahanmuuttajien työllistymiseen. Uutisen mukaan työn löytyminen on erityisen haastavaa maahan saapuneille naisille ja työllisyysaste on ollut jatkuvasti kantaväestön naisia alhaisempi. Maahanmuuttajat työskentelevät yleensä matalapalkkaisissa ammateissa tai pienituloisina yrittäjinä. Ylen (2015) uutisen mukaan työllistyminen riippuu pitkälti siitä, millaiseen taloudelliseen tilanteeseen maahanmuuttajat tulevat. Laskusuhdanne vaikuttaa työelämään kiinni pääsemiseen enemmän kuin ihmisen oma osaaminen.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on kuvata maahanmuuttajaopiskelijoiden kokemuksia valmistavasta koulutuksesta sekä heidän tulevaisuudensuunnitelmiaan. Lisäksi haastatteluiden avulla kysyttiin, millaista ohjausta ja tukea he ovat saaneet. Tutkielmassa pohditaan myös monikulttuuriseen haastattelututkimukseen liittyviä haasteita. Tutkimusaineisto on kerätty teemahaastattelun keinoin, sillä halusimme saada maahanmuuttajaopiskelijoiden oman äänen kuuluviin. Haastateltaviksi valikoitui sekä ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavassa että ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevia maahanmuuttajaopiskelijoita.

Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2015 puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Haastattelututkimukseen osallistui yhteensä 11 maahanmuuttajaopiskelijaa, joista kuusi opiskeli MAVA-koulutuksessa ja viisi oli MAVA-koulutuksen jälkeen siirtynyt ammatilliseen peruskoulutukseen. Iältään haastateltavat olivat 16–52-vuotiaita. Tutkimusaineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Ensimmäisessä analyysivaiheessa aineisto teemoiteltiin ja toisessa vaiheessa teemoittelun pohjalta rakentui kolme tyyppitarinaa.

Maahanmuuttajia koskettavaa tutkimusta on mielestämme tärkeää lisätä nykyisessä pakolaistilanteessa. Maahanmuuttajien määrän lisääntyessä aihe on ajankohtainen myös ohjaustyön kannalta. Maahanmuuttajien ääni tulisi saada kuuluviin, sillä viime vuosina on lähinnä tehty raportteja, joissa on kerätty tietoja koulutuksen järjestäjiltä. Maahanmuuttajien kokemuksia voidaan kartoittaa ainoastaan haastatteleamalla heitä. Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen yhdistyminen muihin valmista-

viin koulutukseen (VALMA) herätti mielenkiintomme kerätä osa tutkimusaineistostamme valmistavasta koulutuksesta.

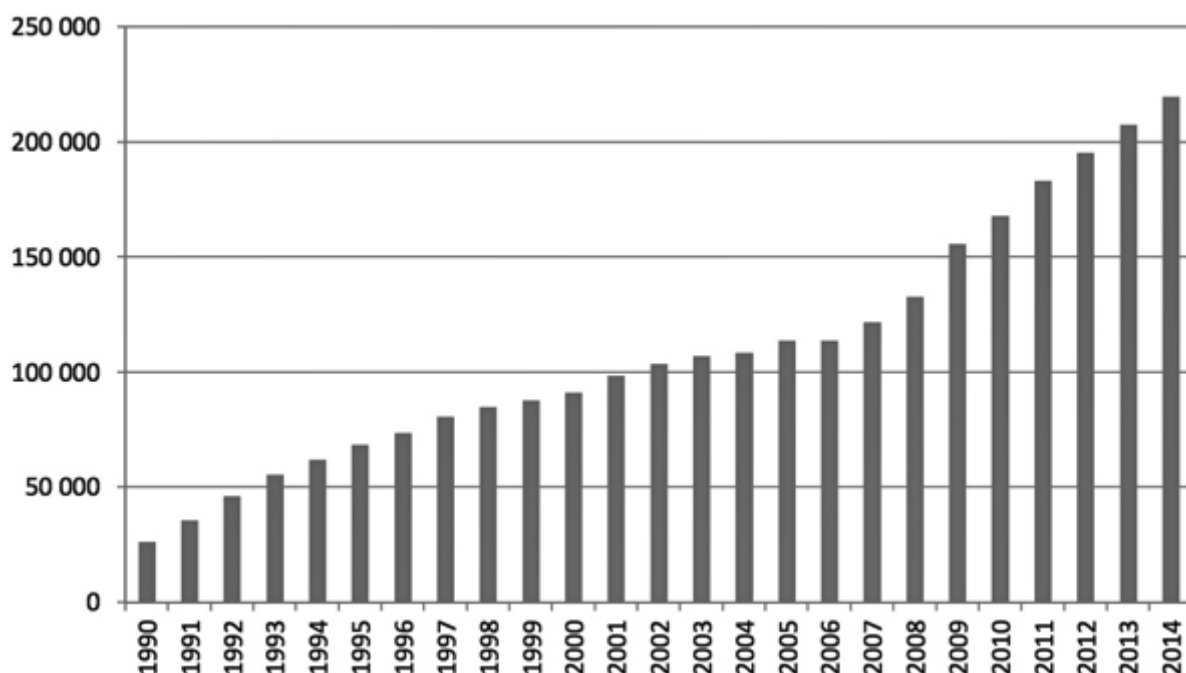
Tutkielman aluksi tarkastelemme maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien määrän kehittymistä Suomessa sekä määrittelemme, mitä maahanmuuttaja-termillä tässä tutkielmassa tarkoitamme. Tämän jälkeen esittelemme teoriakirjallisuuden valossa tulevaisuuden suunnittelua, monikulttuurista ohjausta sekä monikulttuurisuuden kohtaamisen haasteita tutkimuksen teossa. Sen jälkeen kuvaamme tutkielmamme toteutuksen vaiheet ja tarkastelemme saatuja tuloksia tyyppikertomusten valossa. Lopuksi pohdimme, millaisia haasteita monikulttuurinen kohtaaminen toi haastattelututkimuksen toteuttamiselle.

2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

Maahanmuuton historia on Suomessa varsin lyhyt ja toistaiseksi se on myös ollut määrällisesti vähäistä. Viime vuosikymmeninä, erityisesti 1990-luvulta lähtien maahanmuutto on kasvanut voimakkaasti ja sen odotetaan kasvavan myös tulevaisuudessa niin työperusteisessa, perheperusteisessa kuin turvapaikkaperusteisessakin muutossa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 1; Saukkonen 2013, 38, 165.) Suomen maahanmuuttajaväestössä on kuitenkin vähän niitä, jotka ovat muuttaneet Suomeen ensisijaisesti työn perässä. Valtaosa muuttaa Suomeen perhesyistä, humanitaarisista syistä tai etnisen paluumuutto-ohjelman mahdollistamana, kuten inkerinsuomalaiset. (Forsander 2004, 199.) Opetus- ja kulttuuriministeriön (2015) mukaan Suomen suurimmat maahanmuuttajaryhmät ovat Venäjältä ja Virossa. Vuonna 2015 Suomeen saapui eniten turvapaikanhakijoita Irakista, Somaliasta, Albaniasta, Afganistanista sekä Syyriasta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016).

2000-luvulla maahanmuuttajien määrä on lähes kaksinkertaistunut Suomessa (Sisäministeriö 2013, 5). Kaaviossa 1 on kuvattuna ulkomaalaisten määrän kasvu Suomessa vuosina 1990–2014. Maahanmuuton lisääntymisestä huolimatta Suomessa on edelleen varsin vähän maahanmuuttajia verrattuna moniin Keski-Euroopan maihin tai Pohjoismaihin. Suomi on ollut usein lähtömaan asemassa ja viimeisen 150 viime vuoden aikana yli 1,3 miljoonaa suomalaista on muuttanut muualle. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 26.)

KAAVIO 1. Ulkomaalaiset Suomessa vuosina 1990–2014 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 1)

Maahanmuuttajista puhuttaessa on tärkeää ymmärtää eri käsitteiden merkitykset. Tilastoissa ja tutkimuksissa *maahanmuuttajalla* tarkoitetaan yleensä Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään. *Toisen polven maahanmuuttajaksi* voidaan kutsua henkilöä, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen. *Paluumuuttajalla* tarkoitetaan henkilöä, joka muuttaa takaisin lähtömaahansa. *Siirtotyöläiseksi* kutsutaan työn vuoksi toiseen maahan tilapäisesti muuttanutta henkilöä. *Turvapaikanhakija* on henkilö, joka on kotimaassaan joutunut vainon kohteeksi ja anoo sen vuoksi kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta maasta. *Pakolainen* on henkilö, joilla on perusteltu aihe pelätä vainotuksi joutumista kotimaassaan. (Miettinen 2015.)

Tutkielmassamme käytämme käsitettä maahanmuuttaja, jolla tarkoitamme eri syistä Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista. Emme ole selvittäneet haastatelluita maahanmuuttajaopiskelijoita heidän maahanmuuttonsa syitä, sillä emme katsoneet sitä merkitykselliseksi tutkielmamme aiheen kannalta. Muutama haastateltava tosin mainitsi itse maahanmuuttonsa syyn. Syntyperäisestä suomalaisesta puhuttaessa käytämme termiä kantasuomalainen.

3 MAAHANMUUTTAJIEN KOULUTUSMAHDOLLISUUDET

Maahanmuuttajien koulutuksen tavoitteena on antaa Suomeen muuttaville ulkomaalaisille valmiuksia toimia suomalaisessa yhteiskunnassa tasavertaisina jäseninä. Maahanmuuttajille pyritään takaamaan yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen kuin kantasuomalaisille. (Opetushallitus 2011, 7–8.) Maahanmuuttaja voi osallistua perusopetukseen, lukiokoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen sekä korkeakouluopetukseen hyödyntäen ulkomailla suoritettuja opintoja ja tutkintoja. Suomessa asuvilla oppivelvollisuusikäisillä maahanmuuttajilla on samat oikeudet peruskoulutukseen kuin kantasuomalaisilla. (Opintopolku.fi 2016a.)

Niillä oppivelvollisuusikäisillä (7–17-vuotiaat) maahanmuuttajilla, jotka asuvat vakituisesti Suomessa, on samanlainen oikeus perusopetukseen kuin kantasuomalaisilla. Maahanmuuttajien opetus toteutuu yleisopetuksessa sekä perusopetukseen valmistavan opetuksen ryhmässä. Lukiossa maahanmuuttaja voi opiskella omaa äidinkieltään sekä suomen tai ruotsin kieltä suomi tai ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 3; Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 47.) Taulukossa 1 on kuvattuna vieraskielisten opiskelijoiden ja ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä eri koulutusasteilla Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella¹ vuonna 2012. Vieraskielisillä opiskelijoilla viitataan tässä taulukossa opiskelijoihin, joiden äidinkieli ei ollut suomi, ruotsi tai saame. Heidän äidinkieltensä oli useimmiten venäjä tai viro. Ulkomaalaisten opiskelijoiden kansalaisuus oli useimmiten Venäjä, Viro tai Kiina. Vuonna 2012 vieraskielisiä opiskelijoita opiskeli kolme prosenttia ammatillisessa peruskoulutuksessa (Tilastokeskus 2014, 1, 16.)

¹ Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueena on Etelä-Savo, Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjala

TAULUKKO 1. Vieraskieliset opiskelijat ja ulkomaiset opiskelijat Itä-Suomen alueviraston alueella vuonna 2012 (Tilastokeskus 2014, 16)

Aluehallinto- virasto	Koulutussektori	Opiskeli- joita yh- teensä	Vieraskielis- ten osuus (%)	Ulkomaan kansalais- ten osuus (%)
ITÄ-SUOMEN AVI	Peruskoulun esi-, pe- rus- ja lisäopetus	53573	2	..
	Lukiokoulutus	10642	2	1
	Ammatillinen Koulutus	30260	3	2
	Ammattikorkeakoulutus	15525	6	5
	Yliopistokoulutus	15260	3	5

Suomeen muuttaa paljon myös oppivelvollisuusiän ylittäneitä nuoria (17–25-vuotiaita). Heidän koulutustaustansa ovat vaihtelevia. Osalla heistä ei ole minkäänlaista koulusta, osalla saattaa olla osioita perusopetuksesta suoritettuna, kun taas osalla voi olla esimerkiksi peruskoulu suoritettuna ja sen lisäksi lukio-opintoja tehtynä. Koulutustausta vaikuttaa siihen, missä ajassa maahanmuuttajanuori saa suoritettua peruskoulun oppimäärän. Suomen kielen osaamisen tasossakin on eroja, mutta useimmiten se on tasoa 0–A2.1/A2.2, tosin A2.2-taso (ks. liite 1) on harvoilla. Näiden nuorten tavoitteet ja tarpeet koulutuksen ja tulevan ammatin osalta ovat hyvin moninaisia. Useilla ei ole käsitystä siitä, millaisia koulutusvaihtoehtoja Suomessa on olemassa. (Snellman 2013, 113.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016 -julkaisussa (2012) todetaan, että lukiokoulutukseen ja ammatilliseen peruskoulutukseen siirtyy vähäisessä määrin maahanmuuttajanuoria verrattuna kantasuomalaisiin nuoriin. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen on yleistä maahanmuuttajanuorten keskuudessa. Maahanmuuttajanuorten osallistuminen maahanmuuttajille suunnattuun ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen on myös vähäistä. Sen katsotaan kuitenkin tukevan pääsyä koulutukseen ja opinnoissa menestymistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 15.)

Toisen asteen opintojen jälkeen maahanmuuttajat voivat hakeutua korkeakoulutukseen. Ammattikorkeakouluissa on opintoihin valmentavaa koulutusta, jonka tarkoituksena on antaa riittävät valmiudet opintoihin hakeutumiseen ja niissä menestymiseen. Korkeakouluopintoja järjestetään myös englanniksi ja yliopistoissa on maahanmuuttajataustaisille

opiskelijoille omia koulutusryhmiä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.) Aikuisten maahanmuuttajien osalta heidän työelämässä tarvitsemansa koulutus sekä aiemmin hankittu ammattitaito pyritään turvaamaan. Ulkomailla suoritettut tutkinnot, opinnot ja kertynyt työkokemus ovat lähtökohtana, kun aikuisten maahanmuuttajien koulutusta suunnitellaan ja täydennetään Suomessa. Suomen tai ruotsin kielen opetusta järjestetään kaikille maahanmuuttajille iästä riippumatta. (Nissilä 2008, 18.)

3.1 MAVA – Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus

Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus² on ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä järjestettävää koulutusta, joka ei johda tutkintoon. Sen tavoitteena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet siirtyä ammatillisiin opintoihin. Koulutuksen laajuus on vähintään 20 ja enintään 40 opintoviikkoa. (Opetussuunnitelman perusteet 2008.) MAVA-koulutus voi toimia yleisenä valmistavana koulutuksena ammatilliseen koulutukseen tai se voi olla alakohtaista valmistavaa koulutusta. Koulutukseen kuuluu vähintään kahden alan ammatilliseen opiskeluun tutustuminen. (Nissilä 2008, 27.) MAVA-koulutus on ensisijaisesti tarkoitettu niille nuorille, jotka tarvitsevat perusopetuksen jälkeen lisää suomen kielen opiskelua päästäkseen ammatillisiin opintoihin (Syrjälä 2013, 252).

Opintojen päätavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet opiskella ammatillisessa peruskoulutuksessa. Lisäksi opiskelija oppii tuntemaan suomalaisen opiskelu- ja työkuulttuurin paremmin ja hänellä on sellaiset tiedot ja taidot, että hän pystyy jatkossa seuraamaan opetusta ja suoriutumaan tutkintoon johtavasta ammatillisesta peruskoulutuksesta sekä osaa hakeutua ammatillisiin opintoihin. Opinnot koostuvat kielellisten taitojen opinnoista, matemaattisista, tietoteknisistä ja luonnontieteellisistä taidoista, yhteiskuntatietoudesta ja kulttuurintuntemuksesta, opiskelu- ja ammatinvalintataidoista sekä valinnaisista opinnoista. Opinnot voivat kuitenkin vaihdella opiskelijan tavoitteiden, pohjakoulutuksen, lähtötason sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Yleistavoitteena on, että opiskelijalla on edellytykset osallistua suomenkieliseen opetukseen ja perusoletuksena on, että opiskelija hallitsee kielitaitotason A2.2 (ks. liite 1) (Opetussuunnitelman perusteet 2008.) Kielitaitotaso A2.2 tarkoittaa kehittyvää peruskielitaitoa (Opetushallitus 2015a). Kielellisten ja kulttuuristen valmiuksien lisääminen ovat olennaisimpana osana maahan-

² Myöhemmin MAVA

muuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta, sillä etenkin kielelliset valmiudet ovat tärkeitä ammatilliseen peruskoulutukseen siirtymisessä sekä opinnoissa menestymisessä (Koskimäki 2004, 12–13).

Valmistavan koulutuksen tavoitteena on lisäksi opiskelijan ammatillisen koulutuksen mahdollisuuksien ja opintoväylän selkeytyminen. Opiskelijan valittavana on yli 50 ammatillista perustutkintoa kahdeksalla koulutusalaalla, joita ovat humanistinen ja kasvatustieteiden ala, kulttuuriala, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, luonnontieteiden ala, tekniikan ja liikenteen ala, luonnonvara- ja ympäristöala, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala. (Opetussuunnitelman perusteet 2008.)

MAVA-koulutus yhdistyi syksyllä 2015 muihin valmentaviin ja valmistaviin koulutuksiin, joita yhtenä kokonaisuutena kutsutaan VALMAksi. Näitä koulutuksia ovat maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen lisäksi vammaisille opiskelijoille tarkoitettu valmistava ja kuntouttava opetus, ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus sekä kotitalousopetus. VALMA-uudistuksen tavoitteena oli muodostaa koulutuksista kokonaisuus, jonka sisällä on mahdollisuus valita opintoja eri moduuleista. (Virnes 2013.) Yhdistämisen tavoitteena oli lisäksi muodostaa perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheeseen toimiva yhtenäinen koulutuskokonaisuus, jossa huomioidaan erilaisten kohderyhmien erityistarpeet. (Opetushallitus 2015b.)

VALMA-koulutus on ensisijaisesti suunnattu suoraan peruskoulun päättäneille nuorille, jotka tarvitsevat tukea ja ohjausta esimerkiksi ammatin valinnassa ja opiskelunvalmiuksien parantamisessa. Toinen tärkeä kohderyhmä ovat koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret, jotka tarvitsevat lisätukea jatko-opintoihin siirtymisessä. (Virnes 2013.) VALMA-koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia ammatilliseen peruskouluun haakeutumiseksi sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä ammatillisen perustutkinnon suorittamiseen. Tavoitteena on lisäksi edistää tasa-arvoa sekä esteettömyyttä koulutuksessa. Koulutuksen tarkoituksena on sujuvoittaa nivelvaihetta. Opiskelija voi missä tahansa valmistavan koulutuksen vaiheessa siirtyä suorittamaan tutkintotavoitteista ammatillista koulutusta joko ammatillisena peruskoulutuksena tai oppisopimuskoulutuksena, mikäli hänellä on siihen riittävät valmiudet. (Opetushallitus 2015b.) MAVAsta VALMAksi siirtymävaiheesta on tehty pro gradu -tutkielma (ks. Savolainen 2015). Tässä tutkielmassamme keskitymme tarkastelemaan MAVA-koulutusta, sillä olemme keränneet tutkielmamme aineiston keväällä 2015, jolloin oli vanhan opetussuunnitelman mukainen MAVA-koulutus.

Eloholma ja Kauppila (2012) ovat tehneet pro gradu -tutkielman maahanmuuttajien kokemuksista valmistavassa koulutuksessa. Tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia maahanmuuttajaopiskelijoilla on valmistavasta koulutuksesta ja millainen merkitys koulutuksella on heidän integraatioprosessissaan. Tutkielman mukaan opiskelijoiden kertomat kokemukset koulutuksesta olivat positiivisia. He kokivat koulutuksen tarpeelliseksi ja olivat tyytyväisiä koulutukseen. Useimmat haastateltavat halusivat päästä mahdollisimman nopeasti työelämään, mutta he kokivat töiden saamisen hankalaksi puutteellisen kielitaidon vuoksi. Tutkimuksen tuloksissa työharjoittelujaksojen merkitys nousi esiin, ja opiskelijat toivoivat koulutukseen enemmän työharjoittelujaksoja. Suurin osa opiskelijoista odotti koulutukselta eniten kielitaidon kehittymistä. Kaikki opiskelijat eivät tienneet, että koulutuksen tarkoituksena oli valmistaa opiskelijoita ammatillisen peruskoulutuksen opintoihin. Tutkimustulosten perusteella maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavalla koulutuksella on ollut positiivinen merkitys maahanmuuttajien integraatioprosessissa. (Eloholma & Kauppila 2012, 89–93.)

Kapanen ja Kantosalo (2009) ovat tehneet tilannekatsauksen MAVA-koulutuksesta lukuvuonna 2008–2009. Selvityksen mukaan lukuvuonna 2008–2009 MAVA-koulutukseen oli 1785 hakijaa ja koulutuksiin tuli valituksi 986 opiskelijaa. Opiskelupaikan valmistavaan koulutukseen sai 55,2 prosenttia hakeneista. Kyselystä kävi ilmi, että enemmistö valituista opiskelijoista oli naisia (62 %) ja koulutus houkutteli etenkin 21–40-vuotiaita aikuisia (65 % kaikista). Kaikkia koulutukseen hakeneita ei voida aina valita ja keskeisenä syynä nähdään koulutuksen vaatimustasoon nähden puutteellinen opetuskielen taito. (Kapanen & Kantosalo 2009, 9, 17.) MAVA-koulutukseen valittujen opiskelijoiden lukumäärä on kasvanut koko ajan ja tämä heijastelee maahanmuuttajien määrän lisääntymistä Suomessa. Lukuvuonna 2011–2012 koulutuksissa aloitti yhteensä 1355 opiskelijaa. Kolme suurinta kansallisuusryhmää olivat venäläiset, somalit ja virolaiset. (Korpela, Kantosalo, Koskimäki & Kärki 2013, 20–22.)

Korpela ym. (2013) ovat tehneet tilannekatsauksen maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavasta koulutuksesta lukuvuonna 2011–2012. Selvitykseen osallistui yhteensä 46 oppilaitosta, joissa opiskeli yhteensä 1237 opiskelijaa. Selvityksessä kerättiin tietoja valittujen opiskelijoiden pohjakoulutuksista. 25 prosentilla opiskelijoista oli kotimaassaan suoritettu peruskoulun oppimäärää vastaava koulutus ja viidellä prosentilla suomalaisen peruskoulun päättötodistus. 55 prosentilla opiskelijoista oli omassa maassa suoritettu korkeakoulututkinto, ammatillinen tutkinto tai lukion oppimäärää vastaava koulutus. Selvityksen perusteella voidaan todeta, että opiskelijoilla on hyvin vaihtelevat koulustaustat ja suurella osalla takanaan omassa maassaan suoritettu ammatillinen tutkinto

(21 %) tai korkeakoulututkinto (17 %). MAVA-koulutuksen kohderyhmänä ovat kuitenkin ensisijaisesti ammatilliseen peruskoulutukseen hakeutuvat maahanmuuttajat. Opiskelijaksi ottamisen kriteereiksi koulutuksen järjestäjät mainitsivat keskeisimmäksi opetuskielen taidon. Muina kriteereinä mainittiin esimerkiksi motivaatio, koulutustarve ja se, ettei ole ammatillista peruskoulutusta. (Korpela ym. 2013, 24–25, 29, 64.)

MAVAN keskeyttäminen

Lukuvuoden 2008–2009 aikana 16,4 prosenttia maahanmuuttajaopiskelijoista keskeytti ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen. Yleisimmin ilmoitetut syyt keskeyttämiselle olivat muuhun koulutukseen hakeutuminen sekä perhevapaille jääminen. Muita syitä olivat esimerkiksi muutto, työllistyminen sekä sitoutumattomuus koulutukseen. (Kapanen & Kantosalo 2009, 30–31.) Myös Korpelan ym. (2013) selvityksen tulokset olivat samansuuntaisia. Vuonna 2010 ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen keskeyttäneitä oli 20 prosenttia ja vuonna 2011 21 prosenttia. Yleisimmiksi keskeyttämisen syiksi mainittiin toisen asteen koulutukseen siirtyminen, työllistyminen sekä äitiysvapaalle siirtyminen. (Korpela ym. 2013, 49–50.)

Jatkosijoittuminen opintojen päätyttyä

Maahanmuuttajaopiskelijoiden jatkosijoittumisesta MAVA-opintojen päätyttyä on tehty useita selvityksiä. Opetushallituksen vuonna 2000 tekemässä selvityksessä kartoitettiin valmistavan koulutuksen käyneiden opiskelijoiden jatko-opiskelusuunnitelmia. Koulutuksen järjestäjien arvioiden mukaan noin 56 prosenttia opiskelijoista sai jatko-opiskelupaikan valmistavan koulutuksen jälkeen. Ilman opiskelupaikkaa jääneet ohjattiin opiskelemaan suomen kieltä tai työhön, työharjoitteluun tai käyttämään työvoimahallinnon palveluita. 76 prosentilla opiskelijoista suomen kielen taidon arvioitiin kehittyneen koulutuksen aikana paljon, mutta vain 61 prosenttia opiskelijoista arvioitiin saavuttaneen yleisten kielitutkintojen tason 3. Selvityksessä ei kuitenkaan käy ilmi, ovatko opiskelupaikan saaneet opiskelijat ottaneet paikan vastaan. (Opetushallitus 2001, 15.) Yleisten kielitutkintojen tasolla 3 (ks. liite 1) tarkoitetaan keskitason kielitaitoa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011).

Koulutukseen pääsy ei ole itsestään selvää. Erityisiä haasteita koulutukseen pääsyyn ja etenemiseen kokevat puutteellisen koulutustaustan omaavat, suomalaisen koulujärjestelmän ulkopuolelta tulleet henkilöt. Vieraskielisistä hakijoista yli 20 prosenttia perusopetuk-

sen suorittaneista ensisijaisista hakijoista ei läpäise ammatillisen koulutuksen kielikoetta ja melkein 15 prosenttia vieraskielisistä keskeytti ammatillisessa koulutuksessa vuonna 2008. Myös opetussuunnitelmaperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa vuonna 2004 aloittaneiden vieraskielisten läpäisy oli vuoden 2007 loppuun mennessä 47 prosenttia suomen- ja ruotsinkielisten läpäisyprosentin ollessa yli 60 prosenttia. Vieraskielisten pääsy ammatilliseen koulutukseen ensisijaiselta hakutoiveelta on vaikeaa. Keväällä 2008 ammatilliseen koulutukseen hyväksyttiin ensisijaiselta hakutoiveelta 52 prosenttia vieraskielisiä ja kaikista hakijoista 76 prosenttia. (Jauhola 2010, 4–5, 33, 36.) Valmistavan koulutuksen käyneet saivat kuusi lisäpistettä yhteishaussa vuonna 2014–2015 (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä 2014).

Smahl (2012) on tehnyt selvityksen MAVA-koulutusten opiskelijoiden jatkokoluista (taulukko 2). Selvitykseen osallistui 19 MAVA-koulutusta, joista 16 seurasi opiskelijoiden jatkokoluja valmistavan koulutuksen jälkeen. Selvitykseen osallistuneista MAVA-koulutuksista valmistui 392 opiskelijaa keväällä 2012 ja saman koulutuksen järjestäjän ammatilliseen tutkintotavoitteeseen peruskoulutukseen sijoittui 90 (23 %) opiskelijaa ja eri koulutuksen järjestäjän tutkintotavoitteeseen ammatilliseen peruskoulutukseen 27 (6,9 %) opiskelijaa. Seitsemän (1,8 %) opiskelijaa sijoittui lukioon ja 12 (3,1 %) suorittamaan ammatti- tai erityisammattitutkintoa. Työharjoitteluun sijoittui 19 (4,8 %) opiskelijaa, työpajalle 7 (1,8 %) opiskelijaa ja työhön 27 (6,9 %) opiskelijaa. Lisäksi työttömänä oli 11 (2,8 %) opiskelijaa, muualle sijoittui yhteensä 80 opiskelijaa (20,4 %) ja 112 opiskelijasta (28,6 %) koulutuksen järjestäjillä ei ollut tietoa. MAVA-koulutuksesta valmistuneista 69 opiskelijaa sijoittui muihin koulutuksiin, esimerkiksi kansanopistoon, talouskouluun, korkeakouluun, kotoutumiskoulutukseen sekä peruskoulun oppimäärää suorittamaan. Lisäksi opiskelijoita oli äitiys- ja vanhempainlomalla, kotona, eläkkeellä sekä ulkomailla. (Smahl 2012, 8, 21.) Tutkimuksen tuloksista on nähtävissä, että MAVA-koulutuksen opiskelijoiden jatkokolut ovat varsin kirjavat, vaikka koulutuksen ensisijaisena tavoitteena on antaa opiskelijoille valmiuksia osallistua ammatilliseen peruskoulutukseen. Smahlin (2012) selvityksen tulokset olemme koonneet taulukkoon 2.

TAULUKKO 2. Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavien koulutusten opiskelijoiden jatkopolut vuonna 2012

	Opiskelijoiden lukumäärä (hlö)	Opiskelijoiden lukumäärä (%)
Saman koulutuksen järjestäjän tutkintotavoitteinen ammatillinen peruskoulutus	90	23
Eri koulutuksen järjestäjän ammatillinen peruskoulutus	27	6,9
Lukio	7	1,8
Ammattitutkinto tai erityisammattitutkinto	12	3,1
Työharjoittelu	19	4,8
Työpaja	7	1,8
Töihin	27	6,9
Työtön	11	2,8
Muualle	80	20,4
Ei tietoa	112	28,6
YHTEENSÄ	392	100,1*

*Pyörityksestä johtuva ylimääräinen 0,1%

Smahlin (2012) selvityksen mukaan MAVA-koulutuksesta valmistuneista opiskelijoista 52,3 prosenttia sijoittui koulutukseen ja näistä 57,1 prosenttia sijoittui ammatilliseen peruskoulutukseen tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Selvityksen tulosten perusteella ei voida kuitenkaan tehdä johtopäätöksiä siitä, pysyivätkö opiskelijat koulutuksissa. (Smahl 2012, 36, 39.)

Suurimmassa osassa Kapasen ja Kantosalon (2009) selvityksen vastauksissa (39,4 %) ilmeni, että MAVA-koulutuksesta haki tai pääsi opiskelijoita ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen välittömästi valmistavan koulutuksen tai kielitaidon täydentämisen jälkeen. Lisäksi selvitys osoitti, että yli 60 prosenttia MAVA-koulutuksen käyneistä opiskelijoista menee koulutuksen jälkeen työhön tai työharjoitteluun ja lisäksi huomattava osa jatkaa kielikoulutuksessa. Suurelle osalle opiskelijoista ammatillinen peruskoulutus ei ole ensisijainen tavoite, vaikka koulutuksen tavoitteena on valmentaa opiskelijoita nimenomaan ammatilliseen peruskoulutukseen. (Kapanen & Kantosalon 2009, 36, 58.)

Korpelan ym. (2013) selvityksen mukaan vuonna 2011 MAVA-koulutuksen suoritti loppuun 1127 opiskelijaa ja vain 34 prosenttia koulutuksen suorittaneista sijoittui ammatilliseen peruskoulutukseen samana vuonna. Mikäli ammatilliseen peruskoulutukseen sijoittuneiden määrää verrataan pyrkineiden määrään (918), ammatilliseen peruskoulutukseen sijoittui 41 prosenttia kaikista koulutuksen jälkeen eri paikkoihin pyrkineistä opiskelijoista. Muita sijoittumispaikkoja olivat esimerkiksi kielikoulutus tai työharjoittelu. Kielitaitoa ja opiskelijan omaa motivaatiota pidettiin merkittävänä koulutuksen jälkeisessä sijoittumisessa. Johtopäätöksenä koulutuksen jälkeisen sijoittumisen kehittämiseksi Korpela ym. (2013) ehdottivat koulutuksen kohdentamista oikeille kohderyhmille sekä ammatilliseen peruskoulutukseen ohjauksen, sijoittumisen ohjauksen sekä seurannan tehostamista. (Korpela ym. 2013, 57–58, 69.)

3.2 Maahanmuuttajat ammatillisessa peruskoulutuksessa

Maahanmuuttajien on kantasuomalaisten tavoin mahdollista suorittaa ammatillinen perustutkinto. Tutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä, jonka suorittaminen vie kolme vuotta. Suoritettuaan ammatillisen perustutkinnon opiskelija voi hakea opiskelemaan ammattikorkeakouluun ja yliopistoon. (Nissilä 2008, 28; Opetushallitus 2016a.) Maahanmuuttaja, jolla on suomalainen perusopetuksen päättötodistus, voi hakea ammatilliseen peruskoulutukseen normaalisti yhteishaun kautta. Mikäli suomalainen perusopetuksen päättötodistus puuttuu, maahanmuuttajat hakevat ammatilliseen peruskoulutukseen yhteishaussa harkintaan perustuvan valinnan kautta (Opintopolku.fi 2016b; Opetushallitus 2001). Harkintaan perustuva valinta tarkoittaa sitä, että opiskelijan valinta tehdään valintapistemääristä riippumatta. Valinnan syitä voivat olla esimerkiksi oppimisvaikeudet, sosiaaliset kyvyt, koulutodistuksen puuttuminen tai todistusten vertailuvaikeudet. Harkinnanvaraisessa haussa hakevista opiskelijoista oppilaitos voi ottaa sisälle enintään 30 prosenttia. (Opintopolku.fi 2016c.)

Ammatilliseen koulutukseen hakevan maahanmuuttajan on osoitettava suomen kielen taitotasoa ennen kuin hänet voidaan hyväksyä opiskelijaksi ammattiopistoon. Opetuskielen hallinnan osoittamisesta ja valtakunnallisesta kielikokeesta on annettu säädös (451/2015, 24 §, 24a §). Valtakunnallisen kielikokeen hyväksytyt suorittaminen vaatii kielitaidon tason kuvausasteikon tasoa B1.1 (toimiva peruskielitaito) (ks. liite 1). (Finlex 2015.) Maahanmuuttajan hakiessa yhteishaussa ammatilliseen koulutukseen hänelle tulee kutsu valtakunnalliseen kielikokeeseen. Tämä kielikoe koskettaa niitä maahanmuuttajia, joiden kielitaitotasoa ei ole muulla tavoin todennettu ja joiden äidinkieli on muu kuin hakukohte-

na olevan oppilaitoksen opetuskieli. Kielikokeen tavoitteena on varmentaa, että maahanmuuttajan kielelliset valmiudet niin suullisessa kuin kirjallisessa ilmaisussa ovat riittävät siihen, että hän pärjäisi ammatillisissa opinnoissa. Mikäli kielelliset valmiudet suullisessa ja kirjallisessa ilmaisussa eivät ole riittävät, voidaan hakija jättää valinnan ulkopuolelle. (Opintopolku.fi 2016b.) Kielikokeen kirjallinen osuus sisältää luetun ymmärtämiseen, tekstin tuottamiseen ja kieliooppiin liittyviä tehtäviä. Suullisessa osiossa arvioidaan suullista kielitaitoa ja ymmärtämistä. (Syrjälä 2013, 250.)

Ammatillisessa perusopetuksessa oli noin 19000 vieraskielistä opiskelijaa vuonna 2015. Viimeisten vuosien aikana ammatilliseen perusopetukseen vieraskielisten hakijoiden ja hyväksytyjen määrä on lisääntynyt huomattavasti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 5.) Ammatillisiin perusopintoihin ensisijaisia vieraskielisiä hakijoita oli 4052 keväällä 2015, joista 2798 hyväksyttiin opiskelemaan (taulukko 3).

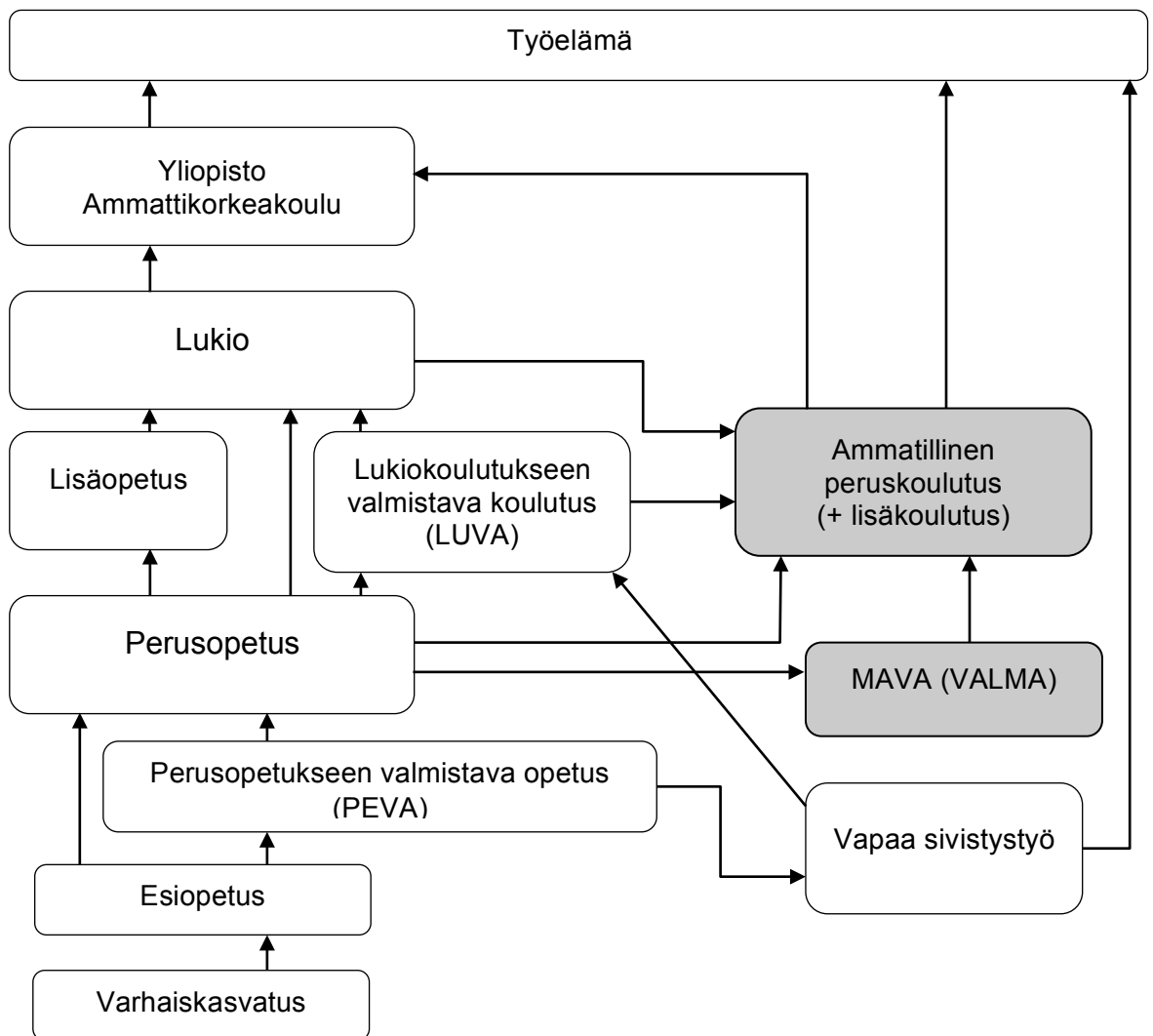
TAULUKKO 3. Ammatilliseen peruskoulutukseen hakeneet ja hyväksytyt keväällä 2015 (Vipunen 2016)

	Aloituspaiikat	Kaikki ensisijaiset hakijat	Kaikki hakijat	Kaikki valitut	Suomenkieliset hakijat (sis. saame)		Ruotsinkieliset hakijat		Vieraskieliset hakijat	
					Ensisijaiset	Valitut	Ensisijaiset	Valitut	Ensisijaiset	Valitut
Syksyllä 2015 alkava koulutus	51890	49375	56104	44630	42816	39895	42816	1629	4889	3106
Varsinaisen haku	45555	46349	53206	42254	40719	37909	40719	1547	4052	2798
Lisähaku	6335	4601	4601	3300	3420	2816	3420	118	1039	366
Yhteensä	51890	49375	56104	44630	42816	39895	42816	1629	4889	3106

Ammatilliseen peruskoulutukseen hakevat maahanmuuttajat tulevat varsin erilaisista lähtökohdista (Kaavio 2). Hakijoiden joukossa on esimerkiksi niitä, jotka ovat asuneet Suomessa lähes koko ikänsä ja ovat suorittaneet perusopetuksen normaalisti. Joukossa on myös niitä, jotka ovat muuttaneet Suomeen vasta yläkouluiässä, jolloin he ovat valmistavan peruskouluopetuksen jälkeen siirtyneet yläkouluun ja saaneet perusopetuksen päättötodistuksen. Ammatilliseen perusopetukseen voivat hakea myös ne maahanmuuttajat, joilla on päättötodistus perusopetuksesta lähtömaastaan. Erilaisista taustoista johtuen maahanmuuttajien kielitaitotaso saattaa vaihdella huomattavan paljon. Siirryttäessä peruskoulusta toiselle asteelle kielitaito nousee ratkaisevaksi tekijäksi. Kielitaidon tulee ylittää B1.1-tasolle (toimiva peruskielitaito) (ks. liite 1). Mikäli kielitaito on tätä tasoa heikompi, on maahanmuuttajan hakeuduttava joko kielikursseille tai ammatillisiin opintoihin valmista-

vaan koulutukseen. (Syrjälä 2013, 249.) Erityisiä haasteita koulutukseen pääsyyn ja etenemiseen kokevat puutteellisen koulutustaustan omaavat, suomalaisen koulujärjestelmän ulkopuolelta tulleet henkilöt (Jauhola 2010, 4).

KAAVIO 2. Esimerkkikuvaus maahanmuuttajien koulutusväylistä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016)

Ammatilliset opinnot voidaan järjestää maahanmuuttajalle joustavasti. Suomen tai ruotsin kielen opinnot voidaan suorittaa toisena kielenä, jolloin ne korvaavat äidinkielen opinnot. Suomen tai ruotsin kielen opiskelussa pääpaino on ammattiaineiden keskeisen sanaston opiskelussa. Maahanmuuttajaopiskelijalla on mahdollisuus saada oman äidinkielensä opetusta. Tukiopetuksen saaminen eri aineissa on myös mahdollista. Maahanmuuttajaopiskelijoiden suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksen järjestelyjä ei määrätä opetussuunnitelman perusteissa, vaan ne ovat oppilaitosten päätettävissä niiden tarpeiden ja resurssien mukaan. Maahanmuuttajaopiskelijoiden opetuksen järjestämisessä tehtävät

ratkaisut ovat usein hyvin yksilöllisiä. Lisäksi oppilaitosten väliset erot ovat suuria. Mikäli maahanmuuttajaopiskelijoita on oppilaitoksessa hyvin vähän, voi erillisten suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksen järjestäminen olla mahdotonta. Tällöin suomi tai ruotsi toisena kielenä -opintojen ja niihin liittyvien tehtävien tekemisestä äidinkielen tunneilla eriytetysti tulee huolehtia. Maahanmuuttajaopiskelijan kannalta olisi kuitenkin parasta erillinen suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetus. (Nissilä 2008, 28.)

Ammatillisia opintoja suorittavat maahanmuuttajaopiskelijat ovat yleensä motivoituneita ja tulevaan ammattiinsa suuntautuneita opiskelijoita. Opinnoissa käytettävä suomen kieli voi kuitenkin olla yllättävän vaikeaa. Hartikaisen (2004) mukaan ammatilliset opettajat etenevät opetuksessaan nopeasti, eikä selkosuomea välttämättä käytetä. Opettajia voi olla paljon ja jokaisella on oma tapansa käyttää suomen kieltä. Useat maahanmuuttajaopiskelijat tarvitsevatkin lisäopetusta suomen kielessä ensimmäisen opintovuoden aikana. (Hartikainen 2004, 90.)

Ammatillinen tutkinto on muotoutunut välttämättömäksi edellytykseksi työelämään sijoittumiselle ja vain pieni osa työpaikoista sopii pelkän peruskoulutuksen saaneille. Perusasteen jälkeisen koulutuksen puuttuminen on vakava yhteiskunnallisen syrjäytymisen uhkatekijä ja opinto-ohjaus nähdään keskeisimpänä välineenä vaikuttaa nuorten valintapäätöksiin peruskoulun päättövaiheessa. Ohjauksesta onkin tullut entistä merkittävämpi työelämään sijoittumista ja yhteiskunnallista tasa-arvoa edistävä tekijä. (Väljjarvi 2004, 23.)

3.2.1 Ammatillisten opintojen keskeyttäminen

Kilpinen (2009) on tehnyt selvityksen maahanmuuttajaopiskelijoiden ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttämisen syistä ja siihen vaikuttavista tekijöistä vuonna 2009. Maahanmuuttajataustalla tai sillä, että opiskelijan äidinkieli on muu kuin oppilaitoksen opetuskieli, ei uskottu olevan merkittävää vaikutusta suurimman osan opintojen etenemiseen tai opintojen keskeyttämisen syihin. Keskeyttämiseen vaikuttavista tekijöistä tuotiin useasti esille opetuskielen ja alan ammattikielen ymmärtämiseen ja tuottamiseen liittyvät haasteet, perhetilanne, taloudelliset pulmat ja terveydentilaa koskevat tekijät. Kulttuurieroilla nähtiin myös olevan vaikutusta opintojen etenemisessä ja keskeyttämisessä. (Kilpinen 2009, 49, 71.)

Opintojen keskeyttämisen niin sanottuina positiivisina syinä olivat muun muassa toiseen oppilaitokseen tai toiselle alalle siirtyminen tai työllistyminen. Opintojen keskeyttämispää-

tökseen vaikuttavista negatiivisista tekijöistä tuotiin esille myös opintojen etenemiseen liittyvät haasteet, puutteelliset opiskeluvalmiudet, heikko opiskelumotivaatio sekä opiskelijan kielteinen asenne opiskeltavaa ammattialaa kohtaan. Muutamassa vastauksessa tuotiin myös esille, että opintojen keskeyttämiseen vaikuttivat opettajien asenteet ja puutteelliset taidot huomioida maahanmuuttajaopiskelija opetuksessa. Selvitykseen osallistuneiden oppilaitosten edustajat uskoivat, että maahanmuuttajaopiskelijoiden opintojen keskeyttäminen on useasti niin sanottua negatiivista keskeyttämistä, jolla tarkoitetaan sitä, että verrattuna kantasuomalaisiin opintonsa keskeyttäneisiin opiskelijoihin maahanmuuttajaopiskelijat jäisivät monesti täysin koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. (Kilpinen 2009, 49–50.)

Kilpisen selvitykseen osallistuneiden opintonsa keskeyttäneiden maahanmuuttajaopiskelijoiden vastauksista oli löydettävissä yhtäläisyyksiä taustatekijöissä. Niistä ei kuitenkaan voida tehdä sellaisia yleistyksiä, jotka koskettaisivat kaikkia opintonsa keskeyttäneitä maahanmuuttajaopiskelijoita. Vastausten perusteella haastateltavat voitiin jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä olivat opiskelijat, jotka olivat tulleet Suomeen alle 14-vuotiaina, käyneet suomalaisen peruskoulun, hakeneet yhteishaussa ammatilliseen peruskoulutukseen ja saaneet opiskelupaikan haluamaltaan alalta. He olivat vastaushetkellä asuneet keskimäärin 13 vuotta Suomessa. Suurin osa ei ollut tarvinnut ohjausta ja tukea ammatillisiin opintoihinsa. Heidän opintojensa keskeyttämisen taustalla oli muun muassa haasteellinen suhde opettajaan, poissaolojen suuri määrä, alan vaihtaminen, toiselle paikkakunnalle tai toiseen maahan muuttaminen tai työllistyminen. Maahanmuuttajataustan ei voida katsoa vaikuttaneen heidän opintojensa keskeyttämiseen. (Emt., 58–59.)

Toisessa ryhmässä olivat opiskelijat, jotka ovat muuttaneet Suomeen 14–19-vuotiaina. He olivat asuneet Suomessa keskimäärin kuusi vuotta. Lähes kaikki olivat käyneet maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen ja päässeet opiskelemaan haluamalleen alalle. Suurin osa heistä oli tarvinnut tukea ja ohjausta opintoihinsa. He olivat aktiivisesti hakeneet ja myös saaneet sitä. Suurin osa koki, että he olisivat tarvinneet lisää tukea ja ohjausta. Yleistyksiä tämän ryhmän keskeyttämisen syistä ei voida tehdä. Osa syistä on positiivisia, esimerkiksi muutto toiselle paikkakunnalle, raskaus tai hakeutuminen toiseen oppilaitokseen. Negatiivisista syistä tuli esille motivaatio-ongelmat, vaikeus työssäoppimispaikan saamisessa, hankala perhetilanne, taloudelliset haasteet sekä vaikeus tulla toimeen opettajan kanssa. (Kilpinen 2009, 59.)

Kolmas ryhmä koostuu niistä opiskelijoista, jotka olivat asuneet Suomessa alle kolme vuotta. He olivat iältään 28–41-vuotiaita. Vähän yli puolet hakijoista oli päässyt haluamal-

leen alalle. Ne opiskelijat, joiden ensisijainen hakutoive ei ollut toteutunut, päätyivät opiskelemaan sellaiselle alalle, jota oli suositeltu. Keskeyttämisen syinä oli useimmilla alan vaihto, taloudellisten syiden (esimerkiksi kotoutumistuen päätyminen) vuoksi työpaikan etsiminen tai haasteellinen perhetilanne. Keskeyttämisen syiksi mainittiin tässä ryhmässä myös se, ettei opetus vastannut odotuksia ja/tai suomen kielen taito ei ollut riittävä. Sellaiset opiskelijat, jotka olisivat kaivanneet tukea ja ohjausta ammatillisissa opinnoissaan, tarvitsivat lisäksi enemmän suomen kielen opetusta ja keskusteluapua. Tämän ryhmän taustalla on eniten sellaisia tekijöitä, joiden voidaan nähdä liittyvän maahanmuuttajataustaan. (Kilpinen 2009, 2009, 59.)

Sellaisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kohdalla, jotka ovat asuneet ja käyneet koulua Suomessa vasta muutaman vuoden, voidaan maahanmuuttajataustalla katsoa olevan vaikutusta opintojen etenemiseen ja keskeyttämisen syihin. Moni heistä on tullut Euroopan ulkopuolelta ja he ovat pakolaistaustaisia nuoria. Koulutustausta lähtömaassa on erittäin heikko tai puuttuu lähes kokonaan tai lähtömaan koulutusjärjestelmä eroaa niin paljon suomalaisesta, että sopeutuminen suomalaiseen opiskelukulttuuriin on haasteellista ja se vie aikaa. Kielitaidon osalta selvityksessä todetaan, että suomen kielen taito näillä maahanmuuttajilla on lähtökohtaisesti heikko. Kielelliset vaikeudet hidastavat opinnoissa etenemistä, mikä taas heikentää opiskelumotivaatiota. Nämä opiskelijat kuuluvatkin tulosten perusteella riksiryhmään opintojen keskeyttämisen suhteen. (Emt., 72.)

Tuen ja ohjauksen tarve maahanmuuttajaopiskelijoilla liittyi suomen kieleen, ammatillisiin aineisiin, työssäoppimiseen lääkehoitoon ja -laskuihin, luetun ymmärtämiseen, tunneilla keskittymiseen, vaikeisiin tehtäviin tai yleisesti oppituntien aikana. Tukea ja ohjausta maahanmuuttajaopiskelijat olivat saaneet useimmissa tapauksissa opettajilta tai opinto-ohjaajilta. Oppilaitoksen ulkopuolella tärkein tuen tarjoaja oli oma perhe. (Emt., 35.)

3.2.2 Jatkopolut ammatillisten opintojen päätyttyä

Työtä pidetään pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa yksilön arvon mittana ja ansiotyö on kaikille yhteiskunnan jäsenille osoitus normin täyttämisestä. Forsander ja Ekholm (2001) korostavat, että työ on yksi merkittävä yhteiskuntaan integroiva tekijä ja sen vuoksi maahanmuuttajien työllistyminen on yhteiskunnallisen integraation kannalta keskeinen. (Forsander & Ekholm 2001, 59.) Maahanmuuttajien jääminen työmarkkinoiden marginaaliin on kuitenkin vielä toisessakin sukupolvessa valtaväestöä suurempi, sillä kulttuurinen ja sosiaalinen osaaminen korostuvat työelämässä. Maahanmuuttajien epävakaa työmarkkina-

aseman vuoksi he ovat alttiina taloudellisten suhdanteiden vaikutuksille sekä tuotantorakenteen muutoksille. (Forsander 2004, 209–210.) Kantaväestöön verrattuna maahanmuuttajien työttömyysaste on Suomessa kolminkertainen ja riski joutua työttömäksi on maahanmuuttajilla suurempi kuin muulla väestöllä (Sisäministeriö 2013, 8).

Vieraskielisten syrjäytymisriski on vakava. Suomalaisiin nuoriin verrattuna ulkomaalaistaustaisten, peruskoulun suorittaneiden ulkopuolisuus- ja työttömyysriski on lähes kuusinkertainen. Ulkopuolisuusriski on sekä miehillä että naisilla tyypillisempää kuin työttömyys. Ulkopuolisuudella tarkoitetaan sitä, ettei henkilö ole töissä, työttömänä, koulutuksessa, eläkkeellä tai varusmiehenä. Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista tai maahanmuuttaneista joka viides on ulkopuolinen tai työtön, kotimaisista nuorista puolestaan joka kahdeskymmenes. Vieraskielisten integroitumisen vaikeutta Suomen työmarkkinoille korostaa se, että 20 prosenttia heistä on viiden seurantavuoden aikana lähtenyt maasta. (Myrskylä 2011, 9, 14–15, 38.)

Puutteellista suomen kielen taitoa sekä epäilyjä kielitaidon riittämättömyydestä on pidetty maahanmuuttajien työllistymisen esteenä. Maahanmuuttajat itsekin tiedostavat kielitaidon merkityksen työllistymisen kannalta. Kielitaito vaikuttaa siihen, millaisia työtehtäviä voi tehdä ja millaisia työtehtäviä saa työyhteisössä. Lisäksi heikko kielitaito voi vaikeuttaa työhön liittyvien ohjeiden ymmärtämistä. Kielen kehittymistä tukevat sen opiskelu ja käyttö. Suomenkielisessä ympäristössä toimiminen edesauttaa kielen jatkuvaa oppimista ja täten työn tekeminen ja siihen liittyvä vuorovaikutus tarjoaa monelle maahanmuuttajalle mahdollisuuden kehittää ja parantaa suomen kielen taitoa. (Bergbom & Giorgiani 2007, 66–67.) Toisena työllistymistä heikentävänä tekijänä on suomalaisen koulutuksen puuttuminen. Työuran laadun kannalta on merkitystä sillä, onko maahanmuuttaja suorittanut tutkintonsa Suomessa vai muualla. Muissa maissa suoritettut tutkinnot nähdään suurena riskinä, koska tutkintojen sisältöjä on haastavaa arvioida. (Antikainen 2010, 80.)

Maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa koskevan tutkimuksen mukaan 60 prosenttia tutkimuksen kohderyhmään kuuluvista maahanmuuttajista oli epävakaalla työuralla (Forsander 2002, 175). Epävakaa työmarkkina-asema merkitsee pätkätöiden, työttömyys- ja koulutusjaksojen vaihtelua nopeassa tahdissa (Forsander 2004, 208). Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien työmarkkina-asemaan vaikuttavat useat tekijät, joista merkittävänä nousi esiin maahantulon syy ja etenkin pakolaisten heikko työmarkkina-asema. Tutkimuksen mukaan etenkin nuorilla maahanmuuttajilla on vahva koulutusorientaatio ja yhä useammalla maahanmuuttajalla on Suomessa suoritettu tutkinto, joka edistää maahanmuuttajien työllistymistä. (Forsander 2002, 230–231.)

Työurien kannalta on tärkeää, että perusasteen ja jatko-opintojen sekä tutkinnon ja työelämän väliset siirtymävaiheet ovat sujuvia (Myrskylä 2011, 23). Sisäministeriön (2013) mukaan maahanmuuttajien työllistymistä voidaan nopeuttaa ja koulutuksesta putoamista vähentää, mikäli panostetaan maahantulon alkuvaiheeseen. Moninaisuuden lisääntymiseen sisältyy myös riski yhteiskunnallisesta eriarvoistumisesta, jota voidaan merkittävästi vähentää maahanmuuttajien integroitumisella suomalaiseen yhteiskuntaan, jolloin maahanmuuttajat löytävät paikkansa ja kokevat itsensä merkityksellisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Suomi tarvitsee nuoria, pysyvämmiin maahamme jääviä työmarkkinoiden käytettävissä olevia maahanmuuttajia täydentämään suomalaista työvoimaa. Lisäksi maahanmuuttajien osaaminen, taidot ja innovaatio ovat merkittävä osa Suomen kansainvälistä kilpailukykyä ja kehitystä. (Sisäministeriö 2013, 12–13, 19).

3.3 Maahanmuuttajaopiskelijoiden ohjaus ja tuki

Monikulttuurinen ohjaus tulee nähdä jatkumona, joka alkaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa perusopetuksen puolella ja jatkuu ammatillisen peruskoulutuksen ajan aina valmistumisen jälkeisiin valintoihin (Syrjälä 2013, 254). Maahanmuuttajien onnistuneet opiskelukokemukset pohjautuvat oikein valittuun opiskelupaikkaan, riittäviin kielellisiin valmiuksiin ja tarpeellisen tukiopetuksen järjestämiseen. Olennaista on lisäksi hyvä opiskelumotivaatio. (Päivärinne 2004, 28.) Ohjauksen onnistuminen opintojen ja työelämän nivelvaiheessa on erityisen tärkeää, jotta maahanmuuttajat kiinnittyisivät opintojen ja töiden avulla suomalaiseen yhteiskuntaan. Ohjaus toimii myös merkittävänä syrjäytymisen ehkäisijänä.

Eri kulttuuritaustoista tulevien opiskelijoiden ohjauksessa haasteita ohjaajan ja opiskelijan välille luovat kielitaidon rajallisuus, kulttuurierot sekä esimerkiksi erilaiset näkemys- ja arvostuserot kotona. Täytyy myös muistaa, että aikuistuvalla maahanmuuttajanuorella on samat kehitysvaiheeseen liittyvät haasteensa kuin kenellä tahansa nuorella. (Tanskanen & Härkönen 2004, 77.)

Ne maahanmuuttajanuoret, jotka ovat tulleet Suomeen vasta nuoruusiässä, ovat tässä nivelvaiheessa heikommilla kuin kantasuomalaiset ikätoverit. Suomalainen koulutusjärjestelmä on heille varsin vieras, ja heillä ei ole riittävästi tietopohjaa ammatinvalinnan mahdollisuuksista ja sen merkityksestä. Lisäksi heillä ei ole käytettävissä perheenjäsentensä tai ystävien kokemuksellista tietoa. Ammatillinen peruskoulutus, joka antaa kelpoisuuden jatko-opintoihin, on yleensä maahanmuuttajille tuntematon. Lukiokoulutus puolestaan on

tunnetumpi vaihtoehto, sillä se on samankaltainen eri puolilla maailmaa. (Syrjälä 2004, 71; Syrjälä 2013, 250–251.)

Ammatillisen koulutuksen rakenne ja valinnanmahdollisuuksien runsaus voi tuntua maahanmuuttajasta hämmentävältä. Tarjolla on tutkintotavoitteista koulutusta, oppisopimus-koulutusta, näyttötutkintoon tähtäävää opetusta, valmistavaa, valmentavaa sekä lisä- ja täydennyskoulutusta, joista pitäisi valita omansa. Maahanmuuttajan voi olla vaikea ymmärtää, miksi esimerkiksi parturi-kampaajaksi pitää opiskella kolme vuotta, kun omassa lähtömaassa vastaavan koulutuksen käyminen vie muutamasta viikosta muutamaan kuu-kauteen. Lisähaasteensa ohjaukseen tuo maahanmuuttajan pohjakoulutuksen vastaamat-tomuus suomalaiseen koulutukseen. (Tanskanen & Härkönen 2004, 77.)

MAVA-koulutuksen opetussuunnitelman mukaan valmistavan koulutuksen aikana opiskeli-jalla on oikeus saada sekä henkilökohtaista että ryhmämuotoista opinto-ohjausta, jolla tuetaan opiskelijaa kokonaisvaltaisesti opintojen eri vaiheissa. Opinto-ohjauksen tavoit-teena on, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksesta, tietää koulutukseen sisältyvät opinnot sekä osaa toimia oppilaitosyhteisössään, kehittää opiskelu- ja vuorovaikutustaito-jaan ja itsetuntemustaan sekä arvioida omaa toimintaansa ja tuotoksiaan. Lisäksi opiskeli-ja osaa suunnitella opintonsa, laatia henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman yhteistyössä opettajan kanssa ja ottaa vastuun opinnoistaan. Opiskelija osaa lisäksi tehdä elämänuraa ja koulutusta koskevia valintoja ja hakea tukea ongelmiinsa. Opinto-ohjauksen tavoitteena on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä lisätä opiskeli-joiden hyvinvointia, ehkäistä opintojen keskeyttämistä, edistää työllistymistä ja tukea ha-keutumista jatko-opintoihin. (Opetussuunnitelman perusteet 2008.)

AmmatINVALINTAA pidetään MAVA-koulutuksen ytimenä. Monet tulevat koulutukseen ilman mitään suunnitelmaa ja toisten tulevaisuuden haaveet ovat epärealistisia. Suomalainen koulutusjärjestelmä on useimmille tuntematon, joten oppitunneilla tutustutaan eri ammat-taloihin, vierailaan kouluissa sekä tehdään ammattien esittelyjä. Opiskelijoiden henkilö-kohtainen ohjaaminen on välttämätöntä. Työelämään ja koulutukseen tutustumisella on myös suuri merkitys. Monien toiveammatti vaihtuu koulutuksen aikana ja he myös näke-vät, millaista kielitaitoa opiskelu vaatii. (Torvinen-Artimo 2004, 97.)

MAVA-koulutuksen opetussuunnitelman perusteissa (2008) todetaan, että opiskelijoiden ohjaustoimintaan osallistuvat kaikki oppilaitoksen opettajat sekä muut ohjauksesta vas-tuulliset. Päävastuu opinto-ohjauksen järjestämisestä, suunnittelusta ja toteutuksesta on opinto-ohjaajalla. Opettajan tehtävänä on ohjata ja motivoida opiskelijaa opintojen suorit-

tamisessa ja niiden suunnittelussa sekä auttaa opiskelijaa löytämään vahvuuksiaan ja kehittämään oppimisen valmiuksiaan.

Opinto-ohjaajan rooli on tärkeä erityisesti pääsyvaatimusten ja opintolinjojen selvittämisessä. Opinto-ohjaaja auttaa harkintaan perustuvan valinnan hakuprosessissa ja hänellä on ajankohtaista tietoa myös muista kuin oman oppilaitoksen koulutusmahdollisuuksista. (Hartikainen 2004, 89; Opintopolku.fi 2016b.) Kasurisen (2004) mukaan nivelvaiheessa valintoja tehdään liikaa mielikuvien eikä niinkään tiedon ja kokemuksen perusteella. Tästä seuraa opintojen keskeytyminen tai opiskeluaikojen piteneminen toisella asteella. Ohjaus tulisikin nähdä jatkumona, joka jatkuu koko opintopolun ajan. (Kasurinen 2004, 43.)

Siirtyminen perusopetuksen tai valmistavan opetuksen jälkeen ammatilliseen perusopetukseen on suuri hyppy uudenlaiseen opiskeluympäristöön kenelle tahansa opiskelijalle. Opinnot on suunniteltava itsenäisesti ja niiden etenemisestä on itse vastuussa. Maahanmuuttajaopiskelijaa haastavat niin uuden ammatillisen sanaston, käsitteiden, työskentelytapojen ja -aikojen omaksuminen kuin uudessa työympäristössä toimiminen. Motivaation lisäksi kaikki edellä kuvattu vaatii hyvää suomen kielen taitoa. (Syrjälä 2013, 254–255.)

Ammatillisessa peruskoulutuksessa olevalla opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opinto-ohjausta riittävästi. Ohjauksen tulee olla henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta. Eri koulutusasteelta toiselle siirryttäessä on ohjaukseen kiinnitettävä erityistä huomiota. Opinto-ohjauksella tuetaan opiskelijan omaa opintojen suunnittelua ja sitoutumista opiskeluun. Opiskelijaa tulee ohjata niin, että hän osaa toimia oppilaitosyhteisössään, hän osaa seurata opintosuoritusten kertymistä ja tarpeen mukaan hakea tukea opintojensa suunnitteluun ja muihin opiskeluun liittyviin asioihin. Ohjauksesta todetaan myös, että päävastuu ohjauksen suunnittelusta on opinto-ohjaajalla, mutta koko henkilöstö osallistuu opiskelijoiden ohjaukseen. (Opetushallitus 2016b.)

Ammatillisten perusopintojen alkaessa ohjauksen tavoitteena on perehdyttää opiskelijat ammatillisiin opintoihin ja opiskeluun, vahvistaa tai selkeyttää ammatillista suuntautumista, antaa tukea henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman tekemisessä ja ehkäistä alkuvaiheessa tapahtuvaa keskeyttämistä. Opintojen aikana tapahtuvan ohjauksen tavoitteena on opintojen sujumisen turvaaminen, henkilökohtaisen kehityksen tukeminen ja edistäminen sekä ammatillisen kasvun edistäminen. Ammatillisten perusopintojen päättövaiheessa opiskelijat tarvitsevat tietoa työmarkkinoista, työllisyystilanteesta ja erilaisista työllistymismahdollisuuksista sekä jatko-opintoväylistä. Lisäksi ohjauksessa tulee varmistaa valmistumassa olevan ammatillisen kasvun jatkuminen. (Opetushallitus 2016b.)

Selvitys maahanmuuttajaopiskelijoiden ohjauksesta ja tuesta

Valtaosa Kapasen ja Kantosalon (2009) selvitykseen osallistuneista MAVA-koulutuksen järjestäjistä ilmoitti laativansa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman opiskelijoilleen ja yleisenä käytänteenä pidettiin myös henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman seurantaan (Kapanen & Kantasalo 2009, 26–27). Korpelan ym. (2013) selvityksessä puolestaan tiedusteltiin koulutuksen järjestäjiltä, kuinka siirtymistä ammatilliseen peruskoulutukseen on kehitetty ja keskeyttämistä ehkäisty. Vastauksista ilmeni, että tavoitealaan tutustuminen, yhteistyön toteuttaminen koulutusten välillä, opiskelijavalinta, henkilökunnan kouluttaminen ja nivelvaiheessa annettu tuki auttavat ammatilliseen peruskoulutukseen siirtymisessä ja keskeyttämisen ehkäisyssä. (Korpela ym. 2013, 52–53.)

Smahlin (2012) selvityksessä kysyttiin MAVA-koulutuksen järjestäjiltä, kuinka opiskelijoiden siirtymävaihetta tuetaan ammatilliseen peruskouluun valmistavista koulutuksista toisen asteen koulutuksiin. Siirtymistä tuettiin koulutuksissa monin eri tavoin, esimerkiksi henkilökohtaisella ja ryhmämuotoisella ohjauksella, kehittämällä jatko-opintovalmiuksia sekä tukemalla kielitaidon parantumista ja ammattisanaston kartuttamista. Sopivan alan löytymistä tuettiin esimerkiksi tutustumiskäyntien ja koulutuskokeilun avulla, työharjoittelulla tai työelämään tutustumisella sekä vierailuilla eri oppilaitoksissa, tutustumispäivillä tai messuilla. Lisäksi tukikeinoina olivat opinto- ja ammatinvalinnan ohjaus sekä koulutusmahdollisuuksista ja ajankohtaisista asioista tiedottaminen. (Smahl 2012, 27–28.)

Smahlin (2012) selvityksestä kävi ilmi, että jatkokoulutukseen hakeutumista tuettiin yhteishaku- tai erillishakuprosessissa tukemalla sekä opiskelupaikan etsinnässä myös yhteishaun jälkeen. Uuteen koulutukseen siirtymisen tukena puolestaan käytettiin saattaen vaihtoa, tiedonsiirtoa, yhteistyötä huoltajien kanssa, moniammatillista yhteistyötä, ammatilliseen koulutukseen integrointia sekä opintojen sujumisen seurantaan. Kyselyssä tiedusteltiin lisäksi koulutuksen järjestäjän ajatuksia siirtymävaiheen tuen kehittämisehdotuksista. Kehittämisehdotuksia olivat palveluohjaus, havainnollistavampi materiaali, tarvittaessa toinen vuosi valmistavassa koulutuksessa, realistisen kuvan luominen kiinnostavasta alasta sekä mahdollisuuksista päästä sinne, todistusten rinnastussysteemin ja eri maiden koulutussysteemien vertailukelpoisuus sekä tehostetulla ohjauksella laaditut jatkosuunnitelmat. (Smahl 2012, 27–28.)

4 TULEVAISUUDEN SUUNNITTELUA JA MONIKULTTUURISTA OHJAUSTA

Tässä luvussa kuvaamme tutkielmamme kannalta olennaista teoriaa. Aluksi tarkastelemme tulevaisuuden suunnittelua, jonka jälkeen siirrymme esittelemään monikulttuurista ohjausta teoriakirjallisuuden pohjalta. Tämän jälkeen kuvaamme monikulttuurista ohjausta ja lopuksi esittelemme lähdekirjallisuuteen pohjautuen sitä, kuinka monikulttuurinen kohtaaminen haastaa tutkijaa.

4.1 Tulevaisuuden suunnittelu

Peavyn (2006) mukaan ajatuksella tulevaisuudesta on ihmisiä motivoiva voima. Ihmisten tulevaisuutta koskevat ajatukset voivat sekä stimuloida että lamaannuttaa heitä. Joskus mahdollisen tulevaisuuden synnyttäminen vaatii suuria ponnisteluja, kun taas toisinaan se tulee näköpiiriin melkein vahingossa. Jotkut kuvitellut tulevaisuudet voivat täyttää henkilön pelolla ja toiset paremman elämän odotuksella. Se, mitä ihminen ajattelee tulevaisuudesta, voi vaikuttaa siihen, miten hän toimii nykytilanteessa. Tulevaisuudet ovat jatkuvasti ja yhä uudestaan rakenteilla. Konstruktivistiseen nykyhetkeen sisältyy sisällökkäitä, innoittavia ja realistisia kuvia tulevaisuuksista, joita ihminen voi harkita ja joiden joukosta hän voi valita ja joiden luomiseksi hän voi toimia. (Peavy 2006, 96.)

Tulevaisuudenkuva on joustava, muuttuva ja henkilökohtainen. Se on mielen konstruktio, joka koostuu käsitteistä, uskomuksista ja toiveista mennyttä ja nykyhetkeä koskevista havainnoista ja tiedosta. Tulevaisuudenkuvat ovat motivaatioon vaikuttavia tekijöitä, jotka parhaimmillaan tarjoavat keinoja nykyhetken haasteisiin vastaamiselle. Huonoimmillaan ne puolestaan heikentävät henkilön kykyä vaikuttaa omaan elämäänsä ja lisäävät näin syrjäytymistä. Negatiiviset tai pessimistiset tulevaisuudenkuvat voivat heikentää motivaatiota. (Rubin 2002, 792–793, 795, 799.)

Kasurinen (2000) on tehnyt tutkimuksen nuorten tulevaisuuteen liittyvistä suunnitelmista ja asenteista. Hänen tutkimuksensa aineisto on kerätty Suomessa ja Venäjällä 1990-luvulla. Kasurisen mukaan tulevaisuuteen suuntautumista tutkittaessa ei pyritä ennustamaan tulevaisuutta, vaan ymmärtämään tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön suunnitelmiin ja asenteisiin tulevaisuutta kohtaan. Tulevaisuuteen on mahdollista vaikuttaa tehtyjen valintojen kautta ja jokainen elämän siirtymävaiheissa valittu polku suuntaa yksilön tulevaa elämäntulkua. Tulevaisuusorientaatiota tutkittaessa tulisi ymmärtää mahdollisimman laajasti henkilökohtaisten tekijöiden lisäksi myös kontekstuaalisten tekijöiden vaikutus. (Kasurinen 2000, 208.)

Kasurisen (2000) tutkimuksessa enemmistö suomalaisista ja hyvin moni venäläisistä nuorista suhtautui luottavaisesti tulevaisuuteensa. Tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että subjektiivinen hyvinvointi ja tärkeänä pidetyt asiat vaikuttivat nuorten tulevaisuusorientaatioon. Koulumenestys oli yhteydessä tyttöjen tulevaisuusorientaatioon sekä suomalaisilla että venäläisillä, mutta sillä ei ollut samanlaista vaikutusta poikien tulevaisuusorientaatioon. Yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset vaikuttivat venäläisten tulevaisuusorientaatioon ja nuorten oli vaikea suunnitella tulevaisuuttaan epävarmoissa olosuhteissa. (Emt., 215–216.)

Kasurisen (2000) mukaan nuorten toiveet stabiilista ja turvallisesta elämästä eivät välttämättä toteudu ja nuoria pitäisikin valmistaa nyky-yhteiskunnan vaatimaan joustavuuteen ja siihen, ettei heti tai koskaan löydy vakituista työpaikkaa ja tulevaisuus voi tuoda tullessaan useita eri koulutuksia ja ammattiuuria. Pojat näyttäisivät olevan vähemmän valmiita nyky-yhteiskunnan vaatimukseen kuin useimmat tytöt, jotka toivoivat elämäänsä vaihtelua ja muutoksia. Kasurinen (2000) mainitsee, että aikaisemmissa tutkimuksissa nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin vaikuttavia tekijöitä ovat olleet koulumenestys, sosiaalinen tausta, subjektiivinen hyvinvointi sekä elämässä tärkeänä pidetyt asiat. Tulevaisuusorientaatiota tutkittaessa keskeinen elementti on yksilön yleinen asenne tulevaisuutta kohtaan. Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat yksilön elämänhallintakokemuksiin sekä asenteisiin siitä, millainen tulevaisuus häntä odottaa. (Emt., 211, 217.)

Honkasalo, Harinen ja Anttila (2007) esittelevät raportissaan maahanmuuttajanuorten tulevaisuuteen liittyviä haaveita. Haaveet liittyivät opiskeluun, työhön, perheeseen, asuinmaahan sekä ideologisiin toiveisiin. Ensimmäiseksi nuoret nostivat esiin meneillään olevan opiskelun loppuun saattamisen ja toiseksi hakeutumisen lukioon, yliopistoon tai johonkin muuhun oppilaitokseen tai ammattiin hakeutumisen. Nuorten toiveammatteja olivat esimerkiksi ammattiuheilija, autokorinkorjaaja, hammaslääkäri sekä ompelija. Osa nuoris-

ta piti myös harrastusta osana tulevaisuuttaan. Lisäksi haaveet liittyivät oman elämän järjestykseen saamiseen sekä tulevaisuuden turvaamiseen. Työn saaminen tulevaisuudessa nousi esiin haastatteluissa samoin kuin perheen perustaminen. Osa nuorista suunnittelee muuttavansa pois Suomesta opintojen loputtua tai sitten kun se on muuten mahdollista. Haastatelluista nuorista yksi haaveili käyvänsä kotimaassa ja kaksi haluaisi palata kokonaan kotimaahansa. Matkustelu tai osittainen Suomesta pois muutto kiinnosti myös joitakin nuoria. Nuorten ideologisia haaveita olivat esimerkiksi haaveet rauhasta sekä osallistua jonain päivänä ihmisoikeusjärjestön toimintaa. (Honkasalo ym. 2007 34–36.)

4.2 Monikulttuurinen ohjaus

Monikulttuurinen ohjaus on merkitykseltään laaja ja se sisältää niin yhteiskunnallisia, sosiaalisia, yksilöpsykologisia, menetelmällisiä kuin muitakin ulottuvuuksia. Monikulttuurista ohjausta voidaan luonnehtia monitieteisenä ja laajana ohjausajattelun ja -toiminnan jäsentämisen viitekehyksenä. Suomessa monikulttuurinen ohjaus alkoi nousta esille 1990-luvun lopulla maahanmuuttajien määrän kasvaessa. (Puukari & Korhonen 2013, 72, 75.) Monikulttuurinen lähestymistapa on kehittynyt parin viime vuosikymmenen aikana yhdeksi merkittävämmäksi ohjaussuunnaksi, ja sen kehitys on kytkeytynyt yhteiskuntien monikulttuuristumiseen (Lairio, Puukari & Nissilä 2001, 47). Monikulttuurinen lähestymistapa on ajankohtainen Suomessa, sillä ulkomaalaisten määrä on lisääntynyt viime vuosina (ks. kaavio 1). Eri kulttuureista tulevien henkilöiden määrän kasvu lisää myös monikulttuurisen ohjauksen tarvetta niin oppilaitoksissa kuin muissakin ohjausympäristöissä.

Ohjaus on sosiaalista vuorovaikutusta, joka on jatkuvan rakentamisen ja neuvottelun kohteena. Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat ovat samanlaiset kuin muussakin ohjauksessa. (Korhonen & Puukari 2013a, 94.) Monikulttuurisen ohjauksen kannalta haasteena on tiedostaa kulttuurin merkitys ja vaikutus omassa elämässämme ilman, että ne muodostuvat esteiksi eri kulttuurien välisissä kohtaamisessa. Ohjaajan tulee olla yhä tietoisempi omasta kulttuuritaustastaan ja sen vaikutuksesta omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. (Puukari & Korhonen 2013, 12, 16.) Sitä, millä tavalla kulttuurierot näyttäytyvät ohjaustilanteessa, ei voi etukäteen tietää (Bartis & Karjunen-Aguilar 2010, 37). Kulttuurien välisten erojen lisäksi ohjaajan on oltava tietoinen myös siitä, millainen etnisten vähemmistöjen asema on yhteiskunnassa ja siitä, millaisia erityishaasteita kotoutumiseen liittyy. (Järvi 2013; Koivumäki 2010, 53.)

Ohjaustyössä on tärkeää ymmärtää yhteisöllisten ja yksilökeskeisten kulttuurien ero. Yksi-

lökeskeisissä kulttuureissa on tyypillisempää kääntyä ammattiauttajien puoleen, kun taas yhteisöllisissä kulttuureissa keskustellaan omista ongelmista itselle tuttuun ihmisten kanssa. Yhteisöllisissä kulttuureissa identiteetti määrittyy usein vahvemmin toisten yhteisön jäsenten kautta kuin yksilökeskeisissä kulttuureissa. Koulutus- ja uravalintaprosessissa tämä näkyy siinä, että vanhemmilla ja suvun jäsenillä on valinnassa huomattavan suuri vaikutus. (Puukari & Korhonen 2013a, 13.) Länsimaissa korostuu yksilökeskeinen ajattelu, joka on hyvä tiedostaa keskustellessa yhteisöllisistä kulttuureista tulevien ohjattavien kanssa. Kysymyksiä tulisi tarkastella osana sitä laajempaa tapaa, jolla ohjattava hahmottaa maailmaa. (Lairio & Puukari 2004, 182.) Yksilökeskeisen kulttuurin, kuten Suomen, näkökulmasta ohjauksen haasteena ovatkin yhteisöllisistä kulttuureista tulevat maahanmuuttajat. He ovat oppineet hahmottamaan elämäänsä ja valintojansa suhteessa perheeseensä, sukuunsa ja laajempaan yhteisöönsä. Näissä tapauksissa yksilöohjauksen rinnalla voidaan tarvita ryhmäohjausta, jossa on mukana myös maahanmuuttajan oman yhteisön tärkeitä edustajia. (Launikari, Puukari & Lairio 2007, 194–196.)

Puukarin ja Korhosen (2013a) mukaan monikulttuurisessa ohjaus- ja neuvontatoiminnassa on hahmotettavissa eri toimintatasoja. Yksilötaso on ohjattavien näkökulmasta yksi tärkeimmistä ja sen kautta muotoutuu esimerkiksi maahanmuuttajan kokemus uudesta maasta ja sen ihmisistä. Ohjaajan kulttuurisensitiivisyys ja aitous vaikuttavat merkittävästi ohjattavien oman elämän kysymysten ratkaisemisessa. (Puukari & Korhonen 2013a, 21.) Korhonen ja Puukari (2013) korostavat ohjauksellisina tavoitteina suomen kielen oppimista, suomalaiseen koulutukseen ja kulttuuriin integroitumista sekä oman elämän ja uran suunnan löytämistä koulutuksen jälkeen. Ohjaus on siis merkittävässä roolissa niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta. Sekä yksilö että yhteiskunta hyötyvät siitä, että maahanmuuttaja integroituu suomalaiseen yhteiskuntaan, käy koulutuksen ja saa työpaikan Suomesta. Haasteena niin yksilölle kuin yhteiskunnalle on se, mikäli maahanmuuttaja ei integroidu suomalaiseen yhteiskuntaan, vaan jää esimerkiksi ilman koulutusta ja työpaikkaa. (Korhonen & Puukari 2013b, 371–372.)

Yleisellä tasolla ohjauksen tavoitteiksi katsotaan kuuluvan yksilön tukeminen päätöksentekoprosessissa ja siirtymässä henkilökohtaisessa, koulutukseen ja työuraan liittyvässä elämänsä elämisessä. Ohjauksessa tuetaan yksilöä rakentamaan urapolkuaan omien ratkaisujensa avulla läpi elämänsä kaaren. Peruspilarina ohjauksessa on yksilön kunnioittaminen ja hänen itsemääräämisoikeutensa ja omatoimisuutensa tukeminen. (Työministeriö 2006, 7.) Nämä tavoitteet pätevät myös maahanmuuttajien parissa tehtävään ohjaustyöhön.

Pietilä (2013) toteaa, että monikulttuurisen ohjauksen yhtenä tavoitteena on luoda maa-

hanmuuttajille mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintoihin ja näin antaa heille tilaisuuksia oppia uudesta kulttuurista yhdessä kohdekuulttuurin ihmisten kanssa. Edellytyksenä on, että molemmilla osapuolilla on halua oppia ja että he pitävät asioiden jakamista tärkeänä. Mikäli monikulttuurisella ohjauksella onnistutaan luomaan dialogi eri kulttuuristen ryhmien välille, molemminpuolinen ymmärrys lisääntyy ja saadaan luotua monikulttuurinen, toisiaan ymmärtävä yhteiskunta. Haasteena voi olla se, etteivät eri kulttuureista tulevat henkilöt halua ymmärtää toistensa kulttuureja ja sen seurauksena syntyy konflikteja tai esimerkiksi rasistista käyttäytymistä toisen kulttuurin edustajaa kohtaan. (Pietilä 2013, 54.)

Maahanmuuttajaopiskelijat tarvitsevat useammin enemmän henkilökohtaista ohjausta kuin kantaväestö. Heidän tiedolliset tarpeensa ovat usein monimuotoisia ja elämäntilanteet hyvin yksilöllisiä. Ei riitä, että ohjaustilanteessa käsitellään vain koulutusjärjestelmä- ja koulutusvalintatietoutta, vaan merkityksellistä on myös auttaa heitä ymmärtämään, että henkilökohtainen kouluttautuminen ja jatkuva osaamisen kehittäminen ovat tärkeitä. Tällä tavoin he voivat paremmin kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan ja olla vaikuttamassa siihen. Ohjauksellisesta näkökulmasta tällä tavoitellaan yksilön oman päätäntävällän lisääntymistä ja edelleen osallisuutta siinä yhteisössä, jossa maahanmuuttaja elää. (Launikari ym. 2007, 197.)

Ohjauksen merkityksen ymmärtäminen voi olla haasteellista maahanmuuttajaopiskelijalle, sillä ohjausta ei ole välttämättä ollut saatavilla entisessä kotimaassa. Haasteena on saada ohjattava ymmärtämään ohjauksen tavoitteet ja sen, että hän voi itse asettaa tavoitteita elämälleen. Myös sitoutuminen ohjausprosessiin olisi erittäin tärkeää, sillä se auttaa ohjattavaa etenemään koulutuspolulla. (Mammon, Pihlaja & Pyyhtinen 2013, 219.) Monikulttuurisesti taitava ohjaaja rakentaa turvallisen, luottamuksellisen ja avoimen ohjaussuhteen. Tämä edellyttääkin ohjattavan kulttuurin riittävää tuntemusta. Ohjaajan on tärkeää saada kulttuurisesti erilainen ohjattava tuntemaan olonsa turvalliseksi, sillä jos ohjattava ei luota ohjaajaansa, hän ei kerro todellisista tarpeistaan ja tavoitteistaan. (Lairio ym. 2001, 134, 137.)

Opinto-ohjauksen arvioinnissa on todettu, että suuri joukko nuoria jää puutteellisen opinto-ohjauksen varaan. Nuorilla on hatara käsitys työelämästä eivätkä he tiedä, mihin eri koulutuspolut johtavat. Maahanmuuttajanuorten ongelmat ovat moninkertaiset, sillä heidän perheenjäsenillään ei usein ole työpaikkaa tai tietoa Suomessa olevista ammateista. Siten vanhemmat eivät kykene tukemaan nuoria, vaikka toivoisivatkin heidän siinä onnistuvan. (Wilhelmsson 2004, 166–167.)

4.3 Monikulttuurinen kohtaaminen haastaa tutkijaa

Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen ja maahanmuuton vaikutukset suomalaiseen väestörakenteeseen on lisännyt tarvetta ottaa huomioon maahanmuuttajat, etniset vähemmistöt ja monikulttuurisuus ylipäättänsä. Kulttuurierot näyttelevät osaansa myös haastattelututkimuksessa. Peruslähtökohta monikulttuuriselle haastattelulle ja kohtaamiselle ylipäättänsä on se, että haastattelija ja haastateltava ymmärtävät toisiaan. Erilaiset kulttuuritaustat vaikuttavat yksilöiden kokemuksiin ja tulkintoihin ympäröivästä todellisuudesta. Lähtökohtien erilaisuudella on vaikutusta siihen, kuinka haastattelija ja haastateltava ymmärtävät toisiaan. (Rastas 2009, 78–80.)

Haastateltavien kansallisuuden, kielen ja muiden tekijöiden valinnalla voidaan ennakoida haastattelijan ja haastateltavan välisiä yhteistä ymmärrystä kyseenalaistavia eroja. Aina tämä ei kuitenkaan onnistu. Haastateltavan erilainen kulttuuritausta voi tulla tutkijalle yllätyksenä. Koska Suomen väestörakenne on maahanmuuton myötä muuttunut, on todennäköistä, että myös erilaisiin haastattelututkimuksiin osallistuvien joukossa on eri kulttuureissa kasvaneita ja eläneitä henkilöitä. Haastattelulle asetetut tavoitteet voivat jäädä saavuttamatta, jos kulttuurierot sekä erot kokemuksissa ja tavoissa ymmärtää ja jäsentää ympäröivää todellisuutta nousevat hyvin voimakkaasti esille. (Emt., 80, 83)

Mikäli haastateltava antaa suostumuksensa tutkimukseen ymmärtämättä sitä, mihin on suostumassa, kulttuurieroista johtuvat väärinkäsitykset voivat olla vaikuttamassa ennen haastattelun alkua. Haastateltavan on tärkeää ymmärtää tutkimuksen tarkoitus, tutkimushaastattelun periaatteet sekä tutkijan motiivit. Jos ne jäävät epäselväksi haastateltavalle, kulttuurierojen huomioon ottaminen nousee tärkeäksi tutkimuseettiseksi kysymykseksi. Haastateltava saattaa esimerkiksi kertoa asioita, joita hän ei kertoisi siinä tapauksessa, jos tietäisi, mihin tarkoitukseen ja miten haastateltavan kertomuksia tutkimuksessa käytetään. Kulttuurierot saattavat nousta esille haastattelutilanteessa esimerkiksi jonkin viattomalta vaikuttavan kysymyksen myötä. Kulttuurierot voivat tuottaa ongelmia haastattelutilanteessa, jos ne estävät haastattelijaa ja haastateltavaa ymmärtämästä toisiaan. Ongelmien ratkaisuksi on esitetty, että tutkija perehtyy mahdollisimman hyvin tutkimiensa ihmisten kulttuuriin tai kuuluu samaan ryhmään kuin haastateltavansa. (Emt., 83–85.)

Tutkimuksen tarkoitus vaikuttaa siihen, minkä verran haastattelijan tulisi etukäteen perehtyä haastateltavien kulttuurien erityispiirteisiin. Ei voida vaatia, että haastattelija perehtyisi etukäteen kaikkiin mahdollisiin kulttuureihin ja kulttuurieroihin. On tutkimuksesta riippuva asia, missä määrin haastattelijan on hyvä perehtyä haastateltavien kulttuurien erityispiir-

teisiin ja millaisten asioiden kautta haastateltavien kulttuuria lähdetään määrittelemään. Kulttuurierojen merkityksiä syntyy sekä haastattelijan ja haastateltavan välisessä suhteessa että suhteessa haastattelutilanteessa keskusteltavia asioita kohtaan. Haastatteluaineiston analyysivaiheessa tutkijan tulisi kuitenkin ottaa huomioon oma perehtymättömyytensä haastateltavien erilaisiin kulttuuritaustoihin. Tämä merkitsee sitä, että tutkijan on oltava hyvin varovainen tehdessään tulkintoja niistä merkityksistä, joita haastateltavat ovat antaneet eri asioille. (Rastas 2009, 85–87.)

Haastattelutilanteessa on mukana aina haastattelijan ja haastateltavan välisiä eroja, olivat ne sitten kulttuurista johtuvia tai jostain muusta. Nämä erot eivät välttämättä tule esille haastattelutilanteessa tai mikäli niitä tulee esille, mutta ne voivat olla haastattelun kulun ja sen tavoitteiden saavuttamisen kannalta toisarvoisia. Puoluekannalla, uskontokunnalla, huumorintajulla, sukupuolella tai sillä, millaisessa yhteiskunnassa on kasvanut, ei välttämättä ole minkäänlaista merkitystä haastattelutilanteessa. Haastattelun ja tutkimuksen aihe sekä erityisesti ne asiat, joista tutkija tekee tulkintoja, vaikuttavat siihen, minkä verran edellä mainittuja eroja tulisi ottaa haastattelutilanteessa huomioon. Tutkijan tulee olla tietoinen siitä, että sekä hänen että haastateltavan tapa ymmärtää asioita vaikuttaa haastattelutilanteeseen ja aineistoon, joka siinä tuotetaan. Tutkijan onkin analyysiä tehdessään pohdittava sitä, millainen vaikutus hänen omalla puheellaan ja toiminnallaan on ollut tuotetun aineiston luonteeseen (Emt., 92–93.)

Toisilleen tuntemattomien ihmisten kohdatessa on kulttuurierojen mahdollisuus aina olemassa. Toiset tutkimusaiheet ja tilanteet vaativat tarkempaa perehtymistä haastateltavien kulttuuriin tai kulttuureihin ennakolta. Tietoinen varovaisuus haastatteluaineistosta tehtävien tulkintojen kanssa on vähintään, miten tutkija voi kulttuurierot huomioida. Itse haastattelutilanteessa haastattelijan tulee olla tietoinen mahdollisista kulttuurisista eroista, mutta samalla tulee olla valmis kyseenalaistamaan olettamukset eroista ja niiden merkityksistä. (Emt., 102.)

5 TEORIASTA KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSEEN

Tässä luvussa esitellään tutkielmamme käytännön toteutukseen liittyneitä vaiheita määrittelemällä aluksi tutkielmamme tarkoituksen ja tutkimuskysymykset ja jatkaen aineistonkeruumenetelmän valintaan. Tämän jälkeen havainnollistetaan tiedonkeruun vaiheita, jonka yhteydessä esitellään tutkielmaamme osallistuneet maahanmuuttajaopiskelijat. Lopuksi käydään läpi tutkimusaineiston analyysiä ja tarkastellaan tutkimuksen luotettavuutta.

5.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Pro gradu -tutkielmamme tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia maahanmuuttajaopiskelijoilla on valmistavasta koulutuksesta sekä millaisia tulevaisuudensuunnitelmia heillä on.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millainen merkitys valmistavalla koulutuksella on ollut maahanmuuttajaopiskelijoille?
2. Millaisia tulevaisuudensuunnitelmia maahanmuuttajaopiskelijoilla on?

5.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimushaastattelu rakennetaan samoilla keinoilla ja samoihin kasvokkaista vuorovaikutusta koskeviin yhteisiin oletuksiin nojaten kuin muutkin keskustelut. Tutkimuskeskustelulla on kuitenkin erityinen tarkoitus ja erityiset osallistujaroolit. Haastateltavalla on tieto ja haastattelija on tietämätön osapuoli, jonka aloitteesta on ryhdytty haastatteluun. Haastattelija myös yleensä ohjaa tai suuntaa keskustelua tiettyihin puheenaiheisiin. Haastattelulla on tietty päämäärä, johon haastattelun avulla pyritään ja tutkimushaastattelulla on tutki-

muksen tavoite. Haastattelut eroavat spontaaneista keskusteluista institutionaalisuutensa vuoksi. Siihen liittyy esimerkiksi nauhoitus ja se, että haastattelija tekee muistiinpanoja. Haastattelun alussa haastattelija ja haastateltava pyrkivät luomaan yhteistä maaperää. Haastattelija selvittää keskustelukumppanilleen oman roolinsa ja tehtävänsä kertomalla tutkimuksesta ja sen tavoitteista. (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 22–24.)

Haastattelutilanteessa sekä haastattelija että haastateltava havainnoivat ja tulkitsevat toinen toisiaan. Haastattelun kulkuun vaikuttaa olennaisesti se, millaista kiinnostusta haastattelija osoittaa niin keskustelunaihetta, haastateltavaa kuin hänelle merkityksellisiä asioita kohtaan. Haastattelun onnistumisen kannalta sillä, miten henkilökohtaisiksi ja tärkeiksi keskustelunaiheet haastattelun osapuolet kokevat, on merkityksellistä. Haastateltava kokee todennäköisesti turhautumista ja epävarmuutta, mikäli haastattelija ja haastateltava eivät ymmärrä toisiaan. Tällainen tilanne haittaa luontevan keskustelun syntymistä. (Rastas 2009, 88–89.)

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, sillä se soveltui mielestämme parhaiten tutkielmamme aihepiirin tarkasteluun, sillä halusimme saada maahanmuuttajaopiskelijoiden oman äänen kuuluviin. Myös Tuomi ja Sarajärvi (2004) toteavat, että kun halutaan selvittää ihmisen ajatuksia ja toimintaa, on järkevää kysyä asiaa häneltä itseltään. Haastattelun etuna on myös joustavuus, sillä haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmauksia ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Lisäksi kysymykset voidaan esittää tutkijan aiheelliseksi katsomassa järjestyksessä. Haastattelun etuihin kuuluu myös se, että haastattelija voi samalla toimia havainnoitsijana ja muistiin voidaan kirjoittaa myös *miten* asioita sanotaan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 74–76.) Toteutimme teemahaastattelumme siten, että toinen toimi haastattelijana ja toinen havainnoitsijana. Havainnoitsija kirjoitti muistiin haastattelun aikana esille tulleet lisäkysymykset sekä yleistä kuvausta haastattelutilanteesta. Haastattelutilanteiden kuvausta olemme käyttäneet muistiinpanoinamme sekä osana henkilökuvauksia.

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 77–78.) Menetelmästä puuttuu kuitenkin kysymysten tarkka muoto ja järjestys (Eskola & Suoranta 1998, 87). Tässä tutkielmassa teemahaastattelun teemoiksi muodostuivat taustatiedot, MAVA-koulutus, ohjaus ja tuki sekä tulevaisuudensuunnitelmat.

Testasimme teemahaastattelurungon (liite 2) esihaastattelulla huhtikuussa 2015 ennen varsinaisten haastattelujen alkamista. Esihaastattelun tarkoituksena on testata haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä sekä kysymysten muotoilua, jonka jälkeen niitä on mahdollista muuttaa. Esihaastattelun avulla saadaan selville myös haastattelun pituus ja haastattelijat pääsevät harjoittelemaan haastattelutilannetta. Tällä pyritään myös vähentämään virheitä varsinaisista haastatteluista. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 72–73.) Edellä kuvatuista syistä johtuen halusimme testata teemahaastattelurunkoa etukäteen. Meille oli myös tärkeää se, että pääsimme harjoittelemaan haastattelun tekemistä, jotta osaisimme esittää haastattelukysymykset riittävän ymmärrettävästi.

Esihaastattelussa haastateltavana oli 21-vuotias Väli-Amerikasta kotoisin oleva nuori mies, joka oli haastatteluhetkellä asunut Suomessa kaksi vuotta. Hän opiskeli suomen kieltä ja oli hakeutunut opiskelemaan ammatilliseen peruskoulutukseen. Esihaastattelussa kävi ilmi, että muutamat sanat ja kysymykset olivat haastateltavallemme haasteellisia. Näitä olivat esimerkiksi tulevaisuus-käsitteen ymmärtäminen sekä tulevaisuudensuunnitelmista kertominen. Muokkasimme teemahaastattelurunkoa ja pyrimme selkiyttämään kysymyksiämme esihaastattelun pohjalta. Esihaastattelun pohjalta päätimme myös, että varsinaisissa haastatteluissa meillä käytössä online-sanakirja, jonka avulla voisimme tarvittaessa selventää vaikeasti ymmärrettäviä sanoja. Lopulta online-sanakirjaa tarvittiin vain yhden haastateltavan apuna.

Teemahaastattelujen tukena hyödynsimme elämänviiva-menetelmää. Sen tavoitteena oli toimia keskustelun avaajana sekä helpottamassa haastateltavien ajatusten esille tuontia ja yhteisen ymmärryksen saavuttamista haastateltavan ja haastattelijan välillä. Elämänviivalle haastateltavat saivat kuvata elämänsä kulkuaan ja tulevaisuudensuunnitelmiaan. Elämänviivat toimivat haastatteluidemme tukena eikä niitä ole käytetty tämän tutkielman aineistona. Kaikki haastateltavat eivät halunneet piirtää elämänviivaa, joten emme käyttäneet sitä kaikissa haastatteluissa. Muutamissa haastatteluissa elämänviiva toimi hyvänä tukena ja pohjustuksena haastatteluille. Elämänkaaripiirroksen tarkoituksena on tuottaa käyrä, viiva tai kaari omasta elämänsä kulkusta paperille. Siihen voi piirtää erilaisia symboleja ja merkkejä, jotka kuvaavat tärkeitä elämäntapahtumia ja käännekohtia. (Dunderfelt 2011, 280.)

5.3 Tiedonkeruun toteutus

Olimme kiinnostuneita tarkastelemaan maahanmuuttajaopiskelijoita ammatillisen peruskoulutuksen kontekstissa, joten oli luontevaa ottaa yhteyttä Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymään, joka on paikallinen 13 kunnan omistama koulutus- ja kehittämisorganisaatio. Koulutuskuntayhtymän tehtävänä on ammatillisen osaamisen kehittäminen työelämä- ja yksilölähtöisesti. Keskeisiä koulutusmuotoja ovat ammatillinen peruskoulutus, ammatillinen aikuiskoulutus, oppisopimuskoulutus, vapaa sivistystyö ja kesäyliopistotoiminta. (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä 2016a.) Pohjois-Karjalan alueella on toimipisteitä seitsemällä paikkakunnalla. (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä 2016b). Lukuvuonna 2014–2015 Pohjois-Karjalan ammattiopistossa opiskeli 68 maahanmuuttajaopiskelijaa, ja MAVA koulutuksessa heitä oli yhteensä 49 (Taulukko 4). Vastaavasti lukuvuonna 2015–2016 ammatilliseen perustutkintoon tähtäävässä koulutuksessa maahanmuuttajaopiskelijoita oli 188 ja VALMA-koulutuksessa yhteensä 32.

TAULUKKO 4. Maahanmuuttajaopiskelijoiden määrä Pohjois-Karjalan ammattiopistossa lukuvuosina 2014–2015 ja 2015–2016³

Ammatillinen koulutus	Lukuvuosi 2014–2015	Lukuvuosi 2015–2016
Tutkintoon tähtäävä	68	188
MAVA Niittylahti	37	22 (VALMA)
MAVA Lieksa	12	10 (VALMA)

Maaliskuun 2015 aikana olimme yhteydessä Pohjois-Karjalan ammattiopiston opinto-ohjaajiin ja heidän kauttaan ryhmänohjaajiin, joilta pyysimme apua haastateltavien löytämisessä. Ryhmänohjaajat kyselivät vapaaehtoisia maahanmuuttajaopiskelijoita mukaan tutkielmaamme. Haastateltavien valinnalle kriteerinä oli se, että opiskelijat ymmärtävät ja puhuvat riittävän hyvin suomea, jotta haastattelut voidaan toteuttaa suomen kielellä. Lisäksi ammattiopiston maahanmuuttajaopiskelijoiden tuli olla MAVA-koulutuksen käyneitä, sillä alkuperäisenä suunnitelmanamme oli vertailla näiden kahden ryhmän välisiä vastauksia. Ennen haastattelujen toteuttamista haimme tutkimuslupia Pohjois-Karjalan ammattiopiston Tekniikan ja kulttuuriin, Palveluiden sekä MAVA-koulutuksen rehtoreilta (liite 3). Ennen tutkimuslupien hankkimista olimme saaneet haastateltavilta suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta.

³ Härkönen, S. Sähköpostitiedoksiinto 26.2.2016.

Haastateltavia oli aluksi hankala saada, sillä moni maahanmuuttajaopiskelija jännitti suomen kielellä puhumista. Saimme opinto-ohjaajilta ja/ryhmänohjaajilta opiskelijoiden yhteystiedot ja olimme heihin aluksi sähköpostitse yhteydessä haastatteluajankohdan sopimiseksi huhtikuun 2015 aikana. Kun emme saaneet vastauksia sähköposteihimme, olimme opiskelijoihin yhteydessä puhelimitse. Yhtä ammattiopiston opiskelijaa emme tavoittaneet ollenkaan, yhden kanssa aikataulumme eivät sopineet yhteen ja yksi haastateltava kieltäytyi haastattelusta. Yhtä ammattiopiston opiskelijaa emme valinneet haastatteluun, sillä hän oli käynyt ammattikorkeakouluun valmistavan koulutuksen.

Lopulta haastateltavia oli yksitoista, viisi ammattiopistossa ja kuusi MAVA-koulutuksessa opiskelevaa opiskelijaa. MAVA-koulutuksen opiskelijoiden haastattelut toteutuivat Niittylahden opiston tiloissa koulupäivän aikana. Ammattiopiston opiskelijoista kahden opiskelijan haastattelut toteutuivat yliopiston kirjaston ryhmätyötilassa. Kolme opiskelijaa haastatelimme ammattiopiston tiloissa. Haastattelujen aluksi pyysimme haastateltavia allekirjoittamaan suostumuslomakkeen (liite 4) koskien haastatteluaineiston käyttöä tutkielmasamme. Yksi haastateltavista oli alaikäinen, joten hänen vanhemmilleen toimitettiin lupalomake (liite 5) opiskelijan osallistumisesta haastatteluun. Kulttuurierot toivat haasteita lupalomakkeiden allekirjoittamiseen ja jouduimme tarkentamaan haastateltaville sitä, miksi pyysimme heiltä kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumiseen.

5.4 Haastatteluun osallistuneiden kuvaus

Seuraavaksi esittelemme haastateltavat henkilökuvausten avulla. Haastateltavien nimet on muutettu anonymiteetin varmistamiseksi. Lisäksi muitakin tunnistetietoja on muutettu tunnistamisen välttämiksi.

Dara

Dara on 23-vuotias nuori nainen Kaakkois-Aasiasta. Hän muutti Suomeen äitinsä ja pikkuveljensä kanssa vuonna 2008. Suomeen muuton jälkeen Dara aloitti yläkoulun maahanmuuttajaluokalla. Hän asui haastatteluhetkellä yksin. Dara kertoi, että häneltä vei kauan oppia suomen kieltä, koska aluksi hän ei halunnut oppia puhumaan suomea. Dara kertoi harrastavansa ruuanlaittoa. Hän opiskelee leipuriksi ammattiopistossa. Dara ajatteli hakevansa jatko-opintoihin, mikäli ei saisi töitä valmistumisen jälkeen. Hän oli käynyt MAVA-koulutuksen ennen ammatillisia opintoja. Dara ei vielä tiennyt, haluaisiko hän asua tulevaisuudessa Suomessa. Hän oli kesällä lähdössä käymään entisessä kotimaassaan ensimmäistä kertaa Suomeen muuton jälkeen. Dara ei ollut haastattelutilanteessa erityi-

sen puhelias, mutta ei myöskään näyttänyt jännittävän tilannetta. Vastauksissaan hän oli aluksi lyhytsanainen, mutta haastattelun edetessä hän alkoi puhua enemmän ja loppua kohti haastattelu eteni mukavaksi rupatteluksi. Haastattelu eteni haastattelijan johdolla.

Marina

Marina on 52-vuotias nainen, joka on muuttanut paluumuuttajana Suomeen Venäjältä vuonna 2002. Marinalla on kaksi aikuista lasta, jotka asuvat myös Suomessa. Hän opiskelee ammattiopistossa kotityötä ja puhdistusta. Marina kertoi, ettei hän oikein osaa englantia. Marina haaveili työllistymisestä ammatillisten opintojen päätyttyä. Marina oli työskennellyt useita vuosia kotimaassaan ennen Suomeen muuttoa. Marina halusi asua Suomessa tulevaisuudessakin. Marina oli osallistunut MAVA-koulutukseen ennen ammattiopistoon hakeutumista. Haastattelun aluksi Marina toivoi, että puhuisimme selkeää yleiskieltä ja välttäisimme murre sanoja. Lisäksi hän kysyi, voiko hän käyttää omaa sanakirjaansa apuna haastattelussa. Haastateltavan kielitaito oli parempi kuin hän antoi aluksi ymmärtää ja hän käytti puheessaan myös huumoria. Hän tuotti tarinallista kerrontaa omasta elämästään.

Svetlana

Svetlana on 42-vuotias Venäjältä Suomeen 1,5 vuotta sitten muuttanut nainen. Hänellä on 13-vuotias poika. Svetlanan äiti asuu myös Suomessa. Svetlana oli suorittanut MAVA-koulutuksen ennen ammatillisia opintoja. Nyt hän opiskeli käsityöalaa ammattiopistossa. Ennen Suomeen muuttoa Svetlana oli opiskellut ammatin kotimaassaan ja työskennellyt siellä useita vuosia. Svetlana haluaa asua Suomessa tulevaisuudessakin. Englannin kieltä hän ei omien sanojensa mukaan osaa. Haastattelun aluksi hän vaikutti hieman jännittyneen oloiselta. Elämänviivan piirtämisen hän koki hankalaksi, joten jätimme sen piirtämisen pois. Haastateltavalla oli hyvä suomen kielen taito ja hän käytti puheessaan paljon huumoria. Svetlana tuotti tarinallista kerrontaa haastattelussa.

Miguel

Miguel on muuttanut Karibialta Suomeen vuonna 2007. Hänen äitinsä oli muuttanut Suomeen jo joitakin vuosia aiemmin. Hän on 26-vuotias ja hän opiskelee nuoris- ja vapaa-ajanohjaajaksi. Ennen ammatillisia opintoja Miguel oli käynyt MAVA-koulutuksen. Urheilu on erittäin tärkeä asia Miguelin elämässä. Oman äidinkiellensä lisäksi Miguel puhuu ainakin englantia, mutta sanoi sen olevan heikko. Hän pohti ulkomaille muuttoa tulevaisuu-

nessa. Miguel oli haastattelutilanteessa erittäin puhelias. Hänellä oli hyvä suomen kielen taito ja hän käytti puheessaan paljon huumoria. Hän esitti myös meille kysymyksiä. Haastattelutilanne oli hyvin rento ja keskusteleva. Haastattelun jälkeen keskustelimme vielä ilman nauhoitusta ja hän halusi näyttää meille valokuvia perheestään ja läheisistä ystävästään.

Yusuf

Yusuf on nuori 23-vuotias afrikkalainen mies, joka opiskelee merkonomiksi. MAVAKoulutuksen hän oli suorittanut ennen ammatillisia opintoja. Suomeen Yusuf muutti vanhempinsa ja sisarustensa kanssa vuonna 2011. Oman äidinkieltensä lisäksi Yusuf puhuu englantia sekä vähän ruotsia ja arabiaa. Häntä kiinnostaisi opiskella venäjää, koska hän asuu Itä-Suomessa ja täällä on paljon venäjänkielisiä. Yusuf haaveili opinnoista ammattikorkeakoulussa. Yusuf haluaa asua Suomessa tulevaisuudessakin. Välillä hän vaikutti hieman hermostuneelta ja saattoi puhua nopeasti ja naputtaa sormillaan pöytään. Haastattelun edetessä hän kuitenkin rentoutui ja alkoi tuottaa elämäkerrallista kerrontaa Suomeen tulostaan ja suomen kielen opiskelusta ilman, että hänelle esitettiin tarkkoja kysymyksiä. Haastateltavalla oli hyvä suomen kielen taito.

Ilja

Ilja on 16-vuotias Venäjältä Suomeen vuonna 2009 perheensä kanssa muuttanut poika. Ennen MAVAA hän oli suorittanut peruskoulun loppuun Suomessa. Hän osaa puhua venäjän lisäksi englantia ja vähän suomea. Hänellä on isosisko, joka asuu Venäjällä. Haastatteluhetkellä Ilja asui yksin ammattiopiston asuntolassa. Kotimaassaan hän oli harrastanut jalkapallon ja koripallon pelaamista kavereidensa kanssa. Ilja ei ole käynyt kotimaassaan Suomeen muuton jälkeen. Haastattelu eteni haastattelijan johdolla. Haastateltava vastasi kysymyksiin lyhytsanaisesti eikä lähtenyt tuottamaan tarinaa elämästään. Suomen kielen taidosta oli hankala saada tarkkaa kuvaa vastausten ollessa hyvin lyhyitä. Ilja on hakenut ammattiopistoon opiskelemaan. Ilja kertoi, että hän haluaa asua Suomessa myös tulevaisuudessa.

Sarai

Sarai on Kaakkois-Aasiasta Suomeen vuonna 2012 muuttanut nuori nainen. Ikää hänellä on 20 vuotta. Haastateltavalla on Suomessa asuva sisko sekä Aasiassa isän kanssa asuva veli. Haastateltava asuu äitinsä, isäpuolensa ja siskonsa kanssa. Hän harrastaa kitaran

soittoa ja tykkää käydä kalastamassa. Haastateltava osaa puhua suomen ja äidinkieltä lisäksi vähän englantia. Haastattelun aluksi hän pyysi, että puhuisimme hitaasti suomea, koska hänen suomen kielen taitonsa oli vielä vähäinen. Haastatteluhetkellä Sarai oli ollut MAVAssa viisi kuukautta. Sarai on hakenut ammattiopistoon opiskelemaan. Mikäli hän ei pääsis opiskelemaan, hän kertoi, että on suunnitellut jatkavansa suomen kielen opiskelua ja hakevansa seuraavana vuonna uudestaan ammattiopistoon. Sarai ei osannut vielä sanoa, haluaako hän tulevaisuudessa jäädä Suomeen asumaan vai muuttaa takaisin kotimaahansa. Haastattelu eteni haastattelijan johdolla. Vähäisestä suomen kielen taidostaan huolimatta Sarai pystyi kertomaan omasta elämästään melko sujuvasti.

Yuma

Yuma on 20-vuotias nuorimies Etelä-Aasiasta. Haastatteluhetkellä hän on asunut Suomessa vajaan vuoden. Yuma tuli Suomeen yksin. Hänen äitinsä sekä kaksi veljeään ja yksi sisko asuvat edelleen kotimaassa. Hänen isänsä on kuollut. Hänellä ei asu ketään sukulaisia Suomessa. Vapaa-ajallaan Yuma tykkää luistella ja pelata salibandya. Joskus hän käy myös pelaamassa koripalloa. Lisäksi hän tykkää katsoa suomalaisia ohjelmia televisiosta. Kotimaassaan hän harrasti sukeltamista. Äidinkieltä lisäksi Yuma osaa puhua suomea ja englantia ja kertomansa mukaan hän pitää suomen kielen puhumisesta. Yuma puhuu ja ymmärtää suomea yllättävän hyvin lyhyestä Suomessa olo ajastaan huolimatta. Hän pystyi tuottamaan lyhyttä tarinallista kerrontaa elämästään haastattelijan esittäessä kysymyksiä. MAVA-koulutuksessa Yuma oli ollut noin viisi kuukautta. Yumalla on selkeät suunnitelmat siitä, mitä hän haluaa tehdä tulevaisuudessa. Hänellä on haaveissa jatkaa ammattiopiston jälkeen opintojaan ylemmille korkeakouluasteille. Yuma ei ole matkustanut kotimaahansa Suomeen muuton jälkeen, mutta haluaisi matkustaa sinne ehkä viiden vuoden päästä. Tulevaisuudessa Yuma haluaa jäädä Suomeen asumaan.

Igor

Igor on 19-vuotias nuori mies, joka on muuttanut perheensä kanssa Venäjältä Suomeen. Haastatteluhetkellä hän on asunut Suomessa noin kolme vuotta. Hänellä on isovelji. Haastatteluhetkellä Igor asui yhdessä kaverinsa kanssa. Igor tykkää levätä vapaa-ajallaan sekä pelata jalkapalloa ja kuunnella musiikkia. Haastattelu eteni haastattelijan esittäessä kysymyksiä, joihin Igor vastasi lyhyesti. MAVA-koulutukseen Igor tuli siitä syystä, ettei hän uskonut suomen kielen taitonsa vielä riittävän ammattiopistossa opiskeluun. Hän on hakenut useammalle eri linjalle ammattiopistoon opiskelemaan. Tulevaisuudelta Igor ei omien sanojensa mukaan odota muuta kuin että hän saisi töitä. Sillä, millaisia töitä hän tekee,

ei ole hänelle väliä. Suomeen muuton jälkeen hän kertoo käyneensä Venäjällä viikonloppuisin. Igor haluaa asua tulevaisuudessa Suomessa.

Andrei

Andrei on 19-vuotias venäläinen poika. Haastatteluhetkellä hän on asunut Suomessa noin vuoden. Suomen ja venäjän kielen lisäksi hän osaa vähän englantia. Hänen perheeseensä kuuluu äiti, isä ja pikkusisko. Haastatteluhetkellä Andrei asui yksin. Andrei on pelannut lapsesta asti koripalloa, mutta lopettanut sen pelaamisen Suomeen muuton jälkeen. Tällä hetkellä hän harrastaa kuntosalilla käyntiä sekä viettää aikaa kavereidensa kanssa. Keisäisin hän pelaa koripalloa ulkona. Lyhyestä Suomessa olo ajastaan huolimatta Andrei puhuu suomea huomattavan hyvin. Haastattelu eteni haastattelijan esittäessä kysymyksiä, joihin Andrei vastasi lyhyesti. Andrei on hakenut ammattiopistoon opiskelemaan ja hän haluaa jatkaa opintojaan ammattiopiston jälkeen ylemmälle korkeakouluasteelle, sillä hänellä on selkeä kuva siitä, mihin ammattiin hän haluaa kouluttautua. Haastatteluhetkellä Andrei ei osannut sanoa, mitä hän tulee tekemään, jos ei saa opiskelupaikkaa. Hän haluaa asua tulevaisuudessa Suomessa.

Vera

Vera on 19-vuotias perheensä kanssa Venäjältä Suomeen muuttanut nuori nainen, joka on asunut suomessa pari vuotta. Haastatteluhetkellä hän asui asuntolassa ystävänsä kanssa. Veralla on paljon vapaa-ajan aktiviteetteja. Hän harrastaa karatea, valokuvaamista, lukemista sekä elokuvien katsomista. Lisäksi Vera käy taidekoulussa sekä tapaa ystäviään ja matkustaa viikonlopuiksi perheensä luo toiselle paikkakunnalle. Hän osaa puhua venäjää, suomea sekä englantia. Vera puhui ja ymmärsi suomea huomattavan hyvin ja kertoi omasta elämästään tarinallisesti haastateltavan johdatellessa aiheeseen. Vera on hakenut opiskelemaan sekä lukioon että ammattiopistoon. Lukio-opinnot kiinnostavat häntä enemmän, sillä hän haluaisi jatkaa opintojaan yliopistossa. Vera kertoo haluavansa jäädä Suomeen asumaan.

Haastateltavien iät vaihtelivat 16-vuotiaasta 52-vuotiaaseen. Osa haastateltavista oli muuttanut Suomeen perheensä kanssa, osa yksin ja osalla oli jo perhettä Suomessa. Taulukkoon 5 on koottu haastateltavien lähtömaa sekä vuosi, jolloin he muuttivat Suomeen.

TAULUKKO 5. Haastateltavien lähtömaa ja Suomeen muuttovuosi

Suomeen muutto	Afrikka	Etelä-Aasia	Kaakkois-Aasia	Karibia	Venäjä
2002					Marina
2003					
2004					
2005					
2006					
2007				Miguel	
2008			Dara		
2009					Ilja
2010					
2011	Yusuf				
2012			Sarai		Igor, Svetlana
2013					Vera
2014		Yumi			Andrei

5.5 Tutkimusaineiston analysointi

Tuomen ja Sarajärven (2004) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Aineiston kuvaileminen merkitsee sitä, että pyritään kartoittamaan henkilöiden, tapahtumien tai kohteiden ominaisuuksia ja tämä kuvaileminen toimii analyysin perustana (Tuomi & Sarajärvi 2004, 87–88). Kuvauksissa on tärkeää sijoittaa ilmiö aikaan, paikkaan ja kulttuuriin, johon se kuuluu. Kontekstietieto on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää asian laajempi merkitys. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 145–146.)

Tuomi ja Sarajärvi (2004) kuvaavat aineistolähtöisen analyysin etenemistä Timo Laineen kuvauksen pohjalta mukaillen. Tutkimusaineistosta nostetaan tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävien kannalta mielenkiintoisimmat teemat esille ja muu kiinnostava materiaali jätetään huomiotta. Tämän jälkeen siirrytään tutkimusaineiston litterointiin tai koodaamiseen. Seuraavassa vaiheessa litteroitu aineisto teemoitellaan tai tyypitellään eli aineisto pilkotaan ja ryhmitellään tiettyjen teemojen alle. Teemoittelun avulla aineistosta saadaan nostettua esille, mitä kustakin teemasta on aineistossa sanottu. Aineiston analyysiä voidaan jatkaa teemoittelun jälkeen pidemmälle, jolloin aineistosta voidaan lähteä etsimään tyyppitarinoita. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 94–95.)

Tallensimme teemahaastattelut, ja tallenteet litteroitiin muutaman päivän kuluessa haastattelusta. Haastattelun litteroiminen mahdollisimman pian haastattelun päätyttyä parantaa litterointien laatua (Hirsjärvi & Hurme 2009, 185). Litteroimme haastattelut sanatarkasti, mutta emme nähneet tarpeelliseksi sanatasoa yksityiskohtaisempaa litterointia, sillä se ei ollut tutkimuskysymystemme kannalta olennaista. Haastattelut vaihtelivat kestoiltaan 24 minuutista 78 minuuttiin. Litteroitua tekstiä syntyi yhteensä 114 sivua (fontti 12, riviväli 1,5). Kun olimme litteroineet haastattelut tahoillamme, vaihdoimme ne ja kuuntelimme ja luimme toistemme litteroinnit. Tarvittaessa teimme niihin muutoksia. Tämän tarkoituksena oli parantaa tutkielmamme luotettavuutta, sillä tällä tavoin pystyimme korjaamaan mahdolliset litteroinneissa ilmenneet epäkohdat.

Olemme käyttäneet haastateltavien autenttisia lainauksia haastatteluista, jotta myös lukija voi arvioida analyysimme ja tulkintamme luotettavuutta. Merkintä [- -] tarkoittaa sitä, että kohdasta on jätetty tulkinnan kannalta epäolennaisia sanoja tai kohtia pois. Merkintä [...] puolestaan tarkoittaa sitä, että sitaateista on jätetty pois jotain sellaista, josta haastateltava olisi mahdollista tunnistaa. Suluissa () olevat lisäykset ovat haastattelijoiden tekemiä lisäyksiä litterointivaiheessa, esimerkiksi nauru.

Kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä analyysimenetelmänä voidaan käyttää sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajärvi 2004, 93). Aineiston luokittelu luo pohjan tai kehyksen haastatteluaineiston myöhempää tulkintaa, tiivistämistä ja yksinkertaistamista varten, ja näin ollen se on olennainen osa analyysia. Luokittelussa tutkittavaa ilmiötä jäsennetään vertailemalla aineiston eri osia toisiinsa. Esimerkiksi teemahaastattelun teemat voivat toimia alustavina luokkina. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 147, 149.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimuskysymykseen. Tulkinta ja päättely ovat sisällönanalyysin perusta. Tutkimusaineisto muovautuu analyysin aikana käsitteellisemmäksi näkemykseksi tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Tutkimuksen aineisto on kuvaus tutkittavasta ilmiöistä ja aineistosta tehdyn analyysin avulla luodaan ilmiöstä sanallinen ja selkeä kuvaus. Sisällönanalyysi merkitsee siis tutkimusaineiston sisällön sanallista kuvaamista. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 107, 110, 115.)

Tutkimusaineiston analyysin ensimmäisessä vaiheessa purimme litteroidun teemahaastatteluaineiston teemoihin. Teemoittelun apuna käytimme ATLAS.ti 5.0 -analyysiohjelmaa. Tämän jälkeen siirryimme analyysin seuraavaan vaiheeseen, joka merkitsee sitä, että tutkijan on luettava aineistoaan useita kertoja ja laadittava siitä oma tulkintansa (Eskola

2015, 195). Teemoittelun jälkeen luimme tutkimusaineistoamme useita kertoja läpi ja pyrimme tiivistämään ja jäsentämään sitä tyypittelyn avulla.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on haasteellinen toteuttaa, kuten Tuomi ja Sarajärvi (2004) toteavat. Täysin objektiivisia havaintoja ei ole olemassa, vaan tutkijan tekemät valinnat, joita hän tekee esimerkiksi koskien käsitteitä ja tutkimusmenetelmiä, on aina vaikutusta tutkimustuloksiin. Analyysin ollessa kokonaan aineistolähtöistä ei aiemmilla tutkimuksilla tai teorioilla tulisi olla mitään vaikutusta analyysin tekemiseen. Käytetty teoria koskettaa yksinomaan analyysin toteuttamista. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 98.)

5.6 Tutkimuksen luotettavuudesta

Kvalitatiivisen tutkimuksen arviointi kiteytyy pohdintaan tutkimusprosessin luotettavuudesta. Eräs lähtökohta laadullisessa tutkimuksessa on tutkijan avoin subjektiviteetti. Tämän lisäksi on myönnettävä, että tutkija on itse tutkimuksensa keskeinen työväline. Näin ollen koska kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden kriteerinä on tutkija itse, täytyy arviointi kohdistua koko tutkimusprosessiin. (Eskola & Suoranta 2001, 210–211.) Tästä syystä olemme kuvanneet tutkimuksemme kulun ja aineiston käsittelyn eri vaiheet mahdollisimman tarkkaan. Lukija voi tällöin itse voi arvioida tutkimuksemme validiutta.

Tutkielman kohteenkuvauksessa ja teoriaosassa olemme esitelleet tutkielmamme kannalta olennaisimmat teemat sekä määritelleet keskeisimmät käsitteet niin yksityiskohtaisesti kuin se on tutkielmamme ymmärtämisen kannalta ollut tarpeellista. Tästä Eskola ja Suoranta (2001) käyttävät käsitettä sisäinen validiteetti, joka tarkoittaa juuri tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten kuvausten johdonmukaisuutta. Tutkimuksen ulkoisen validiteetin tarkastelu kohdistuu aineistosta tehtyihin tulkintoihin ja johtopäätöksiin (Eskola & Suoranta 2001, 213). Tämän osalta olemme kuvanneet tutkielmamme kohdejoukkoa, tutkimusaineiston käsittelyä sekä johtopäätöksiä mahdollisimman tarkasti. Tutkimusaineistomme pohjalta olemme kuvanneet maahanmuuttajaopiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmia ja kokemuksia valmistavasta koulutuksesta. Tutkielmamme tutkimuseettiset kysymykset liittyvät tutkimuslupien hankintaan, haastattelujen vapaaehtoisuuteen sekä haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseen.

6 MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJOIDEN TARINAT

Tässä luvussa esittelemme tutkielmamme tulokset. Tutkielmamme tavoitteena oli kartoittaa maahanmuuttajaopiskelijoiden kokemuksia valmistavasta koulutuksesta sekä selvittää heidän tulevaisuudensuunnitelmiaan.

Tyypitarinoiden rakentamisen kriteereinä on käytetty kielitaitoa, kerronnan laajuutta sekä samankaltaisia haaveita tulevaisuudesta. Tyyppien sisällä on kuitenkin eroavaisuuksia, joita käsittelemme tarkemmin jokaisen tyypitarinan kohdalla erikseen. Tyypitarinoiden lopuksi (taulukko 6) on nähtävissä tyypittelymme perusteita. Yhtenä merkittävänä tekijänä tyypitarinoiden erottelussa on ollut tulevaisuudensuunnitelmat. Myös haastatteluiden laajuudet vaihtelevat tyypitarinoiden mukaisesti. Laajasta haastattelusta käytämme termiä narratiivinen. Hyvärinen ja Löyttyniemi (2009) kuvaavat, että narratiivisen haastattelun tavoitteena on koota tutkijan aineistoksi kertomuksia. Kertomusten kautta voidaan hallita ja ymmärtää menneisyyttä ja ihmisten identiteetit rakentuvat merkittävästi kertomuksina. Kertomukset myös suuntaavat toimijoita tulevaisuuteen. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2009, 189.) Joissakin haastatteluissa oli narratiivisia piirteitä ja olemme käyttäneet sitä yhtenä tyypittelyn kriteerinä.

6.1 Suomeen asettuneet

”No tässä on rauhallisempi elämä ja parempi ja minä tiedän, että minulla on rahaa joka päivä ja minulla riittää raha ja ei tarvitse juokse ja etsiä halpa evästä.”
(Svetlana)

Suomeen asettuneet -tyyppi oli helppo muodostaa, sillä kaksi vanhempaa haastateltavaamme erottuivat muiden joukosta kerronnallisemmalla puheellaan. He kertoivat elämästään monisanaisesti ja heidän pohdintansa olivat realistisia. Heidän puheestaan pystyi

nostamaan ajoittain uusia kysymyksiä varsinaisen teemahaastattelurungon ulkopuolelta. Toisella haastateltavista oli sanakirja käytössä, toinen tarkisti joitain sanoja Google-kääntäjän avulla.

Valmistavan koulutuksen merkitys

Maahanmuuttajien ammatillisiin opintoihin valmistavan koulutuksen tärkeimpinä anteina molemmat haastateltavista pitivät suomen kielen taidon kehittymisestä ja suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja kulttuuriin tutustumista. Ylipäätänsä uuteen maahan sopeutumisen kannalta tärkeäksi tekijäksi haastateltavien puheissa tuli esille motivaatio uuden kielen opettelua ja kulttuuriin perehtymistä kohtaan.

Sari: Millaista siellä Niittylahden koulutuksessa oli? Mitä opiskelitte siellä?

Marina: Suomen kulttuuri, Suomen tavat, me paljon menemme Joensuun ja katsomme erilaisia opiskelupaikat... Opistoon... No, kaikki mitä on sisällä. Meillä oli yksi opettaja venäjän kielellä ja siellä oli jopa venäjän kieli oppitunnit. Ja toinen opettaja kaikki toiset opettajat olivat suomalaiset ja he... paljon mielenkiintoinen. Fysiikka, kemia, englantin kieli. Minä unohdin kaiken, en muista mitään, mutta opettaja oli ihan hyvä. Vähän muistan. No, kaikki... Mitä tarvitset tietää maahanmuuttajalle.

Marina: Oih, minä kun menen Suomeen, minä aina halusin opiskella, koska niin paljon uutta ympärillä ja minä haluan tietää kaiken... [- -]

Kuten seuraavasta Marinan puheenvuorosta käy ilmi, halu oppia suomen kieltä entistä paremmin voi olla vaikuttamassa valintoihin esimerkiksi opiskelupaikan suhteen. Hän olikin päättänyt hakeutua aikuisopiston sijasta ammattiopistoon, jotta hän voisi opiskella kansuomalaisten kanssa ja puhua heidän kanssaan suomen kieltä.

Marina: [- -] Sitten pääsin ammattiopistoon [...]. Ja samassa aikassa minä pääsin aikuisopistoon, mutta täyty valita ja minä valita ammattiopisto, koska no, aikuisopistossa... opiskelevat paljon venäläisiä ja minä en halua olla venäläisen kanssa, koska jos tauko, kaikki puhuvat vain venäjää. Minulla ei ole isoa kokemusta puhua suomea... [- -]

Sari: Eli halusit saada harjoitusta suomen kielelle ja siksi valitsit [...]?

Marina: Joo. Ja minulla on ihan hyvä ryhmä. Vain nuoret. 17–20 vuotta ja ensimmäisessä päivässä minä sanoin, olkaa hyvä ja puhu minun kanssa hitaasti ilman murre, ilman puhekieli. Kaikki ymmärtävät ja kaikki yrittävät puhu minulle näin ymmärtäminen hyvä. Ja kaikki antavat apua, ihan hyvä ryhmä. Minä olen tyytyväinen.

Ohjaus ja tuki

Tyytyväisyys saatuun ohjaukseen ja tukeen korostui haastateltavien kertomuksissa. He vertasivat myös Suomessa oppilaitoksissa saamaansa ohjausta heidän kotimaassaan saatuun apuun. Haastateltavat kokivat saaneensa apua koulussa aina kun ovat tarvinneet. Opettajat ovat auttaneet haastateltavia. He ovat esimerkiksi selvittäneet internetistä, jos eivät ole tienneet vastauksia opiskelijoiden kysymyksiin. Opettajat ovat auttaneet opiskelijoita esimerkiksi siinä, missä eri asioiden hoitaminen Suomessa tapahtuu. Saatu apu ja tuki ei koskettanut ainoastaan opiskeluun liittyviin asioihin, vaan arkielämään yleensä.

Marina: Hyvä kun Suomessa minä tapasin paljon... hyvät ihmiset ihan paljon. Kaikki opettajat minulla ole minä ihan tyytyväinen, että minulla... minä tapasin Suomessa hyvät opettajat. Minä en tiä ennen... no Venäjällä vähän toinen systeemi. Minä ei ... ei ole... en ajattele, että Venäjällä opettaja antaa sinulle apua, jos minä kysy esimerkiksi kysymys elämästä. Hän sanoo itse, mutta tässä Suomessa ihan iso ero. Kun ensimmäinen kerta minä kysy opettajalta en muista missä minä olen... Niittylahdessa, kysy ensimmäinen kerta kysymys elämästä, koska minä en tiä, mitä tarvitse tehdä.

Marina: Noh... meillä oli ryhmäohjaaja, [...] Niittylahdessa. Heidän kanssa minä puhui ihan paljon. Hyvä opettaja. Tässä Suomessa, kun opiskelet Niittylahdessa, nyt opiskelen ammattiopistossa... Ja, aina minulla on hyvät opettajat. Ja minä voin kysy erilaisia... ei aina mitä se oikein... sana oikein... Minä voin kysyä kaikki kysymykset elämästä... [- -]

Toinen haastateltavista oli saanut myös paljon apua ja neuvontaa maahanmuuttajapisteessä. Hän kuvaili, kuinka oli aluksi saanut apua kaveriltaan, mutta löytänyt myös maahanmuuttajapisteen, josta hän oli hyötynyt arkipäiväisten asioiden hoidossa ja suomalaisessa yhteiskunnassa toimimiseen.

Marina: Ei, minä menen tässä on maahanmuuttajapiste... Silta... Menen tämä paikka antaa minulle iso apu, kun minä menen Suomeen, koska minä olin yksin, no, mulla on yksi kaveri asu Joensuussa, mutta hän ei aina voi antaa minulle apua. Hänellä oma elämä, oma asiat ja hän ei voi minu kanssa mennä enää pankki, sosiaalitoimisto, kelaan ja kaikki... Ja sitten minä löysin... tämä, Silta. Ihan hyvä, minä vain olin paljon aikaa siellä, vain yöllä kotona (naurahtaa). Koska kaikki on mielenkiintoinen, ihan paljon kysymyksiä, minä kotona kirjoitan kysymyksiä ja sitten menen Siltaan. Mitä se on, mitä se on... Millä tavalla teillä... Koska en tiedä miten, en halua... Tässä oma laki, minä en halua rikko tämä laki.

Sari: Ja sinä olet saanut Sillasta apua?

Marina: Joo. Iso apua. Menen lääkärille, menen pankkiin, menen Kelaan, menen sosiaalitoimistoon... Kaikki asiat Sillan kanssa.

Tulevaisuudenkuvat

Suomeen asettuneiden tulevaisuuden suunnittelua kuvastaa konkreettisuus ja realismi. Molemmat odottivat ammattiin valmistumista ja työllistymistä suomalaisille työmarkkinoille. Lisäksi Marinan haaveissa oli omakotitalon hankkiminen. Omien lasten pärjääminen kävi ilmi haastateltavien toiveissa, kun he kertoivat tulevaisuudensuunnitelmistaan.

Marina: Oih, minulla paljon minun päässä, minä haluan mennä töihin, ja sitten haluan ottaa... olla töissä esimerkiksi vuotta tai kaksi vuotta sitten haluan ottaa lainaa ja ostaa pieni omakotitalo. Meillä on tällä koira ja kissa mukana Venäjältä ja me asumme miehen kanssa. Haluamme pienen omakotitalon meille.

Marina: [- -] ... No nyt minä huolehdin, että minä haluaisin, että minun pojat löysivät oma tie Suomessa. [- -] ... jokainen poika löysi oma tie, oma ammatti, oma perhe [- -] ... he eivät ole naimisissa vielä, ei ole lapsia ei mitään. Minä sanon, mene naimisiin ja minä haluaisin lapsi jo. (naurahtaa)

Suomeen asettuneet haluavat asua Suomessa myös tulevaisuudessa. Elämä Suomessa on turvatumppaa ja vakaampaa kuin heidän entisessä kotimaassaan. Haastateltavat kuvaavat toimeentulonsa turvatuksi Suomessa. Molemmat haastateltavat olivat miettineet myös jatko-opintoja ammatillisen tutkinnon jälkeen. Jatko-opintojen rahoitus kuitenkin mietitytti Svetlanaa, sillä rahoitus onnistuu vain kahdeksi vuodeksi.

Anna-Maria: Uskotko, että tulevaisuudessakin asut täällä Suomessa?

Svetlana: No tässä on rauhallisempi elämä ja parempi ja minä tiedän, että minulla on rahaa joka päivä ja minulla riittää raha ja ei tarvitse juokse ja etsiä halpaa evästä. (naurahtaa)

Svetlana: En tiedä. Minä haluaisin korkeakouluun tai vielä jotain, mutta en tiedä, onko mahdollista. Kela maksaa meille vain kaks vuotta [- -]

Molemmat haastateltavat ovat kouluttautuneet ammattiin omassa entisessä kotimaassaan, mutta kuten Svetlana tuo esille, ei lähtömaassa suoritettu tutkinto ole vertailukelpoinen Suomessa.

Svetlana: [- -] ... Se oli oikein hyvä asia minulle (naurahtaa), koska haluaisin saada ammatti Suomessa. Joo ja sitten työskentele. Minulla on ammatti Venäjältä, mutta ne eivät sopi täällä. (naurahtaa)

Kuten Marinan puheesta käy ilmi, työllistyminen Suomessa ilman tutkintotodistusta on erittäin vaikeaa toisin kuin hänen entisessä kotimaassaan. Hänellä oli realistinen suhtautuminen asiaan ja sen vuoksi hän oli hakeutunut opiskelemaan.

Marina: [- -] ... Aina haluan töihin, mutta suomessa ihan vaikea työtä ja no esimerkiksi Venäjällä.. Oli helppo löytää työtä ja ei aina tarvii todistus tai diplomi, Suomessa parempi jos sinulla on diplomi tai todistus tai ammattitutkinto tai jotakin. Ja minä ymmärrän tämän ja sen jälkeen minä pääsin opistoon.

Realistinen suhtautuminen elämään tuli esille myös siinä, kuinka Marina mietti ammatinvalintaansa liittyviä kysymyksiä. Huolimatta siitä, että hän oli kiinnostunut matkailusta, ei hän ollut hakeutunut alalle puutteellisen kielitaidon vuoksi. Hän kertoo, että ensin hänen on opittava suomen kieli.

Marina: Minä haluaisin... Minä tykkään matkailu. Mutta... minä olen realistisesti (naurahtaa) Minä ymmärrän, että englannin kieli ei ole, toinen erilainen kieli ei ole ja minä en voi opiskella ihan nopeasti, täytyy tietää suomen kieli ihan hyvin ja sitten minä mietin kotona, mihin minä voin mennä töihin Suomessa ja minä luulen, että kaikki ammatit on hyvin... hyvä. Ja minä ajattelen, että menen ja opiskelen siivoojana. Ei tarvii paljon puhua.

6.2 Nopeasti työelämään

”Ihan sama. Koska... En tiedä. Vain haluan ihan mikä vaan työpaikka ja töissä ja saa palkkaa, on rahaa ja asuu rauhassa.”
(Ilja)

Nopeasti työelämään -tyyppi koostuu kuudesta haastateltavasta, joista neljä haastateltavaa (Ilja, Sarai, Igor, Andrei) on MAVA-koulutuksesta ja kaksi haastateltavaa (Dara, Miguel) ammatillisesta peruskoulutuksesta. Nopeasti työelämään -tyypin haastattelut olivat niukkoja yhtä haastattelua (Miguel) lukuun ottamatta. Haaveet työnteosta tulevaisuudessa ovat Nopeasti työelämään -tyypin haastateltavia yhdistäviä tekijöitä. Nimensä mukaisesti haastateltavat halusivat päästä työelämään nopeasti. Haastateltavissa on kuitenkin myös eroja. Sen vuoksi muodostetut tyyppitarinat eivät ole täysin puhtaita. Esimerkiksi Dara ja Miguel olivat haastatteluhetkellä ammatillisessa peruskoulutuksessa muiden haastateltavien ollessa MAVA-koulutuksesta. Tämän vuoksi heidän haastattelunsa erosi hieman muista haastatteluista, sillä he eivät olleet hakeutumassa jatkokoulutukseen samana keväänä.

Haastateltavien kielitaito oli heikko ja tämän vuoksi haastatteluissa ei syntynyt narratiivista kerrontaa, jossa olisi päässyt syvällisemmin keskustelemaan haastateltavien tulevaisuudensuunnitelmista. Poikkeuksena on yksi haastattelu (Miguel). Hänen suomen kielen taitonsa oli kehittynyt ja hän kertoi elämästään narratiivisesti. Haastattelukysymykset olivat osalle haastateltavista vaikeita. Kysymysten ollessa vaikeita, jouduimme antamaan myös

esimerkkejä, jotka saattoivat vaikuttaa siihen, mistä asioista haastateltavat alkoivat kertoa. Kaikki haastattelut yhtä (Miguel) lukuun ottamatta etenivät haastattelijan johdolla.

MAVA-koulutukseen tulevilta opiskelijoilta vaaditaan kielitaitotaso A2.2 (kehittyvä peruskielitaito) (ks. liite 1) (Opetushallitus 2015a). Yhdellä haastateltavista oli lyhyestä Suomesa olo ajastaan suhteellisen hyvä kielitaito (Andrei). Yksi haastateltava (Ilja) puolestaan oli asunut Suomessa jo pidempään, mutta kielitaito tuotti haasteita haastattelulle. Haastateltava ei tuntunut ymmärtävän kysymyksiä ja haastateltavan vastauksista oli haasteellista saada selvää. Ilja vastasi kysymyksiin todella lyhyesti. Heikko suomen kielen taito saattoi vaikuttaa siihen, ettei hän ymmärtänyt kaikkia kysymyksiä ja sen vuoksi vastaukset olivat lyhyitä tai hän vastasi kysymyksiin *"en tiedä."* Vaikutti myös siltä, ettei hänellä ollut kiinnostusta kertoa asioistaan. Alla olevat sitaattitodentavat sitä, millaisia haasteita kielitaito tuotti haastattelun kulkuun.

Anna-Maria: Niinpä. Mitä sä sitten kun muutit tänne suomeen niin menitkö sä johonkin kouluun? Tulitko sä heti tänne?

Ilja: E.

Anna-Maria: Joo. Kertoisitko millasta opiskelu täällä on ollu?

Ilja: Ei. (naurahtaa). Noo. En tiiä.

Anna-Maria: Minkälaisia kursseja te ootte käyny täällä tai?

Ilja: No suomen kieli sitten englanti kieli vähän ja matematiikka. no kaikki parempi ku koulussa.

Anna-Maria: Niinpä. Mitä sä odotit että tämä vuosi täällä MAVA-koulutuksessa tulee olemaan?

Ilja: En tiiä, ei mittään. Noo... Ei mittään.

Valmistavan koulutuksen merkitys

Nopeasti työelämään -tyyppi kokee hyötynensä MAVA-koulutuksesta siten, että kielitaito oli parantunut ja arvosanat olivat nousseet vuoden aikana. Dara kuitenkin totesi haastattelussa, että valmistava koulutus oli hänelle helppo. Hän kertoi hakeutuneensa koulutukseen sen vuoksi, ettei hänellä ollut kyseisenä ajankohtana muuta tekemistä. Toisaalta hän kertoi hyötynensä MAVA-koulutuksesta sen, että hän oli saanut myöhemmin hyväksytyä joitakin opintoja ammatillisessa peruskoulutuksessa. Myös Igor sanoi aluksi, että olisi ollut parempi, että hän olisi mennyt suoraan ammattikouluun. Myöhemmin hän kuitenkin lisäsi, että osasi paremmin suomen kieltä MAVA-vuoden jälkeen.

Igor: Nii ehkä parempi ollut että jos olisin mennyt se ammattikouluun.

*Anna-Maria: Joo. Että et koe että tää ois auttanu sua?
Igor: No... Enemmän suomea nyt tiedän.*

Ilja: En tiä mikä se haluaa apua, mutta no en tiä, numerot vähän ylös, jos minulla on matikka en tiä kuus, se käy seitsemän.

Ilja, Igor ja Andrei kertoivat viihtyneensä työharjoitteluissa. Työharjoittelun mielekkyys sopii hyvin Nopeasti työelämään -tyypin kuvaukseen siitä, että kaikkien haaveena oli saada työpaikka. Ilja ja Andrei mainitsivat, että *ei jaksa käydä koulua ja ei tarvi istua vaan*, kun on työharjoittelussa. Tästä voisi tehdä päätelmän, että kyseiset haastateltavat pitävät enemmän käytännönläheisestä oppimisesta työn teon kautta kuin perinteisesti koulussa opiskellen. Igor korosti lisäksi, että työharjoittelussa oli *mukavaa, tosi mukavaa*.

Anna-Maria: Tykkäsitkö olla työharjoittelussa?

Ilja: Joo. Nyt kaks viimeset viikkoo ei jaksa käydä koulua, haluaa olla töissä.

Anna-Maria: Millasta se oli?

Igor: Se oli mukavaa, tosi mukavaa. Koska mä ajattelin se on joku tylsä paikka ja en halunnu mennä sinne, mut oli tosi mukavaa.

Anna-Maria: Mitkä asiat täällä on ollu sellasia mukavia tässä kouluvuoden aikana?

Andrei: Mmm... No varmaan työharjoittelu. Mä olen tässä koulussa talonmiehellä.

Anna-Maria: Okei. Mitä sä oot päässy tekemään?

Andrei: Haravoin ulkona. Oli kiva koska olen koko päivän ulkona, ei tarvi istua vaan.

Ohjaus ja tuki

Ohjausta ja tukea haastateltavat kokevat saaneensa opettajilta, opinto-ohjaajalta, ystäviltä ja perheeltä. Haastateltavat kertoivat, että olivat saaneet apua esimerkiksi jatko-opintoihin hakeutumisessa tulevaisuuden suunnittelussa sekä koulutehtävien tekemisessä. Ilja kertoi saaneensa apua ystäviltään tilanteissa, joissa hän ei ollut ymmärtänyt jotakin asiaa. Jatko-opintoihin liittyvissä asioissa perhe, opettajat ja opinto-ohjaaja olivat auttaneet haastateltavia. Opettajat olivat auttaneet haastateltavia esimerkiksi hakemusten täyttämässä. Dara kertoi lisäksi saaneensa paljon apua peruskoulun viimeisellä luokalla oppilaanohjaajalta. Oppilaanohjaaja oli auttanut haastateltavaa esimerkiksi asunnon etsimisessä sekä kouluun hakemisessa. Miguel kuvaili saaneensa apua esimerkiksi silloin, kun *en tajuu yhtään mittään välillä*.

Sari: Ootsä saanut aina apua aina, kun oot tarvinnu?

Miguel: Joo, kyllä. Mä kysyn tosi paljon opettajalta.

Sari: Minkälaisissa tilanteissa sä oot pyytännyt apua tai ohjausta?

Miguel: Kun en tajuu yhtään mittään välillä.

Anna-Maria: Mm-m. Kuka sua on täällä auttanu?

Ilja: Opettajat. Jaa noo varmaan kaverit, ku jos et ymmärrä yks teema, se apua.

Anna-Maria: [- -] Kuka on sua auttanu sun opinnoissa ja tulevaisuudensuunnitelmissa?

Sarai: Opettaja jaa... Minun perhe.

Anna-Maria: Joo, miten he on sua auttaneet, osaatko kertoa tarkemmin?

Sarai: Opet... Kun minä sanoa minä haluan kokiksi hän sanoo pitää tehdä näin ja jos haluan mm... mikä.. osaa parempi pitää harjoittelussa keittiössä ja millainen koulusta, millainen kun pääsee opis... ammattikouluun ja millainen kokkiksi tehdä. Joo.

Anna-Maria: Ootteks te keskustellu opettajan tai opinto-ohjaajan kanssa noista sun tulevaisuudensuunnitelmista?

Andrei: Joo. Mulla oli joku keskustelu opon kanssa. Olen hakenut sen kanssa kouluun ja... Varmaan oli jotain vielä.

Tulevaisuudenkuvat

Nopeasti työelämään -tyyppi mainitsee tulevaisuudestaan muutaman haaveen, joista kaikilla haastateltavilla näyttäytyivät vahvoina työpaikan saaminen ja työnteko. Haastateltavat eivät näytä suunnittelevan tulevaisuuttaan kovin pitkälle. Kaikki haastateltavat halusivat hankkia ammatin ja käydä töissä. Osalla haastateltavista se oli ainoa tulevaisuuteen liittyvä haave, jonka he mainitsivat haastattelussa. Osalla haastateltavista näyttäytyi vain yksi selkeä haaveammatti (Sarai, Andrei) ja osalla puolestaan oli useampia vaihtoehtoja, eikä selkeää kuvaa siitä, mitä haluaisi tehdä tulevaisuudessa (Ilja, Igor). Miguel puolestaan pohti nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajan ammatin lisäksi urheilijan uraa harrastamansa lajin parissa. Daralla ei ollut aikomusta vaihtaa alaa.

Tuloksia tarkasteltaessa on muistettava, että Dara ja Miguel olivat jo ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelemissa. Tämän vuoksi heiltä ei kysytty esimerkiksi varavaihtoehtoja opiskelupaikan suhteen, vaan varavaihtoehtojen sijaan heiltä kyseltiin jatko-opintosuunnitelmista. Kysyttäessä Daralta muita tulevaisuudensuunnitelmia, kävi ilmi, ettei hänkään näytä suunnittelevan tulevaisuuttaan kovin pitkälle. Miguel puolestaan mainitsi haastattelussaan siitä, kuinka tärkeää Suomessa on hankkia tutkinto.

Sari: Mitäs sä sit haluaisit tehdä?

Miguel: En tiiä, mä ainakin haluaisin tästä koulutusta ammatin. Mutta en tiiä, haluanko minä, koska täällä pitää kirjoittaa liian paljon. Mä en tykkää siitä kirjoittamista ja lukee ja tehdä paljon asioita, no tietokoneella. Mä en tykkää siitä. mä mietin vain urheilu... En tiiä, miksi. Mä tykkään enemmän urheilla kuin koulu. Se on niin vai-

keaa, koska täällä toimii niin eri, jos mä olisin niinku ulkomailla, että... esimerkiksi niinku ulkomailla ei tarvitse... jos sinä osaat tehdä töitä, vaikka sihteeri, noh, ota joku ulkomaalainen nainen tänne ja se osaa tehdä töitä tosi hyvin ilman paperi, todistus ja teillä on todistuksia, mutta ette osaa vielä hyvin ja tämä osaa parempi. Kumpi saa ensin? Täällä paperi on parempi. [- -] Mutta niin... täällä vain tarvitaan, todistus, turhaa. Sen takia minä en ajjo asuu täällä minu koko elämää.

Sari: No sä jo jotain sun tulevaisuudensuunnitelmia tohon elämänviivaan kirjoit sinne elikkä sulla opiskelu siellä ja työ, niin tuota suunnitteletko sä ylipäättänsä sun tulevaisuutta? Tai mietitkö minkälaisia asioita sä haluaisit sun tulevaisuudelta?

Dara: En kyllä vielä. (naurahtaa)

Sari: No, tota... ööö... no, millaisia haaveita sulla on muita kuin tuo opiskelu ja työt, niin jos mietit vaikka sä oot 10 vuotta tästä eteenpäin, niin mitä sä toivoisit sun elämässä olisi, millasia asioita?

Dara: En kyllä osaa sanoa (naurahtaa) yhtään. Mun poikaystävä haluu, että koulun jälkeen mennään naimisiin, ja en kyllä tiä (naurahtaa) sitte sen jälkeen.

Osasta haastatteluista (Dara, Sarai, Igor, Andrei, Miguel) oli nähtävissä, mitä opiskeluun liittyviä tulevaisuudensuunnitelmia haastateltavilla oli. Myös varasuunnitelmat olivat selkeämmin nähtävissä kyseisistä haastatteluista Daran ja Miguelin haastatteluista lukuun ottamatta, sillä he opiskelivat jo ammattiopistossa. Dara oli opiskellut 1,5 vuotta toista alaa Etelä-Suomessa, mutta jättänyt sen kesken, sillä hän koki, ettei ala ollut hänelle sopiva. Haastattelussa hän kertoi, että mikäli hän ei saa työpaikkaa, hän haluaa opiskella lisää ja suorittaa esimerkiksi kondiittorin mestaritutkinnon.

Anna-Maria: Entäs sit se tää nykyinen leipuri-kondiittori, niin mistä?

Dara: (naurahtaa) Nooh, oli hain se matkailuala mutta ei päässy sinne, sit tänne tule, se on kyllä ihan oikein. No, ehkä tää on sitte oikee ala, koska ite tykkään leipomisesta.

Dara: Enn oo. Mutta ite ajattelen jos käy täällä läpi tän, jos ei oo työtä varmaan opiskelen sitte lisää.

Sari: Mitä sä haluaisit opiskella lisää?

Dara: Vaikka mestaritutkinnon kondiittori.

Sari: Ootko sä miettinyt minkälaisia töitä sä haluaisit tehdä? Onko se tommosessa suurkeittiössä tai sitten jossain leipomossa tai mikä susta ois semmonen mielenkiintoisin?

Dara: Noo, ehkä leipomossa.

Sari: Mikä siinä on semmonen mikä sua kiinnostaa?

Dara: No, miusta se kotileipomossa on ehkä mukavempi ku tuo suuri leipomossa. Siinä ei varmaan pääse tekemään mitään koneella tehdään.

Miguel opiskeli haastatteluhetkellä nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaksi. Hän oli selvittänyt itsenäisesti, millä aloilla Suomessa on tarjolla töitä ja millaista palkkaa työstä on mahdollista saada. Hän oli myös tiedostanut oman alansa työllisyystilanteen Suomessa. Haastattelussa hän ei kuitenkaan maininnut toiveestaan hakeutua jatko-opintoihin.

Miguel: Olin halunnut opiskella nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajaksi. niin, vain koska... niin... tuota, tuota... nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajaksi tästä ei saa töitä Suomessa. Mitä töitä suomessa saa, bisnekset, puuseppä, rakennusmies, maalar, hitsari... Noo, niitä töitä, vaikka sihteer... ravintola-ala, koska minä olen niinku tietokoneen kautta kattonut aika paljon töitä, mitä täällä suomessa annetaan hyvä palkka. Tämä nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajaksi noh, pitää kirjoittaa liian paljon ja nuorison kanssa täällä Suomessa ei onnistu se... [- -]

Sarai korosti haastattelussa, että hän haluaa kokiksi ja että se on hänen haaveammattinsa. Sarai oli lisäksi tehnyt varasuunnitelman sen suhteen, mikäli hän ei pääsisikään opiskelemaan haaveammattiinsa. Kokkikoulun lisäksi hän oli hakeutunut opiskelemaan lähihoitajaksi ja merkonomiksi, mutta hän toi esille, että kokin ammatti oli hänen ensimmäisenä toiveenaan. Kysyttäessä, mitä Sarai aikoi tehdä, jos hän ei pääse opiskelemaan ammattikouluun, hän kertoi opiskelevansa lisää suomen kieltä. Hän oli siis tehnyt selkeän varasuunnitelman, mikäli hän ei pääse jatkamaan opiskelua MAVA-vuoden jälkeen.

Anna-Maria: Mm... Ootko hakenu muihin kouluihin kun kokkikouluun?

Sarai: Oon, minä hakea, haen lähihoitaja, merkonomi, mutta minä tykkään kokkiksi. On ensimmäinen, joo.

Sari: Mm... Jos et pääse ammattikouluun, oletko miettinyt mitä sit teet?

Sarai: Mm... Opiskelen suomen kieli kursilla.

Igorin tulevaisuus näytti olevan hyvin avoinna. Tärkeintä hänelle oli se, että hän saa työpaikan. Hänelle ei ollut väliä, minkä alan töitä hän tulevaisuudessa tekee, pääasia on, että voi käydä töissä, saada palkkaa ja asua rauhassa. Hän oli hakeutunut opiskelemaan usealle eri alalle. Alat olivat laidasta laitaan ja hän korosti, että menee opiskelemaan sinne minne pääsee ja siirtyy työelämään opintojen päätyttyä.

Igor: Ihan sama. Koska... En tiedä. Vain haluan ihan mikä vaan työpaikka ja töissä ja saa palkkaa, on rahaa ja asuu, asuu rauhassa.

Anna-Maria: Niinpä. Ootko sä hakenu tänä keväänä jonneki opiskelemaan?

Igor: Ammattikouluun Joensuusta.

Anna-Maria: Mitä aloja?

Igor: Autoala, sitten puuala, hotelli ja ravintola, maarakennuskoneenkuljettaja.

Anna-Maria: Joo.

Igor: Nii. Ja tuo... Kinteistöhoitaja tai se...

Anna-Maria: Joo.

Igor: Se on talonmies, talonmies nii.

Anna-Maria: Mikä sua kiinnostaa eniten?

Igor: Ei mitään.

Anna-Maria: Kaikki kiinnostaa yhtä paljon vai...?

Igor: Ei... siis... ei mua kiinnosta mitään.

Anna-Maria: Okei.

Igor: Mä olen sellanen persoona että... Ihan miten vaan, minä pääsen meen opiskelemaan ja sitten töihin.

Kaikilla haastateltavilla ei ollut suunnitelmia sen varalle, etteivät he pääsisi opiskelemaan haluamaansa alaa. Kysyttäessä varasuunnitelmista Igor ei tiennyt, mitä hän tekee, jos ei saa opiskelupaikkaa. Hän kertoi miettineensä asiaa, mutta ei *ihan oikeesti* tiedä, mitä tekee, jos ei pääse opiskelemaan.

Anna-Maria: Mitäs sitten kesän jälkeen.. Kesällä selviää, että oletko päässyt opiskelemaan. Kesäkuussa, että oletko päässyt ammattikouluun... Mutta entä jos käy niin, että et pääse?

Igor: Joo... Mä mietin, mutta en tiedä. Ihan oikeesti. Jos en pääse, en tiedä mitä sitten.

Andrei haluaisi päästä opiskelemaan lähihoitajaksi ja sen jälkeen palomieheksi. Kysyttäessä varasuunnitelmista, hänellä ei ollut selkeää kuvaa siitä, mitä hän aikoi tehdä, jos ei pääse opiskelemaan. Nopeasti työelämään -tyypille ominaisesti hänelläkään ei ole muita haaveita tulevaisuutensa suhteen, tai ainakaan hän ei tuonut niitä esille haastattelussa.

Andrei: Lähihoitajaksi, se oli ensimmäinen vaihtoehto. Toinen vaihtoehto oli logistiikan perustutkinto. Ja vielä olen hakenut ammattikorkeakouluun. En muista minne. Metsätalouden insinööri ja vielä oli joku toinen ammatti... En muista.

Anna-Maria: Okei. Joo. Mikä sua eniten kiinnostaa?

Andrei: Olen hakenut lähihoitajaksi, koska sen koulun jälkeen varmaan kokeilen päästä palo-opistoon ja siksi meen lähihoitajaksi.

Anna-Maria: Onks sulla suunnitelmia että mitä sitten jos käy niin että sä et pääse kouluun ensi syksynä?

Andrei: No en tiiä. Sit pitää mennä jonnekin töihin tai...

Igor kertoi myös muista tulevaisuuden haaveistaan. Hänellä korostui vahvasti työnteko ja lisäksi hän mainitsi, että haluaisi saada asunnon keskustasta. Kysyttäessä, onko hänellä muita haaveita tulevaisuutensa suhteen, Igor sanoi, ettei hänellä ole. Igorin haastattelussa korostui Nopeasti työelämään -tyypille ominainen suunnittelematon tulevaisuus. Haastateltava toi esille työntöön ja keskusta-asunnon löytämisen, mutta ei esittänyt pidemmän tähtäimen suunnitelmia kuten perheen perustamista tai muita henkilökohtaiseen elämänsä liittyviä toiveita. Andrei ei maininnut muita kuin työntekoon liittyviä haaveita haastattelussa.

Anna-Maria: Sulla oli haaveena tulevaisuudessa se työ palomiehenä.. Ensin sotealalle ja sitten palo-opistoon. Onks sulla muita haaveita?

Andrei: Ei oo muita.

Työnteko näyttäytyi vahvana haaveena haastateltavien kerronnassa. Haastateltavat kertoivat, että he haluaisivat päästä töihin. Kuten alla olevasta sitaateista on havaittavissa, työnteko näyttäytyy yhtenä merkittävimmistä tulevaisuuteen liittyvistä haaveista.

Anna-Maria: Niinpä. Mm... No sä oot sinne sun tulevaisuudensuunnitelmiin laittanu että pääset sinne..

Sarai: Pääsee ammattikouluun kokiksi.

Anna-Maria: Ja sitten saat töitä.

Sarai: Töitä.

Anna-Maria: Eli haluaisit kokin töitä tehdä tulevaisuudessa. Mitä muita suunnitelmia, onko muita haaveita tulevaisuudelle?

Sarai: Ei muita, ei muita vaan kokkiksi.

Kysyimme haastatteluissa myös haastateltavien vapaa-ajasta sekä kaverisuhteista. Osalla haastateltavista oli kaveripiirissään omanmaalaisia kavereita, toisia maahanmuuttajia ja osalla lisäksi kantasuomalaisia kavereita. Haastateltavissa oli eroja sen suhteen, oliko haastateltava tutustunut kantasuomalaisiin. Sarai mainitsee, ettei hän ollut tutustunut suomalaisiin, sillä suomalaiset ovat ujoja ja hiljaisia. MAVA-koulutuksessa opiskelevien haastateltavien vastauksissa näyttäytyi kuitenkin se, että he olivat tutustuneet eri maalaisiin henkilöihin. Tähän saattaa vaikuttaa esimerkiksi se, että kaikki haastateltavat Daraa ja Miguelia lukuun ottamatta opiskelivat haastatteluhetkellä MAVA-koulutuksessa, jossa on eri kulttuureista tulevia opiskelijoita. Myös Dara oli aikaisemmin opiskellut maahanmuuttajaluokalla. Pääkaupunkiseudulla hän oli lisäksi tutustunut omasta maastaan tulleisiin ystäviin. Myös Miguel kertoi, että hän on tutustunut sekä suomalaisiin että muun maalaisiin ihmisiin.

Sari: Oliko helppo saaha kavereita, ku sä olit muuttanut tänne Suomeen?

Dara: Joo. Sen jälkeen oppi puhumaan ja paljon kavereita.

Sari: Tuliks sulta sieltä maahanmuuttajaluokalta kavereita vai oliko muiltakin luokilta kavereita?

Dara: Joo, muiltakin.

Anna-Maria: Niin, kyllä. Onko sinulla suomalaisia ystäviä?

Sarai: Eei.

Anna-Maria: Et ole tutustunut?

Sarai: Niin.

Anna-Maria: Millaista, onko hankala sitten tutustua suomalaisiin?

Sarai: Mikä hankala?

Anna-Maria: Vaikea.

Sarai: On. Hän on, suomalainen on ujo ja vaan hiljaa.

Anna-Maria: Joo niinpä. Onko sinulla sitten [...] ystäviä täällä?

Sarai: Oon, on.

Anna-Maria: Entä muun maalaisia?

Sarai: On öö opiskelee kun opiskelee minun kanssa, on ystävä.

Anna-Maria: Luokkakavereita?

Sarai: Joo luokkakavereita.

Neljä haastateltavaa kertoi haluavansa asua Suomessa myös tulevaisuudessa. Dara ja Sarai eivät vielä osanneet sanoa, haluaisivatko he asua Suomessa tulevaisuudessa. Haastateltavat eivät tuoneet haastatteluissa esille sitä, millä paikkakunnalla he Suomessa

haluaisivat asua. Ilja ja Igor mainitsivat kuitenkin, että he ovat valmiita muuttamaan toiselle paikkakunnalle töiden perässä. Miguel puolestaan mainitsi, ettei hän aio asua Suomessa koko elämänsä, sillä Suomessa painotetaan koulutuksen merkitystä.

Miguel: [- -] Mutta niin... täällä vain tarvitaan, todistus, turhaa. Sen takia minä en ajjo asuu täällä minu koko elämää.

Sari: No, missä sä haluaisit esimerkiksi asua? Ootsä semmosta ajatellu?

Dara: Miula ihan sama. (naurahtaa)

Sari: Haluaisit sä muuttaa takaisin [...]?

Dara: En tiiä. En kyllä osaa sanoa.

Anna-Maria: Joo. Tiedätkö haluaisitko olla täällä Suomessa, vai muuttaa [...] vai jonneki muualle vai?

Sari: En tiedä vielä. Katsotaan.

Igor: Joo kyllä haluan asua Suomessa, mut en tiedä.. No jos tietysti saan josta hyvä työpaikka, mä jään Joensuuhun.

Anna-Maria: Mm-m, joo.

Igor: Jos ei, pittää muuttaa johonkin toiseen kaupunkiin.

6.3 Ahkerat opiskelijat

”Sen jälkeen ajattelin, että hei nyt mun pitää tehdä ihan ahkerasti ja mun pitää olla ahkera opiskelija. Mun pitää niinku aina mennä eteenpäin.”
(Yusuf)

Ahkerat opiskelijat koostuu kolmesta haastateltavasta, joista yksi haastateltava (Yusuf) on ammatillisesta peruskoulutuksesta ja kaksi haastateltavaa (Yuma, Vera) MAVA-koulutuksesta. Kaikki olivat käyneet lähtömaassaan peruskoulua. Lisäksi Yuma kertoi käyneensä kotimaassaan yhden vuoden lukiota.

Haastateltavista Yusuf puhui varsin sujuvaa suomen kieltä. Yuma oli haastatteluhetkellä asunut Suomessa vain 11 kuukautta, mihin nähden hän puhui sujuvaa suomen kieltä. Vera oli asunut haastatteluhetkellä Suomessa noin kaksi vuotta. Myös hänen suomen kielen taitonsa oli hyvä. Yuma ja Vera erosivat Yusufin haastatteluista siten, että heidän vastauksensa eivät olleet yhtä laajoja, vaan haastattelut etenivät enemmän haastattelijan johdattamana. Ahkerat opiskelijat -tyypin haastattelut olivat pidempiä kuin Nopeasti työ-elämään -tyypin. Haastateltavat pystyivät kertomaan elämästään ja tulevaisuudestaan melko laajasti ja haastatteluissa oli tämän vuoksi narratiivisia piirteitä.

Ahkerat opiskelijat -tyypin haastateltavissa on eroja samoin kuin Nopeasti työelämään -tyypin haastateltavissa. Erot löytyvät lähinnä haastateltavien koulutustaustoista sekä suomen kielen taitotasosta. Tämän vuoksi tyyppitarina ei ole täysin puhdas. Yusuf kävi vuoden peruskoulua Suomeen muuton jälkeen ennen MAVA-opintoja. Haastatteluhetkellä hän opiskeli ensimmäistä vuotta merkonomiksi ammattiopistossa. Yuma ja Vera kävivät haastatteluhetkellä MAVA-koulutusta. Yusufin haastattelussa oli narratiivisia piirteitä. Yuma ja Vera olivat asuneet vähemmän aikaa Suomessa ja tämän vuoksi he erosivat kielitaitonsa suhteen Yusufin haastattelusta. Sijoitimme kaikki kolme haastateltavaa Ahkerat opiskelijat -tyyppiin, sillä heidän tulevaisuudensuunnitelmansa olivat samankaltaisia ja kaikki haastateltavat suunnittelivat jatkavansa opintojaan korkeakoulussa.

Valmistavan koulutuksen merkitys

Ahkerat opiskelijat -tyypin haastateltavat pitävät MAVA-koulutusta hyödyllisenä. Kielitaidon kehittyminen nousi tärkeänä teemana esiin haastatteluissa. Vera nosti esiin myös sen, että hän oli löytänyt MAVA-koulutuksesta uusia ystäviä ja saanut harrastuksia. Yuma puolestaan korosti, että *sitten ensi vuonna mennään ammattikouluun*. Näin ollen MAVA-koulutusta voisi pitää polkuna jatko-opintoihin.

Yusuf: Nooh, tuota kun mie opiskelin elikkä MAVAssa, se oli sellainen, sellainen koulu, että jos maahanmuuttajat pääsi sinne, aina on tärkeää se, että kielen taito. Ja kyllä, siellä on tosi mukavaa, että meillä on tällainen maahanmuuttajien valmistava koulutusta, koska siellä rakennetaan kieli, siellä niinku opitaan ihan erilaisia niinkun tai eri kielen rakentamiseen ja se oli tosi tärkeä mulle, että mie pääsin sinne.

Yusuf: Niin. Ai, voin sanoa, että se oli vaan hyvä, se oli ihan hyvä, ainakin on hyvä. Aina on mukava, että niinku opiskella siellä. Jos sä oot maahanmuuttaja, joka tulee Suomeen, ja haluaisit opiskella suomen kieliä, niin kyllä siellä on hyvä mennä.

Sari: Et suosittelisitko sitä jollekin toiselle maahanmuuttajalle?

Yusuf: Noo niin kyllä suosittelen niinku monta kertaa.

Anna-Maria: Jos sä muistelet nyt tätä kulunutta vuotta, nii minkälainen tää on ollu?

Vera: Oli hyvä vuotta. Minä, nyt minä puhuu parempi suomea. Joo ja tiedän suomea parempi ku oli entinen. Ja mulla oli ystävät joo. Ja olen, on harrastuksia. Ja se on tosi hieno.

Anna-Maria: Niinpä. Nii minkälainen tää vuosi on ollu? Mitä asioita..

Yuma: Tämä vuosi?

Anna-Maria: Niin, tämä vuosi tässä koulussa.

Yuma: Tämä vuosi... Opiskelee suomi, matematiikka, kemia, näin. Sitten ensi vuonna mennään ammattikouluun.

Anna-Maria: Joo.

Yuma: Minä ajattelen.

Ohjaus ja tuki

Ahkerat opiskelijat -tyyppi kokee saaneensa ohjausta ja tukea opinto-ohjaajalta, opettajilta ja vanhemmilta. Haastateltavat olivat saaneet apua esimerkiksi jatko-opintoihin hakeutumisessa ja tulevaisuuden suunnittelussa.

Yuma: Joo, koulun minun opettaja autto minulle. Miten saa... saada mennä merkonomi saa. Hän sanoi paljon asioita. Opettaja auttanut minua.

Vera: [...] auttavat, joo. Ja jos oli esimerkiksi vaikea tehtäviä minun suomalaisen, suomalaiset kaverit auttoivat.

Anna-Maria: Joo, niinpä. Osaatko kertoo tarkemmin minkälaista apua sä oot saanu?

Vera: No esimerkiksi [...] ja [...] auttoi minulle ha... hakemuksen kouluun.

Anna-Maria: Niinpä. Kaks tollasta aika erilaista. Ootko sä jutellu noista suunnitelmista joittenki muitten ihmisten kanssa?

Vera: Joo... Opa... Opa...

Anna-Maria: Opo?

Vera: Opon kanssa, joo.

Anna-Maria: Joo. Ootko muitten kanssa jutellu?

Vera: mm... Joo vanhemman kanssa.

Tulevaisuudenkuvat

Kysyimme haastatteluissa myös haastateltavien tulevaisuudensuunnitelmista. Haastatteluissa tulevaisuus näyttäytyy realististen toiveiden valossa. Yusuf tiedosti, että Suomessa arvostetaan koulutusta ja ilman koulutusta on lähes mahdotonta saada töitä. Hän korosti myös sitä, että maahanmuuttajilla kielitaito voi olla opiskelun esteenä, mutta tärkeintä on se, että henkilö on kiinnostunut opiskelemastaan alasta.

Yusuf: [- -] melkein vaan niinku vielä kielen taito tai meidän kielitaito ei vielä riitä meillä. Mutta ongelma on se, että jos et kiinnosta, mikä minusta niin tuota paljon maahanmuuttajille ongelma se, että he eivät kiinnosta tästä ala, ja sitten he hakevat sen ammatin ja sitten he pääsevät siihen. Sitten niinku varmaan vuosi tai ainakin kaksi vuosi jälkeen he keskeyttävät siellä, lopettavat siellä. Miksi... Ongelma on se, että niin niin he eivät ole kiinnostunut pitkästä aika siihen ammatin, mutta minusta on kiinnostanut siitä ja ja oon oikeasti niin tosi tyytyväinen, että mie opiskelen merkonomiksi tällä hetkellä.

Vera pohti haavettaan päästä MAVA-koulutuksen jälkeen ammatilliseen peruskoulutukseen taide-alalle tai lukioon. Tulevaisuuden haaveissa hänellä oli lisäksi opinnot yliopistossa ja kysyttäessä, haluaisiko hän päästä mieluummin ammattiopistoon vai lukioon, hän kertoi valitsevansa mieluummin lukion. Haastateltava tuntui tiedostavan sen, että lukio-opinnoista on hänelle enemmän hyötyä jatkoa ajatellen. Haastateltava tiedosti lisäksi, että taide on hänen harrastus, jota hän voi toteuttaa päivittäin ja sen vuoksi hän haluaisikin päästä mieluummin lukio-opintoihin. Haastateltavalla oli realistinen kuva siitä, millaisia opintoja hän haluaisi suorittaa ja millaiset työtehtävät hänelle sopisivat tulevaisuudessa.

Anna-Maria: Niinpä. Kumpaan sä haluisit mieluummin päästä, sitte lukioon vai sine graafisen suunnittelun?

Vera: Öö... Lukioon. On parempi.

Anna-Maria: Joo.

Vera: Koska sitten haluan opiskella yliopisto.

Anna-Maria: Mitä sä haluaisit sitte yliopistossa opiskella?

Vera: Ömm... Ei oo varma, mutta haluan lääkäri ammatti... vai... kemia. Jotakin kemian kanssa.

Anna-Maria: Joo, kemiaa.

Vera: Koska minä tykkään kemiasta.

Haastateltavat nostivat esiin työnteon osana tulevaisuudensuunnitelmiaan. Ahkerat opiskelijat -tyypin haastateltavilla oli selkeitä ammatteja, joihin he haluaisivat työllistyä valmistumisensa jälkeen. Verrattuna Nopeasti työelämään -tyyppiin, Ahkerat opiskelijat -tyypin haastateltavilla oli selkeämpi mielikuva siitä, mitä he haluaisivat tehdä tulevaisuudessa. Yusuf ja Yuma mainitsivat työskentelyn pankissa tai liiketalouden parissa, Vera puolestaan haluaisi työskennellä kemian parissa esimerkiksi lääkärinä.

Sari: No sä tonne kirjoititkin noita tulevaisuudensuunnitelmia, että haluaisit töihin päästä. Niin ootsä miettinyt minkälaisia töitä haluaisit tehdä sitten valmistumisen jälkeen?

Yusuf: Siis sellainen... työpaikka, mitä tuota mikä mun siis opiskelua tai sellainen paikka toivoisin päästä töihin. Esimerkiks mihin mie voisin pankkiin tai jottain.

Kaikki haastateltavat kertoivat suunnitelmistaan jatkaa opintojaan korkeakoulussa. Sekä Yusuf että Yuma kertoivat, että he haluaisivat jatkaa opintojaan ammatillisen perustutkinnon jälkeen liiketalouden parissa ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Vera puolestaan kertoi, että hän haluaisi päästä lukio-opintoihin ja hakeutua sen jälkeen yliopistoon opiskelemaan kemiaa tai lääketiedettä.

Sari: Onko sulla mitä muita toiveita tulevaisuuden suhteen kuin ne työt? Mitä muuta sä haluaisit?

Yusuf: Noo mie itse haluaisin vielä tuota jatkaa opiskelua ammattikorkeakouluun.

Sari: Niin samaa alaa?

Yusuf: Joo, samaa alaa.

Anna-Maria: Joo. öö, no sitten ku sulla on suunnitelmissa ne merkonomiopinnot, tiesitkö sä jo ennen ku tulit tänne et sä haluat hakeutua merkonomi?

Anna-Maria: Et tienny?

Yuma: Minun oli unelma oli minun lapsena oli unelma ehkä tämä oli minun veli unelma. Hän ei valitsevasi saa mennä pankinjohtaja tulee minun maasta. Siksi minä haluaa opiskella täällä. Minä myös haluaa tämä, ei nyt lapsi unelma.. Siksi on merkonomi talousasiassa. Tai yliopisto. Ammattikoulun jälkeen. Sitten minä yliopistoon tai ammattikorkeakouluun.

Anna-Maria: Niinpä, ja jatkaa siellä sitten talous... hallinnon?

Yuma: Talous, joo.

Ahkerat opiskelijat -tyypin suunnitelmiin kuuluu myös varavaihtoehtojen tekeminen. Haastateltavat (Yuma, Vera) olivat varautuneet myös siihen, mitä he tekisivät, jos eivät pääsisi opiskelemaan MAVA-koulutuksen jälkeen toiselle asteelle. Yuma pohti opiskelevansa lisää suomen kieltä, jos hän ei pääse opiskelemaan merkonomiksi. Vera puolestaan kertoi hakeutuvansa MAVA-koulutuksen jälkeen sekä ammattiopistoon että lukioon. Mikäli hän ei pääsisi kumpaankaan, hän jatkaisi suomen kielen opiskelua. Lisäksi hänellä oli pidemmän tähtäimen varasuunnitelmia: lääketieteen opintojen lisäksi hän oli pohtinut myös kemian opiskelua.

Sari: Mm-m, mutta jos sä et pääse sinne kouluun... Nii mitä sä oot ajatellu niinku ens vuonna tehdä sitten? Et jos se koulu, kouluun et pääse.

Yuma: Et pääse?

Sari: Niin jos et pääse sinne, niin mitä sitten?

Yuma: No varmaan uudestaan. Suomen kieli tai sama MAVA. Toivotaan, minä oon varma minä voi mennä.

Keskustelimme myös haastateltavien vapaa-ajasta ja harrastuksista sekä kaverisuhteista. Haastateltavat olivat aktiivisia vapaa-ajallaan. He kertoivat harrastavansa esimerkiksi liikuntaa ja viettävänsä aikaa ystävien kanssa. Kaikilla haastateltavilla tuntui olevan harrastuksia ja vapaa-ajan tekemistä, ja erityisesti Veralla oli paljon eri harrastuksia.

Sari: Mitä sä muuten tykkäät vapaa-ajalla tehdä?

Yusuf: Mie ite harrastan tuota niinku kuntosalia ja vapaa-ajallakin pelaan jalkapalloa kavereiden kanssa.

Anna-Maria: Niinpä. Mitä sä tykkäät tehdä sun vapaa-ajalla?

Yuma: Vapaa-ajalla minä käy pelaa... jos minä uimahalli. Joo. tai mennään... pelata. Talvella minä käyn luistelua.

Anna-Maria: Luistelu.

Yuma: Minä osaan, minä opin Suomessa, minun massa ei oo. Myös tykkään sauna, oikeasti.

Vera: Ja [...] minä opiskelen taidekoulussa. Ja minä tykkään taidekoulusta, koska se on vähän eri... erilainen kuin Venäjällä ja Suomessa on vapaa.

Vera: Nii. Joo ja nyt minä opiskelen karate-kurssilla.

Vera: Öö, joo minä harrastan vielä valokuvaamista. Joo ja lukemista. Ja joskus minä katsoin elokuvia.

Anna-Maria: Joo.

Vera: Joo, ja mitä vielä... jaa... tava... tapaan ystävän kanssa. Joo, Joensuussa.

Vera kuvasi, että hän oli tutustunut MAVA-koulutuksessa eri maalaisiin ihmisiin. Hänellä oli niin suomalaisia, venäläisiä kuin muun maalaisia ystäviä. Myös Yuma kertoi tutustuneensa suomalaisiin ja muun maalaisiin kavereihin, mutta hän ei ollut tutustunut Suomessa oman maalaisiin ystäviin. Yusuf puolestaan kertoi tutustuneensa suomalaisiin koulukavereihin, mutta vapaa-ajalla hän vietti aikaansa eri maalaisten kavereiden kanssa.

Sari: Onks sulla tuota paljon suomalaisia ystäviä? Ootko sä tutustunut suomalaisiin miten hyvin?

Yusuf: No ei oikeasti mulla on niin paljon suomalaisia ystäviä, mutta koulussa ainakin on. Mutta tuota koulun ulkopuolella ei oo mulla niin suomalaisia ei oo yhtään ketään sanotaan näin. Facebookissa ainakin jotkut ja tuota koulussa on niin paljon kavereita suomalaisia koulussa.

Sari: Miten sitten koulun ulkopuolella, minkä maalaisia kavereita sulla on?

Yusuf: Ai, koulun ulkopuolella mulla on... joku siis ainakin afrikkalaisia kavereita, jotka opiskelevat yliopistossa tai aasialaisia kavereita, jotka opiskelevat tällä hetkellä Joensuun yliopistossa. Paljon kavereita koulun ulkopuolella.

Sari: Onks se helpompi tutustua ulkomaalaisiin kuin sitten suomalaisiin?

Yusuf: Niin varmaan, mie alussa kerroin teille, että se on helpompi tutustua... ulkomaalaiset opiskelijoita kuin suomea tai suomalaisia, kun vähän niinku eri kulttuuria. Niin...

Haastateltavien ajatukset Suomessa asumisesta tulevaisuudessa vaihtelivat. Yuma pohti, että hän haluaisi asua Suomessa, sillä *tämä on hyvä maa*. Vera puolestaan kertoi, että hän haluaisi opiskella Suomessa. Kysyttäessä, haluaisiko hän asua Suomessa vai jossain ulkomailla tulevaisuudessa, hän ei tiennyt vielä. Yusuf kertoi toiveekseen asua Suomessa. Hän kertoi olevansa tyytyväinen nykyiseen asuinpaikkakuntaansa.

Anna-Maria: Joo. Mites sitte ku sä valmistut, niin haluaisitko asua edelleen täällä Suomessa vai muuttaa jonnekin?

Yuma: No varmaan Suomessa.

Anna-Maria: Haluat Suomessa asua? Joo. Osaatko sanoa miksi just Suomessa?

Yuma: Miksi haluat muuttaa. Tämä on hyvä maa.

Anna-Maria: Haluaisitsä asua sitten Suomessa tulevaisuudessa vai jossain ulkomailla?

Vera: En tiedä. Voi olla. Niih...

Taulukkoon 6 on koottu ne tekijät, jotka ovat vaikuttaneet tyyppitarinoiden rakentumiseen. Tyyppitarinoiden rakentumisessa olemme käyttäneet apuna haastatteluista nousseita yhdenmukaisia teemoja. Tyyppitarinoissa *Nopeasti työelämään* ja *Ahkerat opiskelijat* haas-

tateltavien välillä on myös eroja, esimerkiksi suomen kielen taidon suhteen.

TAULUKKO 6. Tyypitarinoita erottelevat tekijät

Tyypittelyn peruste	Suomeen asettuneet	Nopeasti työelämään	Ahkerat opiskelijat
Ikä	Haastateltavat keski-ikäisiä, elämäkokemusta	Haastateltavat nuoria	Haastateltavat nuoria
Kielitaito	Kehittynyt suomen kielen taito	Heikko suomen kielen taito	Kehittynyt suomen kielen taito
Koulutus / työkokemus	Koulutusta ja työkokemusta lähtömaassa	Peruskouluopintoja lähtömaassa	Peruskouluopintoja lähtömaassa
Kerronnan laajuus	Narratiivinen kerronta	Niukka kerronta	Laajaa kerrontaa omasta elämästä
Valmentavan koulutuksen merkitys	Suomen kielen taidon kehittyminen, sopeutuminen suomalaiseseen yhteiskuntaan	Suomen kielen taidon kehittyminen, arvosanojen nousu, työharjoittelut merkityksellisiä	Suomen kielen taidon kehittyminen
Ohjaus / tuki	Arkielämän asioiden hoitaminen, kiitollisuus saadusta avusta	Jatko-opinnot, tulevaisuuden suunnittelu, koulutehtävät	Jatko-opinnot, tulevaisuuden suunnittelu
Tulevaisuudensuunnitelmat	Realistiset tulevaisuudensuunnitelmat, tietoisuus siitä, että Suomessa täytyy kouluttautua, valmistuminen, työllistyminen Suomessa	Työnteko, ”kapeakatseisuus”, ei välttämättä varasuunnitelmia	Tietoisuus siitä, että Suomessa täytyy kouluttautua, selkeät alat / ammatit, joihin haluaa työllistyä, varasuunnitelmat
Haaveet	Konkreettiset haaveet (omakotitalo), omiin lapsiin liittyvät toiveet, asuminen Suomessa tulevaisuudessa	Halu tehdä työtä	Haaveena jatko-opinnot ja työnteko

6.4 Yhteenveto tyypitarinoiden pohjalta

Tutkielmassamme olemme selvittäneet, millainen merkitys valmistavalla koulutuksella on maahanmuuttajaopiskelijoille ollut ja millaisia tulevaisuudensuunnitelmia heillä on. Maahanmuuttajaopiskelijoiden puheessa korostui kielitaidon merkitys suhteessa kouluttautumiseen ja työllistymiseen. Suurin osa haastateltavista halusi oppia suomen kieltä yhä pa-

remmin. Tähän samaan johtopäätökseen tulivat myös Eloholma ja Kauppila (2012) teke­mässään pro gradu -tutkielmassa. Kielitaito nähtiin väylänä ammatilliseen koulutukseen pääsemiselle ja edelleen työllistymiselle. Kielitaito onkin merkittävin tekijä maahanmuutta­jien työllistymiseen vaikuttavista tekijöistä (ks. Antikainen 2010, 80). Yhteinen kieli kanta­väestön kanssa vaikuttaa yksilön elämän kaikilla osa-alueilla ja sen heikkous tai puute vaikeuttaa maahanmuuttajan kotoutumista ja sopeutumista uuteen kulttuuriin. Kielitaito on merkittävä tiedonsaannin, kommunikoinnin, asioinnin ja yhteiskuntaan vaikuttamisen kan­nalta (ks. Bergbom ym. 2007, 66). MAVA-koulutuksen tärkeimpinä anteina haastateltavien mielestä olivat juuri suomen kielen taidon kehittyminen suomalaiseseen koulutusjärjestel­mään ja kulttuuriin tutustumisen rinnalla. Kielen oppimisen kannalta omalla motivaatiolla on suuri merkitys.

Työllistymisen kannalta maahanmuuttajien pitäisi osata suomen kieltä sujuvasti, sillä työnantajat korostavat suomen kielen taitoa työhönoton kriteerinä. Täten heikko suomen kielen taito vaikeuttaa usein maahanmuuttajien työllistymistä. Maahanmuuttajien on oltava tietoisia suomalaisen yhteiskunnan periaatteista ja normeista, kuten täsmällisyydestä ja säännöllisyydestä koulussa ja työelämässä. Maahanmuuttajille tulisi antaa realistinen ku­va siitä, millaisia vaikeuksia etnisen vähemmistön edustajat saattavat kokea työelämässä. Ohjattaville olisi tärkeää kertoa myös siitä, millä keinoin he voivat itse parantaa työnsaan­timahdollisuuksiaan. Kielitaidon lisäksi työmarkkinoilla menestymistä parantaa tehokkuus­käsityksen, ahkeruuden ja yritteliäisyyden omaksuminen. (Lairio ym. 2001, 145, 153, 160.) Tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että MAVA-koulutus on toiminut apuna suomalaiseseen yhteiskuntaan sopeutumisessa.

Tulevaisuuttaan haastateltavat tarkastelivat hyvin konkreettisten haaveiden kautta. Haas­tateltavien tulevaisuuden haaveet liittyivät opiskelupaikan saamiseen, meneillään olevien opintojen loppuun saattamiseen ja työllistymiseen. Samansuuntaisia tuloksia saivat myös Honkasalo ym. (2007) omassa tutkimuksessaan. Heidän tutkimuksessaan nuoret toivat esille myös perheen perustamisen yhdeksi haaveekseen. Tätä eivät tämän tutkielman nuoremmat haastateltavat tuoneet haastattelutilanteessa esille. Heidän suunnitelmansa sijoittuivat lähitulevaisuuteen, kuten opiskelupaikan saamiseen. Jäimme pohtimaan, joh­tuiko se, ettei haaveita perheen perustamisesta tuotu esille, esimerkiksi siitä syystä, että haastateltavat ymmärsivät haastattelukysymykset suppeasti vain ammatinvalintaan liitty­väksi. Toisaalta haastateltavat eivät välttämättä halunneet kertoa henkilökohtaisia asioi­taan haastattelussa ja sen vuoksi tulevaisuudensuunnitelmat painottuivat ammatinvalin­taan. Pohdimme myös sitä, ovatko haastateltavat ylipäättänsä kasvaneet sellaisissa kult-

tuureissa, joissa olisi tapana pohtia omaa tulevaisuuttaan tai omia haaveita, kun arjen tuomat haasteet ovat vieneet kaiken ajan (vrt. Wilhelmsson 2004).

Monissa kulttuureissa ei keskustella unelmista ja toiveista, sillä arjen asiat vievät kaiken ajan. Uskonnolliset opit saattavat vahvistaa käsitystä siitä, että elämään ei pysty itse paljoakaan vaikuttamaan. Lisäksi monissa kulttuureissa ei tunneta psykologiaa tai puhuta ihmisen sisäisestä elämästä ja tämän vuoksi nuori ei ole oppinut ilmaisemaan toiveitaan. Useissa maissa opiskelijan omilla toiveilla ei ole mitään merkitystä, eikä edes omassa kodissa nuorilta kysytä, mitä he haluavat. Kasvatus perustuu kulttuuriin, jossa vanhemmat tietävät, mikä lapsen tai nuoren etu on ja sen mukaan toimitaan. Tämä vaikuttaa varmasti koko ammatinvalintaprosessiin. Maahanmuuttaja elää usein kahden kulttuurin välimaastossa ja se vaikuttaa hänen identiteettiinsä. Ristiriitatilanteeseen joutuessaan hän kuitenkin usein pitää vahvasti kiinni omasta kulttuuristaan ja siitä saaduista vastauksista. (Wilhelmsson 2004, 169, 172, 174.) Jäimme pohtimaan sitä, voisiko myös näillä tekijöillä olla vaikutusta siihen, etteivät haastateltavat lähteneet kertomaan muista unelmistaan ja toiveistaan, vaan pitäytyivät kouluttautumiseen ja työllistymiseen liittyvissä asioissa.

Vakaa ja turvallinen elämä Suomessa heijastui haastateltavien kerronnassa, kun he pohivat, missä he haluaisivat tulevaisuudessa asua. Tämän hetkistä elämää Suomessa tarkasteltiin suhteessa siihen, millainen tilanne lähtömaassa oli ollut, kun haastateltava oli sieltä lähtenyt pois. Suurin osa haastateltavista olivat tyytyväisiä nykyiseen asuinpaikkaansa ja uskoivat jäävänsä sinne myös tulevaisuudessa. Osa mainitsi olevansa valmiita muuttamaan toiselle paikkakunnalle töiden perässä.

Haastateltavat olivat varsin tyytyväisiä saamaansa ohjaukseen ja tukeen niin MAVA-koulutuksen kuin ammatillisen peruskoulutuksen aikana. Ohjausta ja tukea he ovat saaneet opiskelutehtävien tekemiseen sekä jatko-opintojen ja tulevaisuuden suunnitteluun. Osa haastateltavista mainitsi saaneensa neuvoja myös arkielämään liittyvissä asioissa. Haastateltavien kuvauksista heijastui kiitollisuus suomalaista opetus- ja ohjaushenkilöstöä kohtaan.

Haastateltavien tärkeimmäksi tulevaisuuden odotukseksi nousi ammattiin valmistuminen ja työllistyminen. Kouluttautumisen merkitys ymmärrettiin väylänä työllistymiselle Suomessa. Osa haastateltavista toi esille sen, että heidän kotimaissaan pystyi työllistymään ilman muodollista koulutustakin, mutta Suomessa se on lähes mahdotonta. Työllistyminen on yksi merkittävimmistä tekijöistä, joka tukee uuteen kotimaahan integroitumista (ks. Forsander 2009, 59).

Tulkintojen ja johtopäätösten tekemisessä tulee olla hyvin varovainen, sillä kuten Rastas (2009) toteaa, vaikuttaa kulttuuritaustamme kokemuksiimme ja tulkintoihimme ympäröivästä todellisuudesta. Tämä vaikuttaa edelleen siihen, kuinka haastattelija ja haastateltava ymmärtävät toisiaan. Näistä johtuen tutkijan tulee olla varovainen tehdessään tulkintoja haastatteluaineistosta. (Rastas 2009, 64.) Lisäksi keräämämme aineisto on varsin pieni ja haastateltavien tuottama kerronta oli osalla haastateltavista verrattain suppeaa, minkä vuoksi pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei voi lähteä aineiston pohjalta tekemään.

7 POHDINTA

Tutkimusprosessimme on kestänyt vuoden. Jo alussa tiedostimme, että maahanmuuttajia haastateltaessa voi tulla eteen kielellisiä haasteita. Pyrimme etukäteen valmistautumaan pohtimalla tarkkaan teemahaastattelun kysymyksiä ja testaamalla haastattelurungon etukäteen. Yllätyimme kuitenkin siitä, kuinka haastavaa maahanmuuttajaopiskelijoiden oli tuottaa kuvailevaa kerrontaa. Esimerkiksi ohjaukseen ja tukeen liittyvät kysymykset eivät tuottaneet syvällisempää pohdintaa. Kielellisistä haasteista huolimatta saimme luotua aineistostamme kolme tyyppitarinaa: *Suomeen sopeutuneet*, *Nopeasti työelämään* ja *Ahkerat opiskelijat*. Vaikka tyyppitarinat eivät ole täysin puhtaita, löysimme kuitenkin haastateltavista yhtäläisyyksiä siten, että pystyimme luomaan niistä tarinat. Merkittävimpinä yhtäläisyyksinä tyyppitarinoissa olivat haastateltavien yhdenmukaiset tulevaisuudensuunnitelmat.

Haastateltavien suomen kielen taitotaso ja toisaalta meidän kokemattomuutemme haastatella eri kulttuuritaustoista tulevia henkilöitä toi haastavuutta haastatteluille. Osa haastateltavista puhui lyhyestä Suomessa olo ajastaan huolimatta hyvin suomea, toisille puolestaan suomen kieli tuotti huomattavia haasteita, vaikka he olivatkin asuneet Suomessa pidempään. Kielitaito tuotti ongelmia molemminpuolisen ymmärryksen syntymiselle. Haastateltavat eivät aina ymmärtäneet kysymyksiämme ja jouduimme miettimään tarkkaan, kuinka jonkin asian voi kysyä toisella tavalla haastateltavalta. Avoimet kysymykset eivät toimineet kaikkien haastateltavien kohdalla ja haastattelijoina jouduimme antamaan haastateltaville esimerkkejä, jos kysymyksen ymmärtäminen oli vaikeaa. Esimerkit saattoivat vaikuttaa siihen, kuinka haastateltava alkoi rakentaa vastausta esitettyyn kysymykseen.

Anna-Maria: Okei, joo, joo. Mitä sä oot tehny sitten täällä Suomessa?

Sarai: Mitä?

Anna-Maria: Kun tulit Suomeen, niin öö menitkö kouluun vai?

Sarai: Joo, minä menin kouluun. öö, suomen kielen kurssille.

*Anna-Maria: Okei, joo.
Sara: Neljä ker... Neljä kurssi.*

Tutkimusaineistomme kerääminen haastatteluin oli kuitenkin ainoa keino saada maahanmuuttajaopiskelijoiden oma ääni kuuluviin selvittäessä heitä koskettavista asioista. Tutkielmamme tarkoituksen kannalta ei tutkielmamme olisi voinut toteuttaa muutoin kuin haastattelun keinoin. Maahanmuuttajia koskettavien asioiden selvittäminen muilta kuin heiltä itseltään ei kerro sitä, kuinka he itse asiat kokevat. Tutkielmamme on tuonut merkittävää tietoa nimenomaan maahanmuuttajaopiskelijoiden omasta näkökulmasta.

Pohdimme tutkielmamme tekemisen aikana lisäksi sitä, miten haastateltavat kokivat itsensä suhteessa meihin haastattelijoihin. Ajattelivatko he meidät vertaisikseen vai auktoriteeteiksi? Eri kulttuureissa esimerkiksi opettajat saatetaan nähdä henkilöinä, joita halutaan miellyttää. Mietimme myös sitä, vastasivatko haastateltavat esitettyihin kysymyksiin siten kuin he olettivat meidän toivovan vai pystyivätkö he olemaan rehellisiä arvioidessaan esimerkiksi sitä, millaista hyötyä MAVA-koulutuksesta on ollut heidän opintopolullaan. Koemme myös, että oli hankalaa pohjustaa tutkielmamme ja sen tavoitetta haastateltaville. Kerroimme, että opiskelemme opinto-ohjaajiksi ja tämä on opintoihimme liittyvä työ, johon haastatteleminen maahanmuuttajaopiskelijoita. Osa haastateltavista kysyi haastattelun kuluessa lisätietoja tutkielmastamme.

Haastattelutilanteessa oli hyötyä siitä, että haastateltavia oli kaksi. Toisen esittäessä kysymyksiä, toinen pystyi tarkkaavaisesti kuuntelemaan sitä, mitä haastateltava sanoo. Tällöin tarkkailijalla oli mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä haastateltavalle. Myös vaikeiden käsitteiden selittäminen omin sanoin oli helpompaa, kun tilanteessa oli kaksi haastateltajaa. Koemme, ettei haastateltavia häirinnyt kahden haastateltajan läsnäolo. Päinvastoin kahden haastateltajan läsnäolosta oli ainoastaan hyötyä esimerkiksi haastattelukysymysten selventämisessä. Seuraava sitaatti havainnollistaa tätä:

Anna-Maria: Kerrotko vielä, mitä opiskelet siellä [...]?
Marina: En ymmärrä kysymystä.
Sari: Mitä opiskelet?
Marina: Aa, mikä ala. Kotityö-puhdistusala.

Teemahaastattelurunkoa emme lopulta käyttäneet haastatteluissa sellaisenaan, vaan muokkasimme sitä kunkin haastateltavan kielitaidon mukaisesti. Myös alkuperäiset tutkimuskysymyksemme muuttuivat tutkielmamme edetessä, sillä emme saaneet alkuperäisiin tutkimuskysymyksiin vastauksia aineistomme pohjalta. Alkuperäisenä suunnitelmana oli myös vertailla MAVA-koulutuksen ja ammattiopiston opiskelijoiden vastauksia, mutta ai-

neiston keräämisen jälkeen se ei tuntunut enää luontevalta, sillä ryhmien välillä ei ollut selkeitä eroja, joita olisimme voineet vertailla. Sen vuoksi päätimme käsitellä aineistoamme yhtenä kokonaisuutena.

Tutkielmamme johtopäätösten tekemisessä on oltava varovainen, sillä aineistomme oli niukka. Tutkielmamme tarkoitus olikin saada tietoa yksittäisten maahanmuuttajien tulevaisuudensuunnitelmista. Tarkoitus ei ole yleistää tuloksia kaikkia maahanmuuttajaopiskelijoita koskevaksi. Kielitaidon vaikutus oli nähtävissä ryhmien välillä haastatteluissa. MA-VA-koulutuksen opiskelijat olivat vastauksissaan paljon lyhytsanaisempia kuin ammatitopiston opiskelijat. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi MAVA-koulutuksessa olevien opiskelijoiden heikompi suomen kielen taito. Emme voi olla varmoja, ymmärsivätkö haastateltavat heille esitettyjä kysymyksiä tai ymmärsikö haastattelija, mitä haastateltava tarkoitti vastauksellaan. Tästä esimerkkinä on seuraava sitaatti:

Ilja: No joo. Minä kirjoittaa kielikoe ammattikoulussa, sitten käy kirjoittaa Joensuuissa lähihoitajakoe. Ja en tiää, käykö se hyvin jos en käy oppii lähihoitaja, käy kymppiluokka [...]

Anna-Maria: [...]

Ilja: Joo. Sit vielä yks kerta tekee, no jos en käy lähihoitaja, tekee ensi vuonna vielä yks kerta lähihoitajakoulu, koska halua käydä se ammatti.

Anna-Maria: Joo. Eli sä haluat lähihoitajaksi?

Ilja: Joo.

Anna-Maria: Joo. Mihin, mitä töitä sä haluaisit tehdä sitten...?

Ilja: Noo, ihan sama. Noo lapsen kanssa tai ukon ja mummon kanssa.

Anna-Maria: Joo. Niinpä. Ootko hakenu muihin koulutuksiin sitten kun lähihoitaja?

Ilja: Ei.

Anna-Maria: Joo.

Ilja: No varmaan rakentamis ja autoala, ei mittään muuta.

Anna-Maria: Niihin oot hakenu myös vai?

Ilja: Joo. kirjoittaa viesti.. No ei viesti kirje se ammattikoulu.

Anna-Maria: Joo.

Ilja: No en tekee ei mittää se koulu kirjoittaa testit, ei mittää. kirjoittaa yks testi lähihoitajien ei mittään muuta.

Haastatellut maahanmuuttajaopiskelijat haaveilivat ammatin saamisesta ja työnteosta tulevaisuudessa. Osa haastateltavista piti työharjoitteluita opintojen parhaana antina. Pohdimmekin, olisiko mahdollista lisätä maahanmuuttajien oppisopimuskoulutusta, jolloin he pääsisivät työnteon ohessa kehittämään kielitaitoaan työelämässä ja opiskelemaan käytännönläheisessä ympäristössä. Koulutukseen pääsy ja kielitaito ovat haasteellisia maahanmuuttajille, vaikka kyvyt osallistua ja tehdä töitä olisivat hyvät. Maahanmuuttajilla saattaa olla lähtömaassaan opittuja taitoja, joita he voivat hyödyntää Suomessa niin koulutuksessa kuin työpaikoilla. Ylen (2016b) uutisen mukaan monissa työharjoittelupaikoissa pärjätään elekielellä ja englannilla, eikä suomen kielen taito merkitse harjoittelupaikan

löytämisessä. Asiakastilanteissa suomen kielen osaaminen on tärkeää, mutta monilla aloilla riittää, että harjoittelun ohjaaja pystyy ohjeistamaan jollakin yhteisellä kielellä tai elekielellä. Työelämään kiinnittyminen edistää maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseseen yhteiskuntaan sekä ehkäisee syrjäytymistä osallisuuden kautta.

Yhtenä ohjauksen tavoitteena on tavoittaa kullekin ohjattavalle erityinen polku. Pohdimme ohjauksen merkitystä osana maahanmuuttajaopiskelijoiden tukemista. Koemme, että varasuunnitelmien tekeminen on tärkeää niin maahanmuuttajille kuin kantasuomalaisille. Haastatteluissa kaikki haastateltavat eivät osanneet sanoa, mitä he tekevät, jos eivät pääse opiskelemaan. Tärkeää olisikin ohjauksellisin keinoin tehdä jokaiselle opiskelijalle varasuunnitelma ja keskustella myös siitä, ettei elämä mene aina suunnitelmien mukaisesti.

Tutkielman toteuttaminen parityöskentelynä oli antoisaa, sillä pystyimme tukemaan toisiamme työskentelyssä. Parityöskentely antoi erilaisia näkökulmia tutkielmamme eri vaiheissa ja helpotti haastattelujen toteutuksessa. Prosessimme aikana olemme oppineet paljon maahanmuuttajista etsimämme tutkimustiedon ja keräämämme aineiston pohjalta. Merkittävin anti on ollut haastateltavien kohtaaminen ja heidän tarinoidensa kuuleminen. Tärkeä anti on ollut myös kommunikointi maahanmuuttajien kanssa. Olemme ymmärtäneet, että yhteisen ymmärryksen saavuttaminen ohjaustilanteessa eri kulttuuritaustasta tulevan ohjattavan kanssa vaatii aikaa. Uskomme, että tämän prosessin tuomasta kokemuksesta on hyötyä meille tulevina ohjaajina.

Tutkielmamme antoi arvokasta tietoa maahanmuuttajaopiskelijoiden ajatuksista. Tutkielma on tärkeä myös siitä syystä, että maahanmuuttajien oma ääni on saatu tällä tavalla esille. He ovat oman elämänsä asiantuntijoita, joten he osaavat parhaiten kuvata omaa kotoutumispolkuaan ja siihen liittyviä onnistumisia ja haasteita. Koemme, että maahanmuuttajien ohjauksen tutkimus on tärkeää, jotta aiheesta saataisiin lisää tietoa maahanmuuttajien määrän kasvaessa Suomessa. Jatkotutkimusaiheiksi ehdotammekin, että olisi mielenkiintoista seurata, millaisena haastattelemiemme maahanmuuttajaopiskelijoiden tarina jatkuu opintojen päättymisen ja työllistymisen tiimoilta. Pääsivätkö MAVA-koulutuksessa olleet opiskelijat haluamiinsa opiskelupaikkoihin ja työllistyvätkö kaikki haastateltavat heitä kiinnostaville aloille. Entä jatkavatko ne haastateltavat ammatillisen peruskoulutuksen jälkeen korkeakouluun, joilla se oli haaveena haastatteluhetkellä. Mielenkiintoista olisi tutkia myös sitä, millaisena uusi VALMA-koulutus näyttäytyy maahanmuuttajien näkökulmasta katsottuna.

LÄHTEET

- Antikainen M. 2010. Matkalla suomalaiseksi ja hoiva-alan ammattilaiseksi? Venäläis- ja virolaistaustaisten naisten ja suomalaisuuden kohtaamiset kuulumista rakentamassa. Tutkimuksia 317. Helsinki: Yliopistopaino.
- Bergbom, B. & Giorgiani, T. 2007. Maahanmuuttajien suomen kielen taito. Teoksessa Vartia, M. Bergbom, B. Giorgiani, T. Rintala-Rasmus, A. Rajala, R. & Salminen, S. (toim.) Monikulttuurisuus työn arjessa. Helsinki: Työterveyslaitos, 65–84.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro.
- Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R. Valli & Aaltola, J. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 185–206.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Forsander, A. & Ekholm, E. 2001. Maahanmuuttajat ja työ. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm, P. Hautaniemi, A. Abdullahi, A. Alitolppi-Niitamo, E. Kyntäjä & N. Q. Cuong (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-Kustannus, 57–82.
- Forsander, A. 2002. Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D39/2002. Helsinki: Väestöliitto.
- Forsander, A. 2004. Tekeekö työ oikeaksi suomalaiseksi? Teoksessa T. Helne, S. Hänninen & J. Karjalainen (toim.) Seis yhteiskunta – tahdon sisään! Jyväskylä: Minerva Kustannus, 195–215.
- Hartikainen, S. 2004. Miten valmistava koulutus on auttanut maahanmuuttajaopiskelijoita – mitä valmistavan jälkeen? Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 86–99.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2009. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa J. Ruusu-vuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 189 - 222.
- Kasurinen, H. 2000. Nuorten tulevaisuusorientaatio. Teoksessa: J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus, 207–220.

- Kasurinen, H. 2004. Ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Teoksessa H. Kasurinen (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki: Opetushallitus, 40–56.
- Korhonen, V. & Puukari, S. 2013a. Ohjaussuhteen rakentuminen ja kulttuurien välinen dialogi. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 94–111.
- Korhonen, V. & Puukari, S. 2013b. Kohti monimuotoisuuden haltuunottoa – suunnistusmerkkejä matkalla tulevaan. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 366–379.
- Koskimäki, T. 2004. Maahanmuuttajien ammatillinen koulutus. Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 10–21.
- Lairio, M. & Puukari, S. 2004. Monikulttuurisuus osana korkea-asteen ohjauksen kehittämistä. Teoksessa H. Kasurinen (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään. Opetushallitus. 176–186.
- Lairio, M., Puukari, S. & Nissilä, P. 2001. Ohjauksen teoreettinen perusta. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 41–67.
- Launikari, M., Puukari, S. & Lairio, M. 2007. Maahanmuuttajien ohjauspalveluiden kehittäminen. Teoksessa H. Kasurinen & M. Launikari (toim.) CHANGES – Opinto-ohjauksen kehittyminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Helsinki: Erweko Painotuote, 190–233.
- Mammon, R., Pihlaja, L. & Pyyhtinen, A. 2013. Maahanmuuttajien ohjausta kehittämässä – kokemuksia Palapeli2 projektista. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 206–222.
- Martikainen, T. Saari, M. Korkiasaari, J. 2013. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 23–54.
- Nissilä, L. 2008. Maahanmuuttajien koulutus Suomessa. Teoksessa J. Kuusela, A. Etelälahti, Å. Hagman, R. Hievanen, K. Karppinen, L. Nissilä, U. Rönning & M. Siniharju (toim.) Maahanmuuttajaoppilaat ja koulutus – tutkimus oppimistuloksista, koulutusvalinnoista ja työllistymisestä. Helsinki: Edita Prima, 15–31.
- Peavy, R. V. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Helsinki: Psykologian Kustannus.
- Pietilä, I. 2013. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen oppimisprosessina. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 46–70.
- Puukari, S. & Korhonen, V. 2013. Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–31.
- Päivärinne, S. 2004. Kunnan kotouttamisohjelma ja ammatillinen koulutus. Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 24–29.

- Rastas, A. 2009. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 78–102.
- Rubin, A. 2002. Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa M. Kamppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (toim.) Tulevaisuuden tutkimus. Perusteet ja sovelluksia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 789–819.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2009. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Saukkonen, P. 2013. Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.
- Snellman, M. 2013. Nuorten maahanmuuttajien opintopolut – kokemuksia ja huomioita opintojen järjestämisestä. Maahanmuuttajanuoret Espoon aikuislukiossa ja heidän opintopolkunsa mahdollistaminen. Teoksessa M. Tarnanen, S. Pöyhänen, M. Lapalainen & S. Haavisto (toim.) Osallisena Suomessa -kokeiluhankkeiden satoa (Delaktig i Finland – skörden från försöksprojekten). Jyväskylä & Helsinki/Helsingfors: Jyväskylän yliopisto, Suomen Kulttuurirahasto & Svenska kulturfonden, 113–119.
- Syrjälä, E. 2013. Monikulttuurinen ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 248–257.
- Syrjälä, E. 2004. Maahanmuuttajien opinto-ohjaaja. Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 70–75.
- Tanskanen, S. & Härkönen, S. 2004. Monikulttuurisen ohjauksen haasteita. Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 76–84.
- Torvinen-Artimo, M. 2004. Maahanmuuttajanuoret kohti ammattia – käytännön kokemuksia. Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 93–99.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Väljärvi, J. 2004. Opinto-ohjaus tasa-arvoisen osaamisen mahdollistajana. Teoksessa H. Kasurinen. (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki: Opetushallitus, 21–39.
- Wilhelmsson, N. 2004. Miten saada vaikeimmassa asemassa olevat maahanmuuttajanuoret ammatilliseen koulutukseen? Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 164–177.

Internet-lähteet

- Aluehallintovirasto. 2015. <https://www.avi.fi/web/avi/avi-ita-suomi-toiminta-ja-tehtavat#.VvAf-BKLTdR> [luettu 21.3.2016]

- Bartis, I. & Karjunen-Aguilar, S. 2010. Maahanmuuttajan työpaikkaohjaamistilanteeseen valmistautuminen. Teoksessa I. Bartis (toim.) Maahanmuuttajataustaisen ohjaus koulutuksessa ja työelämässä, 37–40. <http://blogs.helsinki.fi/koulutuksesta-tyoelamaan/files/2010/11/Maahanmuuttajataustaisen-ohjaus-koulutuksessa-ja-tyoelamassa-Palmenian-julkaisu-20101.pdf> [luettu 29.4.2015]
- Eloholma, S. & Kauppila, E. 2012. "Minä sanoin opettajalle ensin haluaisin löytää työtä jos minä voin" – Maahanmuuttajien kokemuksia MAVA-koulutuksesta. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen Pro gradu -tutkielma. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40188/URN:NBN:fi:jyu:201211072879.pdf?sequence=1> [luettu 11.9.2015]
- Finlex. 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen muuttamisesta. <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150451> [luettu 2.3.2016]
- Honkasalo, V., Harinen, P. & Anttila, R. 2007. Yhdessä vai yksin erilaisina? Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 15. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf> [luettu 8.1.2016]
- Jauhola, L. 2010. Maahanmuuttajat ammatillisessa koulutuksessa. Tilastokatsaus 2010. Raportit ja selvitykset 2010:11. http://www.oph.fi/download/131054_Maahanmuuttajat_ammattillisessa_koulutuksessa.pdf [luettu 5.2.2015]
- Järvi, S. 2013. Monikulttuurisen ohjauksen ajankohtaistuminen ammattikorkeakouluissa. Elinikäisen ohjauksen verkkolehti. <http://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2013/07/02/monikulttuurisen-ohjauksen-ajankohtaistuminen-ammattikorkeakouluissa/> [luettu 29.4.2015]
- Kapanen, K. & Kantosalo, M. 2009. Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus. Tilannekatsaus lukuvuodesta 2008–2009. Opetushallitus. Moniste 8/2009. http://www.oph.fi/download/120976_Maahanmuuttajien_ammattilliseen_peruskoulutukseen_valmistava_koulutus.pdf [luettu 6.2.2015]
- Kilpinen, J. 2009. Maahanmuuttajien ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttämiselvitys. Moniste 9/2009. http://www.oph.fi/download/119385_Maahanmuuttajien_ammattillisen_peruskoulutuksen_keskeyttamiselvitys.pdf [luettu 3.3.2016]
- Koivumäki, K. 2010. Monikulttuurinen ohjaus – käsitteitä ja sovelluksia työpaikoilla. Teoksessa I. Bartis (toim.) Maahanmuuttajataustaisen ohjaus koulutuksessa ja työelämässä, 50–58. <http://blogs.helsinki.fi/koulutuksesta-tyoelamaan/files/2010/11/Maahanmuuttajataustaisen-ohjaus-koulutuksessa-ja-tyoelamassa-Palmenian-julkaisu20101.pdf> [luettu 29.4.2015]
- Korpela, J., Kantosalo, M., Koskimäki, T. & Kärki, S.-L. 2013. Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus. Tilannekatsaus lukuvuodesta 2011–2012. Opetushallitus. Koulutuksen seurantaraportit 2013:2. http://www.oph.fi/download/147308_Maahanmuuttajien_ammattilliseen_peruskoulutukseen_valmistava_koulutus.pdf [luettu 6.2.2015]
- Maahanmuuttovirasto. 2015. http://www.migri.fi/download/64996_Tilastograafit_2015_valmis.pdf?4dec81ca7c3ed388 [luettu 7.3.2016]
- Miettinen, A. 2015. Väestöliitto. Maahanmuuttajat. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/ [luettu 16.2.2015]

- Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011. http://www.tem.fi/files/29457/TEM_12_2011_netti.pdf [luettu 5.2.2015]
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2011. Yleisten kielitutkintojen taitotasot. http://www.oph.fi/download/169733_Taitotasokuvaukset_CEFR.pdf [luettu 5.1.2016]
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm01.pdf?lang=fi> [luettu 8.1.2016]
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/maahanmuuttajien_koulutuksen_kehittaaminen/index.html [luettu 17.2.2015]
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:1. <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/okm1.pdf> [luettu 3.3.2016]
- Opetushallitus. 2001. Maahanmuuttajat kotoutuvat – koulutus sen tukena. http://www.oph.fi/download/121979_kotokirja.pdf [luettu 5.2.2015]
- Opetushallitus. 2011. Yleisten kielitutkintojen taitotasot. http://www.oph.fi/download/169733_Taitotasokuvaukset_CEFR.pdf [luettu 23.3.2016]
- Opetushallitus. 2015a. Kielitaidon tasojen kuvausasteikko. http://www.oph.fi/download/111628_KIELITAIDON_TASOJEN_KUVAUSASTEIKKO.pdf [luettu 11.9.2015]
- Opetushallitus. 2015b. Koulutuksen perusteet. Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Määräys 5.11.2015. http://www.oph.fi/download/166555_Maarays_5_011_2015_Ammatilliseen_peruskoulutukseen_valmentava_koulutus.pdf [luettu 11.9.2015]
- Opetushallitus. 2016a. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot/opintojen_rakenne [luettu 11.1.2016]
- Opetushallitus. 2016b. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot/ammattiin_opiskelevien_opinto-ohjaus [luettu 3.3.2016]
- Opetussuunnitelman perusteet. 2008. Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus. http://www.oph.fi/download/140362_MaahanmuuttajatOPS_2008.pdf [luettu 6.2.2015]
- Opintopolku. 2016a. <https://opintopolku.fi/wp/valintojen-tuki/maahanmuuttajien-koulutus/> [luettu 2.3.2016]
- Opintopolku.fi. 2016b. <https://opintopolku.fi/wp/fi/ammattillinen-koulutus/ammattillisen-koulutuksen-valintaperusteet-kayttoon/kielikokeet/> [luettu 2.3.2016]
- Opintopolku.fi. 2016c. <https://opintopolku.fi/wp/ammattillinen-koulutus/ammattillisen-koulutuksen-valintaperusteet-kayttoon/harkintaan-perustuva-valinta/> [luettu 22.3.2016]
- Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä. 2014. Valmistavat koulutukset. <http://www.pkky.fi/oppilaitokset/ammattiopisto/joensuu-palvelut/ajankohtaista/Sivut/Valmistavat-koulutukset-2014-2015.aspx> [luettu 5.1.2016]
- Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä. 2016a. <http://www.pkky.fi/pkky> [luettu 9.3.2016]

- Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä. 2016b. <http://www.pkky.fi/oppilaitokset/ammattiopisto> [luettu 9.3.2016]
- Savolainen, L. 2015. Mavasta valmaksi. Näkemyksiä maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistavien ja valmentavien koulutusten muutosvaiheesta ja tehtävistä yhteiskunnassa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Kasvatustieteiden Pro gradu -tutkielma. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97658/GRADU-1435661544.pdf?sequence=1> [luettu 25.2.2016]
- Sisäministeriö. 2013. https://issuu.com/sisaministerio/docs/maahanmuuton_tulevaisuus_2020_low-r?e=0/6174010 [luettu 4.2.2015]
- Smahl, S. 2012. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavien koulutusten opiskelijoiden jatkokoulutus. Helsinki: Opetushallitus. http://oph.fi/download/155895_valmistavien_koulutusten_opiskelijoiden_jatkokoulutus.pdf [luettu 5.2.2015]
- Tilastokeskus. 2014. https://www.stat.fi/til/opiskt/2012/opiskt_2012_2014-01-29_fi.pdf [luettu 21.3.2016]
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 27/2012. Helsinki: Edita Publishing. https://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf [luettu 7.1.2016]
- Työministeriö. 2006. Työministeriön ohje maahanmuuttajien kotouttamisesta, kotouttamissuunnitelmasta ja kotoutumistuesta. O/10/2006. <http://www.finlex.fi/data/normit/25737-O102006TM.pdf> [luettu 10.5.2015]
- Vipunen. 2016. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fifi/Raportit/Ammatillisen%20koulutuksen%20ja%20lukiokoulutuksen%20yhteishaku.xlsb [luettu 8.3.2016]
- Virnes, E. 2013. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavien ja valmentavien koulutusten selkiyttäminen. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. http://www.oph.fi/download/152695_Valmistavien_ja_valmentavien_koulutusten_kehittaminen_29_10_2013_Elise_Virn.pdf [luettu 11.9.2015]
- Yle. 2015. Kielitaito ratkaisee, työllistyykö maahanmuuttaja vai ei. Yle 10.12.2015. http://yle.fi/uutiset/kielitaito_ratkaisee_tyollistyyko_maahanmuuttaja_vai_ei/8510717?ref=leikki-uu [luettu 9.3.2016]
- Yle. 2016a. Huono taloustilanne vaikeuttaa erityisesti maahanmuuttajien työllistymistä. Yle 17.2.2016. http://yle.fi/uutiset/huono_taloustilanne_vaikeuttaa_erityisesti_maahanmuuttajien_tyollistymista/8679573 [luettu 9.3.2016]
- Yle. 2016b. Ulkomaalaisen opiskelijan ei tarvitse osata suomea saadakseen harjoittelupaikan. Yle 25.2.2016. http://yle.fi/uutiset/ulkomaalaisen_opiskelijan_ei_tarvitse_osaata_suomea_saadakseen_harjoittelupaikan/8696690 [luettu 14.3.2016]

LIITTEET

LIITE 1. Kielitaidon tasojen kuvausasteikko (Opetushallitus 2011).

Yleisten kielitutkintojen taitotasot			EVK:n* asteikko
Ylin taso	6	Ymmärtää vaikeuksitta kaikenlaista puhuttua ja kirjoitettua kieltä. Ilmausten hienot sävyerot tuottavat enää harvoin vaikeuksia. Puhuu ja kirjoittaa erittäin sujuvasti tilanteeseen sopivalla tyylillä ja pystyy ilmaisemaan hienojakin merkitysvaihteita. Kieliopin ja sanaston hallinta on varmaa lähes kaikissa tilanteissa, ja pienetkin puutteet ovat harvinaisia.	C 2
	5	Ymmärtää kaikenlaista normaalitempoista puhetta, vaikka joskus ymmärtäminen voi vaatia ponnistelua, jos aihepiiri tai asian käsittely on vierasta. Ymmärtää rakenteellisesti ja kielellisesti monimutkaisia tekstejä ja oman aikamme kirjallisuutta. Puhuu ja kirjoittaa selkeästi ja sujuvasti erilaisista aiheista, mutta harvinaisten sanojen ja monimutkaisten lauserakenteiden käyttö saattaa kuitenkin tuottaa vaikeuksia.	C 1
Keskitaso	4	Ymmärtää normaalitempoista puhetta yleisistä aihepiireistä, mutta joitakin yksityiskohtia saattaa jäädä ymmärtämättä. Nopea puhekieli ja murteellisuudet tuottavat kuitenkin vaikeuksia. Ymmärtää vaivatta yleisiä aihepiirejä käsitteleviä tekstejä, joskin muutamat tekstin välittämät sävyerot voivat jäädä epäselviksi. Selviää melko hyvin erilaisissa sekä virallisissa että epävirallisissa puhetilanteissa. Pystyy kirjoittamaan sekä yksityisiä että puolivirallisia tekstejä ja esittämään ajatuksiaan yhtenäisinä kokonaisuuksina.	B 2
	3	Ymmärtää pidempää yhtäjaksoista puhetta ja keskeisen ajatuksen monista televisio- ja radio-ohjelmista, jos aihepiiri on tuttu ja puhetempo normaali. Ymmärtää tavallisia jokapäiväisen elämän tekstejä, mutta vaativimmat tekstit, joiden aihepiiri on vieras, saattavat tuottaa vaikeuksia. Selviää tavallisimmissa käytännön puhetilanteissa ja pystyy kirjoittamaan yksinkertaista, yhtenäistä tekstiä tavallisista aiheista, vaikkakin kieliopilliset ja sanastolliset puutteet toisinaan vaikeuttavat ymmärtämistä.	B 1
Perustaso	2	Ymmärtää selkeää ja yksinkertaistettua puhetta, joka käsittelee jokapäiväisiä ja tuttuja asioita. Ymmärtää helposti lyhyitä, yksinkertaisia tekstejä ja saa selville pääasiat jokapäiväisen elämän aihepiirejä käsittelevistä teksteistä. Selviää rutiinomaisissa yksinkertaista tiedonvaihtoa vaativissa puhetilanteissa, vaikka ääntäminen tai kielen hallinta voi olla vielä puutteellista. Pystyy kirjoittamaan suppeita, yksinkertaisia tekstejä jokapäiväisistä asioista, mutta teksti voi olla hajanaista.	A 2
	1	Ymmärtää hitaasta ja selkeästä puheesta yksinkertaisia perustason ilmauksia, jotka liittyvät suoraan omaan elämään tai jotka koskevat välitöntä konkreettista ympäristöä. Pystyy ymmärtämään joitakin asioita helppotajuisista ja lyhyistä teksteistä. Selviää kaikkein yksinkertaisimmissa puhetilanteissa, mutta puhe on hidasta ja hyvin katkonaista ja ääntämisessä ja/tai kielen hallinnassa voi olla puutteita. Pystyy kirjoittamaan erittäin lyhyitä tekstejä, joissa on lukuisia kielellisiä puutteita.	A 1

Yleisten kielitutkintojen taitotasoasteikko on linkitetty empiirisesti eurooppalaisen viitekehysten (EVK) asteikkoon.

LIITE 2. Teemahaastattelurunko

(Keskustelu lähtee liikkeelle elämänviivasta)

Taustatiedot

Kertoisitko itsestäsi.

Mistä olet kotoisin?

Kuinka kauan olet asunut Suomessa?

Kuinka olet päätenyt asumaan Suomeen?

Muuitko yksin vai perheen kanssa Suomeen?

Kertoisitko, mitä teit kotimaassasi? (opiskelitko / olitko töissä?)

Mitä olet tehnyt Suomessa olon aikanaasi? (esim. koulutus, työ)

Mitä harrastuksia sinulla on?

Kuvailisitko suomen kielen taitoasi?

Oletko käynyt kielikurssia?

Kuinka kauan olet puhunut suomea?

Millä kielellä kommunikoit pääasiassa päivittäin? Mitä muita kieliä osaat?

MAVA-koulutus

Mikä sai sinut hakeutumaan MAVA-koulutukseen?

Mistä sait tietää MAVA-koulutuksesta? / Kuka ohjasi sinua hakeutumaan MAVA-koulutukseen?

Ovatko muut ihmiset vaikuttaneet päätökseesi hakeutua MAVA-koulutukseen? (esimerkiksi vanhemmat, sisarukset, puoliso) Millä tavalla?

Kertoisitko, millaista on ollut opiskella MAVA-koulutuksessa?

Oletko hakenut johonkin muuhun kouluun/koulutukseen Suomessa ennen MAVA-koulutusta?

Miksi olet valinnut opiskelun ammatillisella puolella? (eikä esim. lukiossa)

Olisitko voinut hakeutua suoraan ammatilliseen koulutukseen taitojesi puolesta osallistumatta MAVA-koulutukseen?

Mitkä tekijät ovat motivoineet suorittamaan MAVA-koulutuksen loppuun?

Millaisia odotuksia sinulla oli koulutuksesta? Miten nämä odotukset ovat toteutuneet?

Onko MAVA-koulutuksen aikana jatkosuunnitelmasi selkiytyneet?

Olivatko ne jo selvillä ennen valmentavaa koulutusta?

Ovatko suunnitelmasi muuttuneet koulutuksen aikana?

Miten MAVA-koulutus on tukenut sinua ammatinvalinnassa?

Lisäksi ammattioppilaitoksen opiskelijoilta kysytään seuraavat

Auttoiko MAVA-koulutus sinua tutustumaan suomalaiseen opiskelumailmaan?

Millä tavalla MAVA-koulutuksen käyminen on tukenut nykyisiä opintojasi?

Jos saisit nyt päättää, kävisitkö uudelleen MAVA-koulutuksen? Miksi/miksi et?

Uskotko, että MAVA-koulutuksella on merkitystä, kun haet töitä opintojesi jälkeen?

Olisitko pystynyt hakeutumaan ammatilliseen koulutukseen ilman MAVA-koulutusta?

Ohjaus ja tuki

Kun mietit omien opintojesi kulkua, keneltä olet saanut ohjaus/apua opintoihisi?

Kertoisitko tarkemmin, millaista ohjausta/apua olet saanut?

Keneltä olisit toivonut apua?

Minkälaista apua olisit toivonut?

Millaisissa tilanteissa olet saanut ohjausta? / Millaisissa tilanteissa olet tarvinnut ohjausta/apua?

Onko ohjaus tapahtunut kahden kesken vai ryhmässä?

Miten opinnot ovat mielestäsi edenneet?

Mitkä asiat ovat menneet hyvin? Mitkä ovat olleet haasteellisia?

Onko joku ollut tukemassa sinua?

Millaisia keskusteluja olet käynyt tulevaisuudestasi? (esim. millaisiin työssäoppimispaik-
koihin haluat hakeutua? Millaisessa työpaikassa haluat työskennellä?)

Kenen kanssa? Mitä olette keskustelleet?

Koetko saaneesi ohjausta / apua riittävästi?

Kuvailisitko tarkemmin: Mitä olisit kaivannut lisää? Entä mikä on ollut hyvää?

Millaista ohjausta/tukea kaipaisit jatkossa?

Tulevaisuudensuunnitelmat

Oletko suunnitellut tulevaisuuttasi? Suunnitteletko yleensä elämääsi? Miten tarkkoja
suunnitelmiasi ovat? Kerrotko lisää miksi olet suunnitellut/et ole suunnitellut?

Millaisia haaveita sinulla on tulevaisuudelta? Kertoisitko haaveistasi tarkemmin? Miten
tärkeinä pidät haaveitasi?

Kuinka uskot elämäsi etenevän?

Millä tavalla suhtaudut tulevaisuuteen? (positiivisesti/negatiivisesti)

Millaisena näet elämäsi 10 vuoden kuluttua?

Mitä teet (työ, opiskelu)? Missä asut (Suomessa, ulkomailla)? Kenen kanssa (puoliso,
lapsia)? Onko sinulla perhettä? Mitä teet vapaa-ajallasi?

Kuinka todennäköisenä pidät unelmiesi toteutumista?

Oletko varautunut muutoksiin, yllätyksiin tai pettymyksiin?

Mikä voisi estää unelmiesi toteutumista? / Mikä voisi olla syynä ettei unelmasi toteudu?

Mikä voisi edistää unelmiesi toteutumista? / Mikä voisi auttaa siinä että unelmasi toteutu-
vat?

Mitkä asiat vaikuttavat tulevaisuudensuunnitelmiisi?

Ketkä ovat tärkeitä ihmisiä elämässäsi, jotka vaikuttavat tulevaisuuteesi? Kertoisitko li-
sää?

Tarkennus vielä seuraaviin asioihin, elleivät ne ole tulleet esille jo haastattelun aikana

Ikä/syntymävuosi

Perhe ja sisarukset

LOPUKSI

(Tässä palataan tarkastelemaan elämänviivaa)

Mikä on ollut tärkein asia, joka on vaikuttanut elämässäsi? (esimerkiksi perhe, ystävät,
koulutus/työ, ohjaus... Voi tiedustella haastateltavan suhdetta perheeseen, ystäviin, tms.)

Mikä on ollut ratkaisevin asia elämäsi kannalta?

Mitä haluaisit vielä kertoa?

Haluaisitko keksiä itsellesi nimen, jota käytämme tutkielmassamme?

LIITE 3. Tutkimusluvut

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä	Muu päätös	1 (2)
Pohjois-Karjalan ammattiopisto Joensuu tekniikka ja kulttuuri		Dnro 189/12.00.02/2015
rehtori	16.4.2015	11 §

Tutkimuslupa Toivanen ja Laamanen

Asianosainen /asianosaiset

Anna-Maria Toivanen ja Sari Laamanen

Selostus asiasta

Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjauksen opiskelijat Anna-Maria Toivanen ja Sari Laamanen ovat anoneet lupaa tehdä tutkimusta Pohjois-Karjalan ammattiopiston opiskelijoista. Pro gradu -tutkielman aiheena on maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavassa koulutuksessa opiskelevien maahanmuuttajien tulevaisuudensuunnitelmat ja ohjaus suunnitelmien tukemisessa.

Päätös

Myönnän Anna-Maria Toivaselle ja Sari Laamaselle tutkimusluvan maahanmuuttaja-opiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmia ja ohjausta koskevaan tutkimukseen. Haasteltavien tulee olla täysi-ikäisiä.

Perustelut

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän hallintosääntö 1.1.2014, 11 §.

Oikaisuvaatimusohjeet

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianomainen) ja kunnan jäsen. Oikaisuvaatimus tehdään **kuntayhtymän hallitukselle**, os. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Tulliportinkatu 3, PL 70, 80101 Joensuu. E-mail pkky@pkky.fi. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianomaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä ja siitä on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Päätöksen voimaantulo

Kuntalain mukaan päätös on lainvoimainen, mikäli päätöksestä ei ole tehty oikaisuvaatimusta eikä otto-oikeutta ole käytetty oikaisuvaatimusajan kuluessa.

Lisätietoja

Lisätietoja päätöksestä antaa Jyrki Turunen puh. 0500 830 201 tai jyrki.turunen@pkky.fi.

Allekirjoitus

Joensuu 16.4.2015

Pohjois-Karjalan ammattiopisto Joensuu tekniikka ja kulttuuri

Jyrki Turunen
rehtori

Pohjois-Karjalan
koulutuskuntayhtymä

Muu päätös

2 (2)

Pohjois-Karjalan ammattiopisto Joensuu
tekniikka ja kulttuuri
rehtori

Dnro 189/12.00.02/2015

16.4.2015

11 §

TIEDOKSIANTO

Päätöksen nähtävänäpito

Tämä päätös on nähtävänä päätöspäivää seuraavan viikon keskiviikkona kello 9.00-14.30 Pohjois-Karjalan ammattiopisto Joensuu tekniikan ja kulttuurin toimistossa, Peltolankatu 4, 80220 Joensuu.

Tiedoksianto asianomaiselle (kuntalaki 95 §)

Asianosainen Anna-Maria Toivanen ja Sari Laamanen

- [] Lähetyt tiedoksi postitse tavallisella kirjellä (hallintolaki 59 §)
[] Lähetyt tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan (hallintolaki 60 §)
[] Luovutettu asianomaiselle _____

Vastaanottajan kuittaus

- [x] Muulla tavoin sähköpostilla

Tiedoksiantaja

Joensuu ²¹ 16.4.2015

Kirsi Iljina
johdon sihteeri

Tutkimuslupapäätös, Laamanen Sari ja Toivanen Anna-Maria

Asianosainen /asianosaiset

Sari Laamanen ja Anna-Maria Toivanen

Selostus asiasta

Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjauksen maisteriohjelman opiskelijat Sari Laamanen ja Anna-Maria Toivanen hakevat tutkimuslupaa pro gradu tutkielmansa aineistonkeruuseen. Tutkielman tavoitteena on kartoittaa maahanmuuttajaopiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmia ja opinto-ohjausta haastatteleamalla maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen opiskelijoita sekä ammattiopistoon jatko-opintoihin siirtyneitä maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen suorittaneita opiskelijoita. Tutkielman aikataulu ja tiivistelmä tutkimussuunnitelmasta ovat liitteenä.

Päätös

Sari Laamaselle ja Anna-Maria Toivaselle myönnetään tutkimuslupa.

Perustelut

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän hallintosääntö 1.1.2014, 11 §.

Oikaisuvaatimusohjeet

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianomainen) ja kunnan jäsen. Oikaisuvaatimus tehdään **kuntayhtymän hallitukselle**, os. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Tulliportinkatu 3, PL 70, 80101 Joensuu. E-mail pkky@pkky.fi. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianomaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä ja siitä on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Päätöksen voimaantulo

Kuntalain mukaan päätös on lainvoimainen, mikäli päätöksestä ei ole tehty oikaisuvaatimusta eikä otto-oikeutta ole käytetty oikaisuvaatimusajan kuluessa.

Lisätietoja

Lisätietoja päätöksestä antaa Timo Kortelainen puh. 013 244 2121 tai timo.kortelainen@pkky.fi.

Allekirjoitus

Niittylahti 16.6.2015

Pohjois-Karjalan ammattiopisto Niittylahti

Timo Kortelainen
rehtori

**Pohjois-Karjalan
koulutuskuntayhtymä**

Pohjois-Karjalan ammattiopisto Niittylahti
rehtori

muu päätös

16.6.2015

Dnro 167/12.00.02/2015
4 §

TIEDOKSIANTO

Päätöksen nähtävänäpito

Tämä päätös on nähtävänä päätöspäivää seuraavan viikon keskiviikkona kello 9.00-14.30 Pohjois-Karjalan ammattiopisto Niittylahden toimistossa, Niittylahdentie, 82220 Niittylahti.

Tiedoksianto asianomaiselle (kuntalaki 95 §)

Asianosainen Heli Mutanen

- [x] Lähetetty tiedoksi postitse tavallisella kirjeellä (hallintolaki 59 §)
 [] Lähetetty tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan (hallintolaki 60 §)
 [] Luovutettu asianomaiselle _____
Vastaanottajan kuittaus
 [] Muulla tavoin _____

Tiedoksiantaja

Niittylahti 16.6.2015

Katja Soininen
Katja Soininen
hallintosihteeri

**Pohjois-Karjalan ammattiopisto Joensuu palvelut, Rehtorin
tutkimuslupapäätös, Anna-Maria Toivanen ja Sari Laamanen**

Asianosainen /asianosaiset

Anna-Maria Toivanen ja Sari Laamanen

Selostus asiasta

Anna-Maria Toivanen ja Sari Laamanen opiskelevat Itä-Suomen yliopistossa opinto-ohjausta ja tekevät opintoihinsa liittyvää pro gradu -tutkielmaa, jonka tarkoituksena on kartoittaa maahanmuuttajaopiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmia sekä opinto-ohjausta.

Tutkimukseen tarvitaan haastateltaviksi kuusi (6) opiskelijaa, jotka ovat käyneet maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen ennen ammattiopistoon hakeutumista.

Päätös

Tällä päätöksellä myönnän tutkimusluvan Anna-Maria Toivaselle ja Sari Laamaselle maahanmuuttajaopiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmia sekä opinto-ohjausta koskevaan tutkimukseen.

Tutkimuksen toteuttamiseksi ja lisätietojen saamiseksi Anne-Maria Toivasen ja Sari Laamasen tulee olla yhteydessä koulutusjohtajiin.

Kaupan ja hallinnon alat; Heikki Hujanen, p. 050 554 0974, heikki.hujanen@pkky.fi
Palvelualat; Milja Halonen, p. 050 523 4251, milja.halonen@pkky.fi
Sosiaali- ja terveysalat; Ritva Pakarinen, p. 050 563 2186, ritva.pakarinen@pkky.fi

Perustelut

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän hallintosääntö 1.1.2014, 11 §.

Oikaisuvaatimusohjeet

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianomainen) ja kunnan jäsen. Oikaisuvaatimus tehdään **kuntayhtymän hallitukselle**, os. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Tulliportinkatu 3, PL 70, 80101 Joensuu. E-mail pkky@pkky.fi. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianomaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä ja siitä on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Päätöksen voimaantulo

Kuntalain mukaan päätös on lainvoimainen, mikäli päätöksestä ei ole tehty oikaisuvaatimusta eikä otto-oikeutta ole käytetty oikaisuvaatimusajan kuluessa.

Lisätietoja

Lisätietoja päätöksestä antaa rehtori Harri Pölönen puh. 050 563 2185 tai harri.polonen@pkky.fi.

Pohjois-Karjalan ammattiopisto Joensuu
palvelut
rehtori

Dnro 69/12.00.02/2015

13.4.2015

6 §

Allekirjoitus

Joensuu 13.4.2015

Pohjois-Karjalan ammattiopisto Joensuu palvelut

Harri Pölönen
rehtori

TIEDOKSIANTO Päätöksen nähtävänäpito

Tämä päätös on nähtävänä päätöspäivää seuraavan viikon keskiviikkona kello 9.00-14.30 Pohjois-Karjalan ammattiopisto Joensuu palveluiden toimistossa, Tulliportinkatu 3 F, 80130 Joensuu.

Tiedoksianto asianosaiselle (kuntalaki 95 §)

Asianosainen Anna-Maria Toivanen ja Sari Laamanen

- [x] Lähetetty tiedoksi postitse tavallisella kirjeellä (hallintolaki 59 §)
 [] Lähetetty tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan (hallintolaki 60 §)
 [] Luovutettu asianosaiselle _____

Vastaanottajan kuittaus

- [] Muulla tavoin _____

Tiedoksiantajana

Joensuu 13.4.2015

Kaija Sivonen
johtajan sihteeri

Jakelu Koulutusjohtaja Milja Halonen
Koulutusjohtaja Heikki Hujanen
Koulutusjohtaja Ritva Pakarinen

LIITE 4. Suostumuslomake

Pro gradu -tutkielma

Maahanmuuttajaopiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmat ja ohjaus suunnitelmien tukemisessa

Itä-Suomen yliopisto

Minua on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen. Olen saanut etukäteen tietoa pro gradu -tutkielmasta. Minulla on myös ollut mahdollisuus esittää tutkijoille tutkimukseen liittyviä kysymyksiä.

Ymmärrän, mistä tutkimuksessa on kyse. Osallistumiseni tutkimukseen on vapaaehtoista ja ymmärrän, että voin kieltäytyä siitä milloin tahansa. Minulle on kerrottu, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

Paikka ja päiväys

Suostun osallistumaan tutkimukseen:

Haastateltavan allekirjoitus

Nimenselvennys

Suostumuksen vastaanottaja:

Tutkijoiden allekirjoitukset

Nimenselvennykset

LIITE 5. Lupa alaikäisen tutkimushenkilön vanhemmalta

27.3.2015

Hyvä kotiväki,

Teemme tutkimusta maahanmuuttajanuorten tulevaisuudensuunnitelmista sekä opinto-ohjauksesta. Opiskelemme opinto-ohjausta Itä-Suomen yliopistossa. Tarvitsisimme tutkimustamme varten yhteensä 12 haastateltavaa.

Keräämme tutkimusaineiston toteuttamalla yksilohaastattelut. Haastattelut tehdään suomen kielellä ja ne tullaan nauhoittamaan. Ainoastaan haastattelijat kuulevat nauhoitukset. Haastateltavaa ei voi tunnistaa tutkielmasta. Haastattelutallenteet tuhoetaan, kun olemme saaneet tutkimuksemme valmiiksi. Haastattelut toteutetaan koulupäivän aikana.

Mikäli et halua lapsesi osallistuvan tutkimukseen, ottaisitko meihin yhteyttä!

Ystävällisin terveisin,

Anna-Maria Toivanen
P.
@student.uef.fi

Sari Laamanen
P.
@student.uef.fi